

ГЛАДБРАНА

Интервју

Пуковник Драган Катанић
командант Ваздухопловства и ПВО

ГОСПОДАРИ СВОГА НЕБА

Досије

Стамбено пословање у систему одбране

ВРХ ЛЕДЕНОГ БРЕГА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

Зато што је будућност
важна!

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail:prisma@fon.bg.ac.yu

Програм PRISMA
Центар за обуку Ниш
Машински факултет Ниш

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail:prisma@masfak.ni.ac.yu

Новинско-издавачки центар
„ВОЈСКА“

11000 Београд, Браће Југовића 19

ПРЕПОРУЧУЈЕ

310117 Културна баштина Србије Културна баштина Црне Горе Културна баштина Републике Српске

Аутори: Сретен Петровић и Љиљана Шево

Репрезентативно издање чији је наслов велика препорука. Три књиге, три елитне монографије у једној целини. КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ. Аутор прве две је Сретен Петковић, а треће Љиљана Шево. Упоредни текст на српском и енглеском језику прате атрактивне фотографије и илустрације. Угледни аутори нам у најлепшем светлу представљају културно благо које побуђује пажњу јавности широм света а открива корене националног бића, вере и историјске токове на вековима изазовним просторима. Књиге обилују подацима о богатом средњевековном наслеђу, било да су старе тврђаве, манастири, цркве, иконе или дела примењене уметности неговане у крилу православне, католичке, исламске религије или других религија. На тај начин многа историска и мање позната места отварају нам своје културне ризнице.

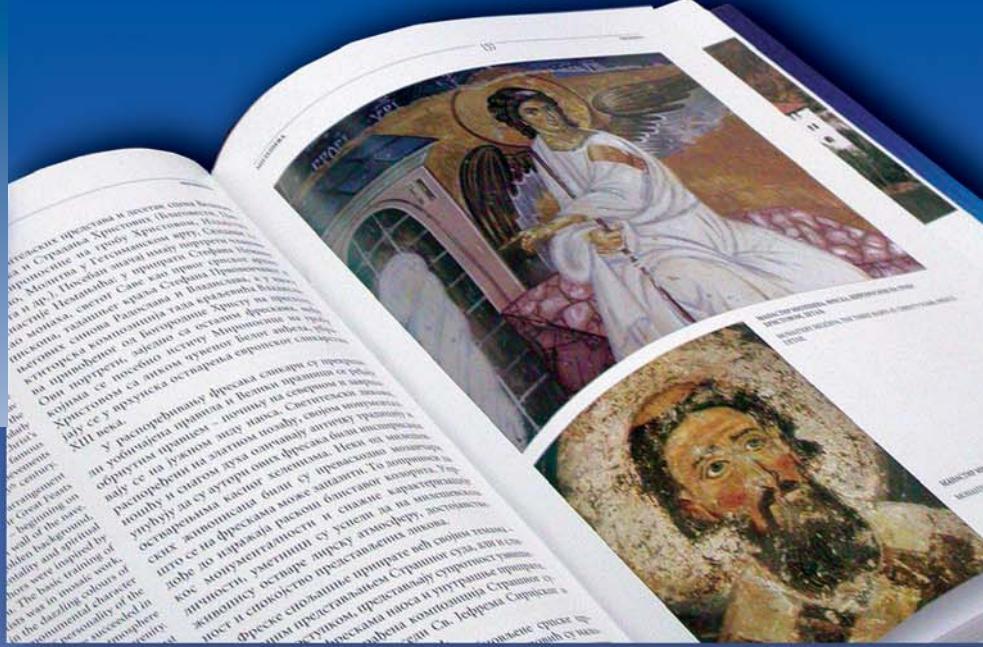
Луксузно опремљене, у тврдом повезу, три књиге у кутији, обима 342, 223 и 206 страница, формата 24 x 29 цм.
Цена комплета је 18.900,00 динара.

Плаћање се врши унапред. Комплет се испоручује након уплате целокупног износа. Новац се уплаћује на жиро-рачуун НИЦ „Војска“ 840-49849-58 уз назнаку „за Културну баштину“. Књиге можете купити и решењем о административној забрани.

Наруџбеницу и примерак уплатнице послати на адресу:
НИЦ „Војска“, Браће Југовића 19,
11000 Београд.

Комплет се може набавити и у нашој књижари:
– у Београду,
Васина 22

НИЦ „Војска“, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЏБЕНИЦА

Наруџујем примерака књиге:

КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ
и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

по укупно ценi од 18.900,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 10)
по динара, уз сверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наруџбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 300 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обарацац се добија од НИЦ „Војска“) сверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запосленi.

Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац..... (имe, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте

издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум

Потпис наруџиоца

Именованi је стално запослен у (назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП

Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Карашића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА"

Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "Војска"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славолуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавчић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимира Почек, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балош, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влачић, Милосав Ђорђевић, Александар Лјаковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавчић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)

Зvonko Perge, Dariimir Bandić (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Груба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018 /509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/ 483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

е-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

24

Снимо Гoran СТАНКОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије пуковник Драган Катанић

ГОСПОДАРИ СВОГА НЕБА

8

Per aspera

КОЈЕКУДЕ, КУМЕ...

13

ЕКСКЛУЗИВНО

Кад дође до замора авиона

ПРАСАК НА 5.000 МЕТАРА

14

ТЕМА

Посттрауматски стресни поремећај

РАТ У НАШИМ ДУШАМА

18

ОДБРАНА

Вежба Војске Србије и Кфора

ЈЕДНОВРЕМЕНЕ ПАТРОЛЕ

24

Шта су српски новинари незванично сазнали у Бриселу и Прагу

СРБИ МОРАЈУ ДА ЗНАЈУ ЖЕЛЕЛИ У НАТО

26

ИНТЕРВЈУ

Проф. др Владимир Цветковић, декан Факултета безбедности у Београду

ИЗЛАЗАК ИСПОД СТАКЛЕНОГ ЗВОНА

29

Видовданске свечаности

КОСОВО ЗАУВЕК ДЕО СРБИЈЕ

36

ОДРЖИВОСТ

адашње стање система одбране Републике Србије је неодрживо, истакнуто је недавно у јавној расправи о нацрту Стратегијског прегледа одбране. Дакле, нешто коначно мора да се мења. Предложена решења представљају компромис између одбрамбених потреба Републике Србије и реалних, пре свега финансијских, могућности како би се успоставио систем који је одржив, то јест који може да одговори изазовима безбедности. Тај процес резултираће новом структуром снага и новим вредносним системом, у коме ће бити изражен квалитет на рачун квантитета, речено је такође.

Неодрживо је и стање у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани, каже пуковник Драган Катанић, командант тога вида Војске Србије у интervјуј за Одбрану. Уместо 150 сати налета годишње, наши пилоти у просеку остваре свега шест сати. Стога не би требало да буде чудно што су многи од њих, наравно не својом крвицом, недовољно оспособљени за одговорне дужности које обављају. Ако се убрзо не промени, остаћемо и без најискуснијих пилота, који још могу да пренесу знања на млађе колеге. Маказе линеарног пензионисања биле су немилосрдне, а логика је поново остала по страни.

Немилосрдне су и чињенице о стању технике. Од 250 ваздухоплова којима располажемо, у оперативној употреби је свега 60-70, а и њима су употребне вредности на измаку. Колико су поузданi, показује пример пуцања стакла на кабини авиона МиГ 21 у лету на висини од 5.000 метара. До тог заиста необичног и несвакидашњег догађаја, према прелиминарним тумачењима стручњака, дошло је због замора материјала. После толико година на сунцу, ветру, киши и снегу, специјални лепак је једноставно попустио. Само захваљујући врхунској оспособљености пилота, искуству и сналажљивости у критичним ситуацијама није настала трагедија. Ексклузивну причу о том подвигу забележили смо недавно на батајничком аеродрому.

Са лица места бележимо и причу о (не)одрживом положају Срба на Косову и Метохији. Уз незапамћене мере обезбеђења Кфора, Унмика и Косовске полицијске службе, у Грачаници и на Газimestану одржане су видовданске свечаности. Порука која је са тог скупа упућена свету јесте да је Косово увек било и да ће заувек бити део Србије, али и то да Србија хоће да разговара, хоће компромис и хоће, пре свега, правично решење проблема.

Одрживост садашњег модела стамбеног пословања у систему одбране одавно је под знаком питања. Немоћ надлежних да се супротставе моћницима који су бескорупулозно развлацили војни стамбени фонд, погрешне рачуница и лоше инвестиције довеле су тај систем на најниже гране. Дирекција за имовинскоправне послове Министарства тренутно води 3.894 спора због ненаменског коришћења војних некретнинa. На војне станове се, по различитом основу, односи 2.181 предмет. Тај огроман посао, замислите, ради свега пет референата. Они, наравно, нису одговорни за спорост и неделоврност администрације. ■

72

ДРУШТВО

Две деценије борбе против дуванског дима у Србији
ПУШЕЊЕ СВЕ ОПАСНИЈИ ПОРОК

Висококвалификовани механичар Недељко Пантелић
ГОРЧИНА

СВЕТ

Војска Словеније

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИОРИТЕТА

Носиоци транснационалног тероризма

ЛИСТА ТЕРОРИСТА

ТЕХНИКА

Немачка модуларна топ-хаубица AGM

ПО УГЛЕДУ НА СТАРИЈЕГ "БРАТА"

Антитероризам

РОБОТИ ПРОТИВ ЕКСПЛОЗИВА

КУЛТУРА

Изложба у Музеју примењене уметности

СНИВАТИ ДОЛЕ СА СВИМ ЈУЖНО

ФЕЉТОН

Џихад Ал Каиде у Европи

АВГАНИСТАНСКО ИСКУШЕЊЕ

ТРАДИЦИЈЕ

Осам векова манастира Жиче

МАТИ СРПСКИХ ЦРКАВА

СПОРТ

Одбојка у Војсци

МАЛЕ ШАНСЕ ЗА СВЕТСКА ТАКМИЧЕЊА

42

46

53

56

60

68

72

76

79

Одлука Владе Србије ИМЕНОВАН ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР ЗА ОДБРАНУ

Влада Србије именовала је Звонка Обрадовића за државног секретара Министарства одбране Републике Србије.

Обрадовић је рођен 1966. године у Краљеву. Завршио је Правни факултет у Крагујевцу.

Од 1992. до 1997. бавио се адвокатуром, а од 1997. до 2000. је председник Извршног одбора СО Краљево. Стручни консултант "Stainbeis Foundation" је од 2001. до 2003. године.

Од 2003. до 2006. био је по-сланик Скупштине државне заједнице Србија и Црна Гора и члан сталне делегације Скупштине СЦГ у Парламентарној скупштини НАТО.

Ожењен је и има једно дете. ■

Састанак са командантима АНАЛИЗА ВАНРЕДНИХ ДОГАЂАЈА

У Генералштабу Војске Србије 5. јула одржан је састанак са свим командантима оперативних сastава, бригада и самостalних батаљона Војске, уз учешће министра одбране Зорана Станковића, заступника начелника Генералштаба ВС генерал-мајора Здравка Пonoша и помоћника министра за политику одбране Снежане Самарџић-Марковић. На састанку су детаљно анализирани протекли ванредни догађаји у Војсци, од којих су неки били са најтежим последицама. Посебно су разматрани случајеви у којима има елемената одговорности војне организације.

На састанку су наређене хитне и дугорочне мере за спречавање ванредних догађаја, које у први план истичу одговорност старешина, те контролу, превентивно деловање, познавање људи и припрему војника и јединица за извршавање задатака. Теком повредом војне дисциплине сматраће се и само постојање услова за настајање ванредних догађаја у јединици или установи Војске, а против одговорних лица предузимаће се оштре мере дисциплинске и кривичне одговорности. Посебна пажња биће поклоњена додатној едукацији припадника Војске за превенцију ванредних догађаја и сагледавање психосocijalnih одлика војника и старешина које могу да допринесу њиховом настајању.

Предложена је и измена нормативних решења која се односе на регрутовање, обавезу служења војног рока, организацију живота и рада у Војсци, унутрашњу и стражарску службу и извођење борбене обуке.

У другом делу састанка, у оквиру јавне расправе о *Нашту стратегијског прегледа одбране*, командантима Војске су представљене суштинске стручне одреднице тог стратешког документа за планирање, програмирање и остваривање процеса реформе система одбране Републике Србије. ■

ОФИЦИРИ З

Свечаност поводом завршетка школовања 52. класе командно-штабног усавршавања Школе националне одбране одржана је 30. јуна. Том приликом представљено је укупно 29 полазника најновије генерације тога вида усавршавања официра у Војсци Србије. Међу 24 официра Копнене војске ове године су се нашла и два припадника Војске Републике Српске и један официр америчке војске, а школовање су завршила и четири припадника В и ПВО и један припадник Морнарице. Мајор америчке војске Мајк Тарквинто окупљенима се обратио речима захвалности на српском језику, који је добро научио током школовања у нашој земљи.

Начелник Командно-штабног усавршавања пуковник доцент Радољуб Китановић истакао је да су управо одшколовани командно-

ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА

– Посета делегације Министарства одбране и Војске Србије, Сједињеним Америчким Државама представља велики корак напред у изградњи међусобног поверења, што је био и основни циљ нашег боравка у тој земљи – изјавила је на аеродрому Снежана Самарџић-Марковић, помоћница министра одбране за политику одбране, непосредно после повратка из САД, где је, заједно са заступником начелника Генералштаба генерал-мајором Здравком Поношем и генерал-мајором Милорадом Переићем, саветником за међународну војну сарадњу у Министарству одбране, боравила у званичној седмодневној посети.

Током посете Вашингтону тројчлана делегација је имала састанке у Конгресу и Сенату, те у Националном институту за безбедност, док су у Пентагону представници Министарства одбране Србије, између осталих, разговарали и са помоћником министра одбране САД Петром Флоријем.

Разговоре у Вашингтону госпођа Самарџић-Марковић оценила је

ЗА РЕФОРМЕ

-штабни официри наше војске извели многе тактичке задатке и положили једанаест испита, обишли седам гарнизона и сагледали десет тактичких и оперативних правца.

Први у рангу 52. класе КШУ је мајор Никола Дејановић, са средњом оценом 9,45, други је потпуковник Горан Зекић, са истим просеком, а трећи потпуковник Милорад Видаковић, са средњом оценом 9,27.

Помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић је, честитајући новим командно-штабним официрима, нагласио да ће они бити снага на коју се друштво мора ослонити током веома деликатног времена спровођења реформи у систему одбране. ■

А. АНТИЋ

Снимио Д. БАНДА

ТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПОСЕТИЛА САД

као веома занимљиве и садржајне: "Тамо смо ишли, пре свега, како бисмо промовисали оно што је до сада урађено у трансформацији наших оружаних снага. На Националном универзитету за одбрану представили смо Стратешки преглед одбране, који је првобитно видела наша јавност, и који је оцењен као веома добар. Такође, разговарали смо о могућности школовања наших официра на колеџима у САД."

Говорећи о боравку делегације у Америци, генерал-мајор Здравко Понеш је истакао да су са америчким колегама разговарали као партнери и сарадници, посебно издвојивши разговор са командантима Националне гарде САД и Националне гарде државе Охајо о томе како да њихов програм применимо код нас.

Иако ће активнија сарадња Војске Србије са Националном гардом Охаја моћи да отпочне тек после потписивања споразума о статусу снага (SOFA), заступник начелника Генералштаба истакао је како је наша делега-

УКРАТКО

Посета министра одбране Норвешке Ане Грејт Стрем-Ерихсен

ЗАЈЕДНО У МИРОВНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Министарка одбране Краљевине Норвешке Ане-Грете Стрем-Ерихсен боравила је 3. и 4. јула у званичној посети Републици Србији.

Краљевина Норвешка један је од највећих донатора Републике Србије. За сарадњу и помоћ у области реформе сектора одбране и безбедности само у 2005. издвојила је око два милиона евра. У оквиру билатералне војне сарадње, последње године остварено је више од тридесет активности, а тежишни пројекти у наредним годинама биће сарадња војномедицинских служби у мировним мисијама, реформа научноистраживачке делатности и реформа војног школства, програм преквалификације официра за цивилна занимања Присма и у области односа с јавношћу.

"Односи између Краљевине Норвешке и Србије стално показују тежњу ка побољшању, а овом приликом посебно желим да напласим улогу коју је Норвешка имала као контакт-земља за сарадњу са Натоом. Захваљујући тој сарадњи, наше укључење у европо-атлантске интеграције знатно је брже него што смо очекивали", рекао је министар Станковић, приликом дочека на аеродрому.

Министарка одбране Краљевине Норвешке Ане-Грете Стрем-Ерихсен у свом обраћању најпре је честитала министру Станковићу и руководству оружаних снага за њихове напоре да реформишу оружане снаге у Србији: "Свеобухватне реформе система одбране су кључне за интеграцију у европо-атлантске безбедносне структуре, а Норвешка је и даље определена да вам помаже у том процесу", рекла је она, додавши како верује да је дошло време да се започне с планирањем заједничких снага у мировним мисијама.

Током посете нашој земљи министарка Стрем-Ерихсен посетила је Генералштаб ВС, где је разговарала са заступником начелника генерал-мајором Здравком Понешом, посетила је Центар за мировне операције и Војномедицинску академију ГШ ВС, а састала се и са председником Републике Србије Борисом Тадићем и потпредседником Владе Србије Иваном Дулић-Марковићем.

С. САВИЋ

ција предложила да се отпочне са планирањем не чекајући потписивање споразума, што су амерички саgovornici и прихватили.

– Школовање и усавршавање наших официра на америчким војним колеџима требало би да почне наредне године, али ваља имати на уму да је једно отворити могућност да се конкурише на академије, а друго имати доволно добра кандидате који ће бити примљени. Пошто је реч о престижном школовању, на нама је да изаберемо такве кандидате који ће проћи у трци са осталим колегама из других земаља – рекао је генерал Понеш.

У исто време у Америци је боравила још једна војна делегација Србије. Реч је о радној групи састављеној од експерата из Министарства одбране и Генералштаба ВС, који су разговарали са колегама из копнене војске САД о трансформацији копнених снага. ■

С. С.

КОМАНДАНТ
ВАЗДУХОПЛОВСТВА
И ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНЕ
ОДБРАНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУКОВНИК ДРАГАН КАТАНИЋ

ГОСПОДАРИ СВОГА НЕБА

О предстојећем
ремонту авиона
МиГ-29, лошем стању
у борбеној и транспортној
авијацији, предстојећим
реорганизацијама
вида, али и о неочекиваном
одливу драгоценог и искусног
летачког и другог кадра
отворено смо
разговарали с првим
пилотом и командантом
српске авијације

акво је стање затекао када је у јануару примио нову дужност, односно да ли се, будући да је и сам искусан пилот који је летео на свим типовима борбених авиона којима располажемо, био и сам затечен наименовањем и да ли се прибојавао бројних проблема у нашем елитном виду – била су тек питања за "загревање" која смо поставили команданту Ваздухопловства и противваздухопловне одбране пуковнику Драгану Катанићу.

– Последњих година, као што је познато, настали су многобројни проблеми у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани, који се тешко могу једноставно објаснити. Наime, нагло су нам смањење испоруке потребног млазног горива за борбену и стручно-летачку обуку пилота свих врста авијације и тај проблем је релативно био подношљив до 2005. године. И уместо да се он током прошле године умањи и наши пилоти повећају број сати налета бар за 50 одсто, десило се управо — супротно! Током целе те године за потребе нашег ваздухопловства обезбеђено је свега 1.600 тона млазног горива што је, у просеку, обезбедило само – шест сати налета годишње! Наравно, неки су летели више, неки мање... Али тај негативни показатељ драстично је смањио часове налета и изазвао критично стање у ваздухопловству, па је због недостатка горива прошле године прекинута и обука пилота. Само смо обављали задатке превожења посебне намене. Тако смо у ову годину и ушли са стањем за које сматрам да је најтеже у последњих 40 година! Дошли смо, заправо, у немогућу ситуацију, у којој је многошта тешко разумети...

Шта сте у међувремену урадили? Да ли се стање поправило од јануара до данас?

— Када сам примио ову дужност, моји сарадници и ја направили смо реалну анализу стања у В и ПВО, али и план мера и даљих активности. Први циљ нам је био да зауставимо даљи пад сати наплета, да створимо услове да се стање са горивом и техником побољша. Али одмах смо схватили да се "папиролошки", односно административним путем ту ништа не може битније урадити, па смо своје напоре усмерили ка томе да министра одбране и начелника Генералштаба у потпуности обавестимо о тој тешкој ситуацији, да их убедимо да се ваздухопловству мора дати већи значај. У отвореним разговорима које смо водили рекли смо им да се коначно мора обезбедити више млазног горива и да се почне са поправљањем стања ваздухоплова, јер ће потпуно стати обука наших пилота, а што би имало несагледиве последице.

Ваш претходник, генерал Владимир Старчевић, због истих разлога је и обуставио обуку у борбеној авијацији, како је рекао, због безбедносних разлога. То је, затим, изазвало шпекулације да ће, због наше немогућности неко други преузети контролу нашег неба, што би нас коштало поприлично... Истовремено, пре више од годину дана покренуто је и питање ремонта наших пет авиона МиГ-29, а и министар Зоран Станковић је недавно најавио да је све то пред уговорањем. Где се застало?

— Да се вратимо, ипак, мало уназад. Пре ове дужности радио сам у Одсеку за опремање у Управи авијације, где смо не само били потпуно упознати са активностима већ смо били и покретачи иницијативе да се МиГ-ови 29 ремонтују. Али од тада па до почетка ове године, због неких непознатих разлога, ништа се није урадило. И поред силних дописивања и наших ургенција, све су компликовале и честе промене министра одбране и начелника Генералштаба, а, изгледа, и неки утицајни лобији, који су, опет, били ван нашег домашаја и које нисмо могли ни да дефинишемо... Углавном, на све наше бројне, оправдане и разумне захтеве није се одговарало!

У јануару ове године министар одбране прихватио је наше иницијативе и подржао неопходност ремонта МиГ-ова 29. Неопходност контроле ваздушног простора сопственим снагама је прихваћена и свима је постало јасно да уколико ми не будемо могли да контролишемо наше небо, то ће за нас, уз надокнаду, радити неко други. Дакле, ако не ремонтујемо МиГ-ове 29, нећемо моћи квалитетно да надгледамо наш простор, што је данас потпуно јасно када то радимо старим МиГ-овима 21, који имају своја реална техничка ограничења. Чак сам и лично у више дневних новина потанко објашњавао зашто је неопходно баш ловачким авионима контролисати ваздушни простор... Јер нико данас у свету не може оборити неки авион ракетним системом док га не идентификује. А то се ни данас не може утврдити ни радарским ни електронским системима већ само пресретањем авиона када се из ловачког авиона визуелно утврђује њена припадност или намера летелице.

Колико би ову државу коштало да јој неко други контролише небо?

— Није само проблем колико би нас то коштало, а стајало би нас много, већ ми више не бисмо имали суверенитет над нашим ваздушним простором. Онај ко би полетео из неке суседне државе да пресретне непознати авион над Србијом, тада би и одлучивао да ли ће га оборити, приземити или једноставно пустити да прође и ми то не смејмо да допустимо. Током фебруара и марта било је бројних активности, па је посао готово уговорен.

Разговори су ушли у завршну фазу и требало је да уговор буде закључен. Међутим, шта се дододило да то у међувремену спречи, још не знамо. Колико нам је познато, у питању су неки организационо-технички проблеми у самом МО, обезбеђивање финансијских средстава за то и законитости спровођења такве врсте уговорања. Према последњим сазнањима за извођење ремонта ће, ипак, бити расписан тендери, па која понуда буде најповољнија... Значи, од посла се није одустало, али нас је нова ситуација ипак успорила...

Али ко би још, осим Руса, то могао да уради квалитетно?

– Осим Руса, ремонт МиГ-ова 29 могли би да раде Белоруси и још, можда, неке земље... Али руски пројектни завод (РСК-МиГ), који је и пројектовао МиГ-29, најстручнији је за ту врсту после. Руси су нас и упозорили да могу, ако се наши авиони ремонтују у неовлашћеном заводу, преко европске контроле летења, да покрену забрану летења јер такви авиони могли би да представљају опасност за безбедност летења. Да ли су заиста Руси јединно овлашћени за тај ремонт или не, још не знамо. Углавном, свако онај ко се буде пријавио на тендери, мораће да приложи и међународно признату лиценцу да може да ради ремонт тих летелица, па ћemo видети...

Када очекујете да ће тендер бити расписан, односно када би могао да почне ремонт МиГ-ова?

– У преговорима са Русима тражили смо да се ремонт првог авиона заврши до краје ове године, али пошто ће се тендер тек расписати, то је сада незахвално прогнозирати. Углавном, ремонт свих пет авиона МиГ-29, без обзира на то ко ће их радити, требало би да буде завршен у року од 18 месеци. Први би био завршен за шест, други за осам месеци итд. Битно нам је да први ремонтовани авion буде двосед, како бисмо почели са обнављањем тренаже пилота. Знате, ми већ сада имамо проблем са наставком обуке, јер нам искусни пилоти наставници, по административној одлуци, одлазе рано у пензију, па се поставља питање ко ће да нам, ако сви они оду, обучава млађе пилоте, који, због свега реченог, нису ни могли да лете на том типу авиона. И зато ми журимо да нам искусни пилоти, који су још у нашим јединицама, практично пренесу знање и искуство на млађе како бисмо избегли слање пилота касније на обуку у Русију, што много кошта.

Значи, ипак се нешто креће?...

– Како да не! Убедили смо одговорне да нам је борбена авијација потребна како бисмо сами контролисали наш ваздушни простор и ту више нема оних негативних тонова. Уосталом, и у Стратегијском прегледу одбране, који треба да буде усвојен на јесен у Скупштини, јасно пише да је једна од првих мисија и задатака Војске Србије – одбрана нашег ваздушног простора. Самим тим је дефинисано и то да ловачка авијација мора да постоји и да се одбрана неба и територије од оружаног облика угрожавања не може вршити само ракетним системима.

■ ПЛНОВИ И ВИЗИЈЕ

Познато је и да су хеликоптери Ми-8 и транспортни авionи An-26 такође у лошем стању, да и њима ускоро истиче употреба?

– У оквиру наших планова и визија, поред приоритета развоја ловачке авијације, сходно новим безбедносним ризицима и претњама, те новим задаћима и мисијама који су наведени у Стратегијском прегледу одбране, имамо и те како у виду развоја наших хеликоптерских јединица и транспортне авијације уопште. Тренутно стање са транспортним хеликоптерима Ми-8 веома је лоше, а са "газелама" је нешто повољније. Тренутно су у оперативној употреби неколико хеликоптера Ми-8 и не можемо очекивати да ће се убудуће то стање битније поправити, јер ВЗ "Мома Станојловић" није успео да устави своју линију за ремонт тих хеликоптера за коју је потребно око 40.000.000 динара и четири-пет месеци да се она изгради.

У Стратегијском прегледу одбране наводи се 2010. година као граница до које би требало ремонтовати оно што се мора и може, а да би до 2015. требало обновити борбену авијацију. Остало је отворено питање: Кад, како и од кога набавити нове вишемененске борбене авionе? Да ли сте,

као стручњак, већ разматрали набавку неког од могућих типова тих авиона или ћете ту одлуку препустити политици, односно државном врху Србије?

– Поред поменутих МиГ-ова, до 2010. ремонтуваћемо и укупно четири транспортна авиона Ан-26, а један од њих и модернизовати. За ремонт и модернизацију једног Ан-26 требало би да се, пошто је већ расписан тендер, наредних месеци потпише и уговор. Тај авion требало би да се опреми најсавременијом опремом по свим међународним стандардима цивилног летења. Реч је о најсавременијим навигацијским средствима и о уређајима и опреми за избегавање судара у ваздушном простору, тако да ће он убудуће моћи да обавља и комерцијалне и карго летове, од којих ће моћи сам себе да издржава и да, наравно, исплати уграђену најсавременију опрему. Уз то, тај авion ће моћи и да потпуно безбедно преобаци наше трупе у неку од далеких земаља ако будемо учествовали у евентуалној мировној или хуманитарној операцији Јединињених нација. Уз то, планирамо и да све наше ваздухоплове, који су у оперативној употреби, одржавамо у исправном стању, а за оне које проценимо да нису перспективни, ремонта неће ни бити.

РЕМОНТ АВИОНА МИГ-29

Ремон једног двоседа и четири једноседа МиГ-29, са модернизацијом навигацијско-комуникацијске опреме према међународним стандардима, куповина једног савременог симулатора и комплета опреме за одржавање авиона коштала би 25.000.000-26.000.000 долара.

МАЈОР СА ЗНАЊЕМ ПОРУЧНИКА

Последњих година имамо, заправо, проблем недовољно обучених пилота. Уместо да наши млади пилоти у борбеној авијацији лете најмање 80, а они у транспортној 150 часова годишње, ми смо спали на свега шест сати налета годишње! Млађи пилоти, који су завршили Академију после 1991, имају изузетно мали број сати налета, а он је недовољан за дужности које их очекују; имамо ситуацију да пилот има чин мајора, а да је по нивоу летачке обуке на нивоу поручника! А већ је дошао у ситуацију да треба да прими ескадрилу, да обучава млађе а да ни он сам, не својом крвицом, није довољно обучен.

Међутим, ни 2015. година није далеко... Које ћемо нове авione набавити?

– У Стратегијском прегледу одбране навели смо да до 2015. треба набавити савремене вишемененске авionе, мада њихов број нисмо прецизирали. Ипак, за величину наше земље требало би да у тој ескадрили буде до 20 таквих авиона. О типу самог авiona још се нисмо одлучивали, мада смо својевремено урадили тактичко-техничке захтеве које би тај авion морао да задовољи. И те наше захтеве испуњава данас шест-седам типова авiona: "трипен", "мираж 2000", "фантом 16 Ц и Д", "сухој 30", "МиГ 29 СМТ"... О најновијим авionима типа "јурафајтер" и "рафал" за сада нисмо размишљали, јер су они изузетно технички сложени и веома скupi. Видите, према нашим сазнањима, авion које бисмо ми узели коштају између педесет и шездесет милиона долара по комаду, с тим што та цена није фиксна. Она, заправо, зависи од земље којој се продаје, од политичких интереса и, наравно, од начина плаћања, мада да-нас готово нико таквог посла увек ради држава, а она се труди да куповину тих авиона услови одређеном спољнотрговинском разменом роба или услуга којом располаже.

Како су реаговали министар одбране и други када су чули за цене тих авиона?

— Па, рекли су да је то изузетно велика сума, коју је тешко обезбедити... Ми смо зато предложили министру да раније кренемо у ту набавку како би се део средстава за набавку тих авиона обезбедио одмах из предстојеће продаје војних непокретности, а да се други део плати спољнотрговинском разменом. Нама, са техничког становишта и због одржавања, више одговарају руски авиони, јер наши техничари су већ овладали њиховим одржавањем, пилоти лете две генерације тих авиона, а и инфраструктура на нашим аеродромима је већ прилагођена тим ваздухопловима. Куповином западних авиона морали бисмо да прилагодимо инфраструктуру њима, да обучимо технички састав и пилоте и укупни трошкови би, вероватно, били виши. Наши пилоти воле и једне и друге авione и не праве око тога питање. Њима је важно да ти нови авioni одговарају савременом тренутку, а који ће то тип бити, мање им је важно. Значи, нека државни врх, у зависности од наших државних и политичких интереса и финансијских услова, одлучи који ће то авionи бити.

Недавна слетања два америчка "фантома" на Батајницу у нашој је јавности изазвало опречна реаговања. Да ли је, по Вашем мишљењу, долазак америчких пилота из Авијана био стварно само гест помирења или, можда, нешто друго, рецимо наговештај да бисмо могли узети баш њихове авione?

— Негде у априлу потписан је билатерални споразум о војној сарадњи између наше две државе, којим је дефинисана та почетна и оквирна војна сарадња између САД и Србије. Америчке ваздухопловне снаге су саме иницирале ту посету преко свог војног изасланника у Београду и, пошто је наш државни врх прихватио ту иницијативу, та два "F-16" посетила су Београд. Као војници ми смо прихватили ту одлуку, јер и сами сматрамо да је војна сарадња између наше две земље неопходна, без обзира на недавна горка искуства. Уосталом, нама је то једини начин да се обавестимо о савременој техници у борбеној и другој авијацији, пошто смо за све време изолације поприлично технолошки заостали за светом. И међу нашим пилотима било је ситних негодовања да ли нам долазе то они пилоти који су нас пре седам година бомбардовали... Међутим, када су Американци слетели на Батајницу, све се променило и могу рећи да је сусрет био срдчан, без икаквих проблема. Чак се све претворило у колегијалну размену искуства, као да се наши и њихови пилоти знају годинама. То нам је показало да ту сарадњу и шансу треба да прихватимо и, како је рекао сам амерички амбасадор Мајкл Полт на нашем аеродрому, већ наредне године ће један или два наша пилота отићи у неку њихову ваздухопловну базу, вероватно у Охајо, на школовање. Јер ако смо могли пре 40 година да у Америци школујемо готово цео наш пилотски кадар, не видим разлога зашто то, рецимо, не бисмо чинили и данас. Или да, рецимо, у оквиру сличне војнотехничке сарадње, то исто не радимо и у Русији, или било којој другој држави ако за то постоји обострани интерес. Мислим да треба прихватити другачији приступ стварности и сарађивати са свима ако је то у нашем интересу, па и на плану школовања кадра. Као што znate, и један амерички официр је недавно код нас завршио командно-штабно усавршавање. Па, ако они немају предрасуда тим поводом као суперсила, зашто бисмо онда имали ми? Зато је, по мом суду, недавни сусрет са америчким пилотима протекао у веома коректној атмосferи. Колико сам видео, и они су били изузетно задовољни нашем организацијом сусрета. Лично, "F-16" сам видео још пре десетак година, а мој заменик пуковник Небојша Ђукановић је у Грчкој и летео у њему, тако да ми, све у свemu, добро знамо тај изузетно квалитетан авion.

■ ДИСПРОПОРЦИЈА ОБУЧЕНОСТИ

Питање кадра, посебно пилотског, увек је актуелно. С једне стране, они искусни, иако у најбољим годинама, административним мерама државе терају се у пензију, а, с друге, одзив младих, способних и здравих, за позив војног пилота све је мањи. Господине пуковниче, како мислите да превладате тај проблем?

— Недавним одлукама МО о линеарном пензионисању оних који имају више од 30 година радног стажа, а немају завршено командно-штабно усавршавање, доведени смо у ситуацију да нам најискуснији и најобученији пилоти оду. Са становишта броја пилота, ми немамо проблема, али када нам оду ови искусни, долазимо у ситуацију да неће имати ко то богато искуство да пренесе на млађе. Већ смо указали Министарству на тај проблем и рекли да се на ту врло специфичну професију не могу линеарно примењивати одлуке о пензионисању... Међутим, тек смо у четири-пет случаја успели да задржимо наше пилоте. Тражили смо и да нам се, тим поводом, обезбеде додатне количине горива и прелазни период како би наши искусни пилоти пренели своје знање на млађе. Овако, сада се јавља та диспропорција у обучености и ако се не уваже наши оправдани захтеви, може се лако догодити да останемо без обучених пилота за поједине типове авiona.

Могу ли, у крајњем, ти искусни, здрави и способни пилоти, и после одласку у пензију, а на основу неког уговора о делу, и даље да наставе да обуčавају млађе колеге? Зар то не би било јефтиније и разумније од скупог сланања наших младих пилота у иностранство на обуку?

— Теоретска могућност за то постоји, мада то до сада нисмо примењивали у пракси због неких законских и нормативних ограничења. За сада још некако опстајемо на граници када је о томе реч, мада је неизвесно докле ћemo то моћи. Зато ћemo се борити на све

могуће начине да сачувамо наш кадар, тих око 50 илјадних пилота који би требало да изнесу терет обуке млађих.

Чули смо да се последњег месеца или два више лети него обично. Јесу ли то само гласине?

– Недавно смо склопили уговор о набавци 1.200 тона млазног горива и последњег месеца стање се доста поправило, што се види и по расположењу пилота који интензивније лете. Наравно, и даље постоји проблем броја исправних средстава и с обзиром на веома мали налет пилота у претходном периоду, обуку сада спроводимо уз многа ограничења. Теоретски део је обимнији, припремни такође, а урадили смо и посебан програм за постепено увођење младих пилота у тренаж. То је допринело наглом поправљању расположења летачког састава ... Ускоро ћемо тражити да нам се у наредном периоду обезбеди још око хиљаду тона горива као не бисмо опет имали дисконтинуитет у обуци пилота пошто је процедура опремања и набављања горива код нас веома компликована.

Да ли је неко од Црногораца пилота прешао у Црну Гору после референдума у тој републици и шта ће бити са студентима авијације који се налазе на Аеродрому Голубовци?

– Са војним и цивилним властима у Црној Гори договорили смо да се у прелазном периоду не праве никакви проблеми. То значи да ће наши студенти у Подгорици завршити тамо до краја јула своју летачку обуку а њихови овде у Београду, како не бисмо никога оштетили. Послали смо у Подгорицу и 30 тona горива како би наши студенти завршили лаширање и добили звање пилота. Даље ће се обука студената наставити на Батајници и то неће представљати велики проблем пошто ми сада годишње школујемо само 10-15 студента.

■ ДВЕ АВИО-БАЗЕ

Помињу се укупно две ваздухопловне базе: једна у Батајници и друга у Лађевцима. Очигледно, следи нова реорганизација В и ПВО.

– Стратегијским прегледом одбране предвиђају се важне промене, јер се у МО и Генералштабу дошло до сазнања да је садашње укупно стање Војске и у оквиру ње, и В и ПВО, постало неодрживо и да се оно мора мењати. То стање је, у ствари, постало не-примерено условима у којима се налази наша држава. Наиме, ми имамо око 250 ваздухоплова и од тога је у оперативној употреби свега 60-70, па се и стога тражио компромис између наших жеља и потреба и могућности државе да све то финансира. Уз то, ни организација нашег вида више није примерена реалним условима. Зато смо закључили да је потребно наћи неко средње решење... Тако смо предвидели да током 2007. године објединимо све ракетне јединице у 250. ракетну бригаду ПВО, која би имала системе "нева" и "куб". Тиме ћемо, поред рационализације и функционализације организације, уз минимално смањење борбених могућности, смањити гломазност командовања и бројно стање.

И за ваздухопловства ћемо направити болу и функционалнију организацију, руководећи се светским искуствима у тој области: формираћемо две авио-базе, у којима ће све јединице на једном аеродрому (и летачке, и позадинске и јединице за обезбеђење аеродрома) бити под једном командном аеродромом. Таква решења постоје одавно на Западу... Наравно, биће вероватно проблема око формирања тих авио-база, али се надамо да ћемо их успешно превазиђи.

У наредном месецу кренуће се у преформирање јединица на Аеродрому Батајница, где ће до краја новембра бити формирана 204. авијацијска база. Она ће бити параметар и еталон за формирање 98. авио-базе у Лађевцима наредне године. Дакле, у току ове године формираћемо 204. авио-базу у Батајници, а током 2007. године ми ћемо имати формирану 250. ракетну бригаду ПВО и 98.

МОДЕРНИЗАЦИЈА РАКЕТНИХ СИСТЕМА

До 2010. предвиђена је мања модернизација система "нева" и "куб", која се односи на опремање тих система уређајима за ноћно гађање и термовизијом, те њихово аутоматско увезивање. Дакле, пошто су то старији ракетни системи, не предвиђа се велика и скупа модернизација. После тога, предвиђамо да набавимо један савремени ракетни систем средњег домета, али се још нисмо конкретно определили за неки тип.

ПЕНЗИОНИСАЊА

Од садашњег начина линеарног пензионисања већа је штета него корист. У специфично школовање и обуку пилота много је новца уложено и апсурдано је да такве људе, у зениту каријере, пензионишемо да бисмо сутра некоме другоме плаћали за школовање и обуку наших младих пилота.

авио-базу у Лађевцима. Истовремено ће се 126. бригада ВОЈИН преформирати у 126. центар ВОЈИН, који ћемо организационо прилагодити сличним савременим центрима у свету и трудити се да га опремимо савременим средствима како би могао да буде прилагођен са другим центрима за ваздушно осматрање и јављање у суседним државама. Имаћемо и један центар за обуку и усавршавање војника за специјалности и потребе вида, те приштабне и пратеће јединице. Наставни центар у Сомбору, када се формирају територијални центри за обуку војника, преселиће се на Батајницу, где ће се изводити само стручно-специјалистичка обука за потребе вида. У Нишу ће остати једна чета за опслуживање авијације и део транспортних хеликоптера и авиона који ће бити под организацијом и командом авио-базе у Лађевцима. Другим речима, Аеродром у Нишу се неће угасити за војне потребе, како су то неки наговештавали, али ћемо и тамо смањити наше снаге.

Неки кажу да би, што се ваздушног осматрања и јављања тиче, враћањем Копаонику у своју функцију многи проблеми наших радариста били решени. Да ли је то истина?

– Наш радарски систем на Копаонику још није у функцији, односно он је још под забраном. Наше МО је преко разних контаката са међународним субјектима више пута указивало на потребу да се Копаоник врати бар Агенцији за контролу летења, преко које бисмо добијали податке за потпуну контролу ваздушног простора, јер то је један од најбољих радарских положаја на Балкану и права је штета што он није у функцији. За сада имамо позитивне одговоре и надамо се да ће се у будућности тај положај вратити у функцију и пошто постоји опрема, он би се веома брзо могао активирати.

И, на крају, како би Ваша генерална порука гласила? Шта поручујете вашим ваздухопловцима?

– Поручио бих им да, најпре, мало сачекају, да се стрпе док не завршимо са започетим реформама и реорганизацијама. За све у животу, па и за то, потребно нам је време, али су нам потребне и искрене подршке како бисмо наше ваздухопловство полагано поставили на ноге и да потом, за неколико година, повратимо узглед који смо имали и да коначно кренемо узлазном путањом. У том послу нисмо сами, јер и у Министарству одбране и Генералштабу имамо подршку. Са уласком нашег МО у Владу Србије и доношењем Закона о министарствима, надамо се и да ће наши оправдани захтеви брже и целовитије бити решавани и у интересу Војске и државе. Мислим да је време забијања главе у песак прошло и да о свим нашим немалим проблемима треба отворено говорити, јер ћемо само тако, заједничким снагама, и брже и успешније моћи да их решавамо. ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

Три мутне
Мораве теку
ка свом усуду.
Власт и моћ
зaluђују
недорасле,
прејаке речи
убијају, а више
нема Бранка
Миљковића.
Вожд са свог
постамента као
да мири вечно
посвађане
потомке, а
Милош му
преко кума
испраћа
поздраве.

КОЈЕКУДЕ, КУМЕ...

Уоном парку на врачарском платоу стоји вожд изливен у бронзи, и баца свој мрки поглед само у једном правцу. Не може друкче, тако су га окренули.

Његови потомци пролазе подно споменика, зачуђени овим веком и својим животом. Куда ли то идемо, ко нам се нада кад стигнемо? На ово просто питање одговор није могућ, као ни на многа друга. Не знамо, дабоме, и то је у свему добро. Извесност би нас можда одвела у летаргију и убила мотиве. И онако нам разни пророци, магови и врачеви проричу свашта. Биће оно што бити не може, као у сваком епском десетерцу.

А велики српски песник, који је јоште жив, и стално цевчи пиво и све што "хвата" и опија, а зове се Петар Пајић, написао је још пре много година, када се још чешће трезнио, и ове стихове: "Ја сам био у Србији, Србија је на робији. Седе Срби у кафани, што пијани што заклани. А из сваке српске главе, мутне теку три Мораве..." Пре десетак дана ми је то лично казивао тромим језиком у крчми која се зове "Босна".

Пера је склон да каже како је ово оптимистичка поема о нама, лирика пуна ведрине и наде. Такви су Срби, од мрког вожда и Милоша, од Гарашића и Пунише Рачића. Неко је већ рекао да су то најбољи стихови о српском усуду икад написани.

А Пајић још седи у кафани, кад има пара или пријатеља и пије са својим читаоцима. Нема живог Србина кога ће поштовати други живи Србин. Зато многи и не верују да је Пајић та-ко знаменит. Кад једном добије свој споменик или улицу, и птице које ће му без поштовања стајати на бронзаној главуци, признаће Пери захвални потомци да је волео свој народ. Јер писао је незaborавне лирске баладе о њему са толико опасне истине.

Потомци вождови запатили су се на неслози. Ако се не слажу, они ће се мрзети. Неко је рекао да пола Србије мрзи другу половину, али не зна зашто. Зато што је другачија? Зато што другачије изгледа, лепша је, богатија и паметнија? Зато што другачије мисли?

Или само зато што је узбудљиво гајити змијско јаје мржње, које ће у овом амбијенту увек даривати нове змијарнике. Али ево примера из ноћног живота Србије, ако се то тако може назвати. Аутор ових редова беше пре десетак дана гост у угледној ТВ емисији. Ту су још седели министар Станковић и колега Милош Васић. А онда се из своје јазбине јавило створење које је јавно рекло да смо нас тројица "издајници, криминалци, плаћеници страних служби и сорошевци".

Ето ти га на! Болесник из тмине, нека му буде. Али није сасвим тако. Створ је присталица једне политичке опције, и има углавном две вијуге: помоћу једне памти четири увреде, а друга му даје говорну моћ. И то је све. Вероватно обавља и неке рефлексне радње.

Њега су дресирали да тако говори свакоме ко не мисли као дресери. Његови лидери су се увежбали да мрзе две трећине Србије. Имају монопол на родољубље, поштење, част, просташтво, лаж, силецијство, глупост и поразе.

Све што су чували, то је пропало. Све што је остало од онога што није пропало, желе да узму за себе. Уверени су да само они знају шта треба Србији.

Сви који нису као они, проглашени су за издајнике. Тако Србија има три Квислинга по глави таквих родољуба. Три криминалца по образу честитог Србина. Да нам то најгори не најављују симболичну "кристалну ноћ"? Можда нисмо сасвим разумели шта се то догађало крајем деведесетих, када су по-луписмени одређивали шта ће писати у новинама, а глуви чији се радио сме слушати.

Пре неки дан из Америке се вратио генерал Понеш. Човек је отуда донео добре вести. Али из мрклог мрака и импресивне тупости стигле су оптужбе, које није лако ни појмити. Наводно је генерал плаћеник, агент ЦИА и издајник.

Е, сад, то више није политички став о коме војска у принципу кротко ћути, него запуштен еколошки проблем. Загађење, простачко вређање, бацање смећа на главе чистих људи.

Јавило се ресорно министарство, својим мирним и релативно дефанзивним саопштењем. Држава ћути. Можда неки виши интереси стварају услове за слободно бацање врећа са ђурбетом. Атмосфера на коју је Србија навикла, али не сме да пристане. Не би морао ни генерал Понеш да трпи такве увреде. Ако би енергично одговорио на њих, то не би било мешање војника у политику, него одбрана личног достојанства од оних који га немају.

У песми Петра Пајића о Србима нема одговора на питање ко је ту родољуб а ко је плаћеник. Ко је издајник, ко пијанац и какви то чистунци дају атест на трезвени кафански став?

Три мутне Мораве теку ка свом усуду. Власт и моћ залуђују недорасле, прејаке речи убијају, а више нема Бранка Миљковића. Вожд са свог постамента као да мири вечно посвађане потомке, а Милош му преко кума испраћа поздраве. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

ПРАСАК НА 5.000 МЕТАРА

Шта се догађа када из чиста мира пукне и потом нестане цео поклопац кабине МиГ-а 21 на неколико хиљада метара, осетили су на својој кожи, овог Видовдана, пилоти потпуковник Бела Герстмајер и мајор Младен Костић Роки из 204. ловачког пука

С а пилоте МиГ-а 21 потпуковника Белу Герстмајера и мајора Младена Костића Рокија из 204. ловачког пука, на чијем је челу потпуковник Милосав Вељановић, слободно се може рећи да су овог 28. јуна, на Видовдан, доживели и преживели – чудо.

Тога дана, пошто су у танкове и цистерне батајничког аеродрома, после дужег времена, дошле извесне количине млатног горива, два пилота су се спремала да крену пут неба. Наиме, био је планиран лет за обнову тренаже пилота Костића, који је завршио теоретски део курса за пробне пилоте у Ваздухопловном опитном центру. Да би мајор добио то звање, требало је да прође и практични део, односно да са својим колегом Герстмајером одради више летова на МиГ-у 21 и да по програму тзв. пробног лета, изврши убрзавање, "плафон" и – један облет авионом.

■ ЛЕТ ДИНАМИЧКОГ ВРХУНЦА

Претходног дана обављена је припрема. Одлучено је да то буде лет динамичког врхунца, такозвани плафон, односно да се у свом двоседу пилоти попну на 18.000 метара.

– На неких 150 километара од аеродрома авион се окрене и лети се назад. На 11.000 до 13.000 метара убрза се лет на 1,8 до 1,85 маха и под углом од 15 степени крене се нагоре, на врхунац лета, до 18.000 метара. Тако је требало да буде – прича пилот Герстмајер, који је као инструктор седео иза свог колеге.

Пробни лет почиње, признају пилоти, најпре подацима о извршеним радовима на авиону... Затим се пробни лет најави, па планира време полетања. Погледа се документација, све преконтролише: кисеоничка опрема, гермошлем, висинска одела која за ту прилику пилоти обавезно носе... За разлику од других рутинских летова, код овог се памте и бележе параметри. Уз то, у кабини авиона се контролишу и одржавају елементи, управља, одржава радиоvezu, навигација... И то је, као и много пута раније, била сврха лета.

Тачно у 10.20 тог Видовдана пилоти су покренули моторе на авиону НЛ-16155 и почели да рулају пистом. Ускоро, МиГ се одлетео од земље. Пилот Костић је седео напред и управљао авионом. Искуснији Герстмајер, с времена на време, сугерирао му је како и на којој висини да уштеди мало горива. И све је било – нормално.

Авион је летео ка Панчеву и пео се пуним гасом од 870 километара на час. Лагано су стигли до Панчева. Висина око 4.000 метара.

Лагано заокрећу ка курсу 125 и процењују да би, после Пожаревца, тачније код Жагубице, пошто се стално пењу, требало да достигну висину од 10.000 метара.

Герстмајер одржава радио-везу са оперативним центром и јавља своју тачну позицију и курс. Проверава натпритисак у кабини... На висиномеру: 5.000 метара.

– У том тренутку десио се страховити прасак. У кабини се јавила као нека парва, нагла кондензација... У тренутку све се заледило... Жестока бука! Карактеристичан мирис пластике око мене, као да гори... Висинско одело, иако нисмо на великој висини, због експлозивне декомпресије, почиње лагано да се надувава. Притисак кисеоника у гермо-шлему расте... Јако сам се уплашио! Видео сам ту експлозију поклопца кабине. Видео сам и да је и моје заштитно плексистакло, које ме одваја у кабини од колеге, а дебело око два центиметара, са леве стране, делом одваљено... Чак сам осетио да ме на левом рамену нешто докачило, али нисам осећао бол – прича Герстмајер, пилот са 20 година искуства, и наставља:

– Због гермо-шлема и веома ограниченог простора у кабини, те због инструмената и седишта испред, не могу да видим шта је са Рокијем напред. Не знам је ли жив. У мислима ми све најчрње... По-

НАКНАДА ЗА РИЗИК

После одређених радова или поправки на борбеном авиону, да би ушао у оперативну употребу, неопходно је обавити пробни лет тим ваздухопловом. Тај опасни посао у нашем ваздухопловству изводе пробни пилоти. Накнада за тај ризик, по лету, према актуелном правилнику, данас износи око – 650 динара. Иначе, пилоти који лете на надзвучним авионима, чина мајор – потпуковник, имају месечну плату од 43.000 до 45.000 динара.

мишљам да смо у нешто ударили, не знам у шта... Сетих се да је, пре неку годину, један колега "покупио" дивљу патку. Пробила му ветробран, изузетно дебео, срећа да је имао визир... Видим да недостаје цео поклопац, да је просто нестао из самог свог лежишта. Не знам да ли је закачио Костића. Због невероватне буке у кабини не чујемо се међусобно. Одмах сам јавио центру да прекидамо, рекао помало и у паници да нам се одвалио поклопац, да се враћамо... Вероватно зато што сам због огромне буке говорио гласније, центар ме, као ни Роки, не разумеју... Понављам више пута, али ништа. Тек када сам спустио глас, могли смо да комуницирамо.

Пилоти су на метар и по један од другог у кабини, али се због инструмената не виде и не знају шта се оном другом догађа. Преоко перископа Герстмајер, додуше, може да види напред, али не и у кабину колеге. Тек када је Бела преузео команду и пропресао ручицу, Рокију је било јасно да је са колегом све у реду.

– Почео сам да снижавам висину лета иако је требало најпре то да урадим са брзином. Но, у том трену, јер се све догађа муњевито, човек реагује некако инстинктивно... На неких 2.000 метара, Роки се јавља и каже: *Ej, добро сам, а ти? Све у реду? Јесте, али ми није више топло, шали се он.*

Унутра дува, откида! Ипак, ситуација је колико-толико под контролом. Код Смедерева прелазе Дунав, заокрећу поново ка Панчеву, на курс... Сад се већ и добро међусобно чују. Снижавају висину, лагано. У међувремену Костић поново преузима команде, лети ка Батајници.

– Када је дошло до страшне експлозије, ја сам контролисао уређаје... Због експлозивне декомпресије, кренуо сам горе... Али пошто се то догодило на "само" 5.000 метара, декомпресија није била толико радикална. Нашао сам се у чуду! Нисам могао да верујем да изнад мене више нема поклопца од плексигласа! Прво што ми је пало на памет било је да сам жив. Чак нисам имао времене ни за страх.

Мајор Младен Костић Роки
и потпуковник Бела Герстмајер

Онда сам погледао да ли је авион читав, шта је са мотором.... Већ наредног тренутка Бела одузима гас, извлачимо ваздушне кочнице... Покушавам да му кажем да сам добро, али због несносне буке то ми не успева. Огромна брзина и недостатак поклопца просто су ме исисавали из кабине, млатили ваздухом – прича Младен и, готово у шали, као да се ништа није догодило, наставља:

– Били смо везани тако да до испадања није ни могло да дође. Да се то догодило на 8.000 метара, све би било много компликованије. Осетили бисмо бол у ушима, можда би нам попуцале и бубне опне... Овако, срећа у несрети! Да се то догодило на 18.000 метара, можда бисмо и преживели, али би то оставило трајне последице на здравље. Иако имамо заштитно висинско одело, зглобови на рукама и ногама би страдали, јер је горе, у тропопаузи, у тих 500 метара, температура око минус 54-55 степени Целзијуса. Због малог притиска ваздуха на одређеној висини, али и ниске температуре, зато може доћи до тзв. хладног кључања крви. Рецимо, на Хималајима, такође због малог притиска ваздуха, да би прокључала вода, не треба сто, већ само тридесетак степени. Русима који су имали такве отказе као ми, али на 10.000 и више метара, кажу, морали су да ампутирају шаке, стопала...

ХЛАДНОКРВНО ПРИЗЕМЉЕЊЕ

После првог изненађења, захваљујући хладнокрвности, али свакако и свом знању, пилоти су узели ствари у своје руке. Ускоро се на видику појавила Батајница, писта... Знали су већ тада да су успели.

Доле на стајанки чекале су их, са стрепњом, колеге. Точкови су додирнули листу и пилоти и техничари окупили су се око авиона да виде чудо. Ускоро је дошла и стручна екипа, фотографисала кабину, покупила делове плексигласа... Ових дана очекује се њихов експертски налаз шта је, заправо, довело до тог заиста необичног и несвакидашњег испадања поклопца на кабини надзвучног авиона. Прелиминарна тумачења говоре да је, по свему судећи, дошло до замора материјала, да је специјално лепило, после толико година на сунцу, ветру, киши и снегу, једноставно попустило...

На крају, питамо пилоте и праве хероје, Белу Герстмајера и Младена Костића, којима није пало на памет да се катапултирају: *О чему данас размишљају после те драме, како су то саопштили својим породицама?*

– Ама, нисам им ни рекао! – смеје се мајор Роки. – После, кад се све смирило, сутрадан, дошли неке тужибабе и све испричале нашим женама... ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

УКРАТКО

>>> МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ФИЗИЧКО-ТЕХНИЧКОЈ ЗАШТИТИ – Привредна комора Србије организовала је крајем јуна у Београду међународну конференцију "Нормативно уређење делатности физичко-техничког обезбеђења".

Са престанком важења Закона о систему друштвене самозаштите створена је правна празнина у уређењу те области. Због тога је Удружење предузећа за физичко-техничко обезбеђење Привредне коморе Србије образовало експертски тим са проф. др Миланом Милошевићем на челу, који је направио радну верзију закона о приватном обезбеђењу. На тој начин дат је допринос покушају да се покрене решавање будућег законског уређења приватног сектора безбедности који обухвата широко подручје безбедности и заштиту лица и имовине која опсегом и квалитетом превазилази безбедносне стандарде које држава јамчи сваком грађанину.

Својим присуством напоре конференције за доношење неопходног закона подржали су експерти из сличних удружења и институција из Црне Горе, БиХ, Хрватске, Македоније, али и Оеbs и Америчке привредне коморе, те из бројних домаћих министарстава.

Учесницима конференције, између осталих, обратили су се и председник Привредне коморе Србије Слободан Милосављевић, Кент Браун из Америчке привредне коморе, Саша Јанковић из Оеbs-а и други. На склупу је било запажено и излагање капетана Горана Матића из Министарства одбране, који је приказао упоредну правну сплику земаља у окружењу, са освртом на стање у Србији у тој области. (С. Ђ.)

>>> СТРАТЕГИЈА ОДБРАНЕ У СВЕТЛУ ЕВРОАЛАНТСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА – У организацији београдског недељника "Време" и фондације "Фридрих Еберт", у Центру за културну деконтаминацију 10. јула је одржана трибина са називом "Стратегија одбране у светлу европских интеграција", на којој су учествовали Снежана Самарџић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране, Милан Милановић, директор Дирекције за НАТО у Министарству спољних послова, Павле Јанковић, бивши помоћник министра одбране, сада председник ISAC фондације и Драган Шутановац, потпредседник Демократске странке и председник Одбора за безбедност Скупштине Србије. Трибину је водила новинарка недељника "Време" Душка Анастасијевић.

Реч је о другој серији од пет трибина које ће "Време" и фондација "Фридрих Еберт" организовати ове године, са амбицијом да серијом јавних дебата помогну убрзани ход Србије ка европским интеграцијама. (С. С.)

>>> СЕМИНАР О ДОНОШЕЊУ ВОЈНИХ ОДЛУКА – На

основу Плана билатералне војне сарадње између Републике Србије и Европске команде САД за 2006. годину, у Београду је 11. и 12. јула одржан семинар "Процес доношења војних одлука".

Семинар су организовали Управа за оперативне послове и Управа за развој Генералштаба Војске Србије, у сарадњи са Канцеларијом за

билатералне односе Европске команде САД у Београду и Пешадијском школом из Форт Бенинга (САД), из које су и предавачи.

– Циљ одржавања семинара је подучавање официра Војске Србије о организацији команди и штабова и процесу доношења војних одлука у командама бригада и саставима вишег ранга у САД и организацији састанака (брифинги) у току процеса доношења војних одлука – рекао је заменик начелника Управе за развој Генералштаба пуковник проф. др Божидар Форца на отварању семинара.

На семинару је учествовало 50 официра из организацијских састава Министарства одбране, Генералштаба и оперативних састава Војске Србије. (С. Ђ.)

ЗАЈЕДНИЧКА ВЕЖБА

Заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понеш примио је 11. јула начелника ГШ оружаних снага Бугарске генерала Златана Стојкова са сарадницима.

Сусрет је био посвећен унапређењу билатералних војних односа, а посебно развијању сарадње ваздухопловних снага две суседне земље.

У оквиру посете, нагласак је стављен на заједничку вежбу српске и бугарске јединице на полигону Међа у близини Ниша.

С. Ђ.

ТРЕЋИ МЕЂУНАРОДНИ КУРС У КРУШЕВЦУ

У Центру за усавршавање кадрова АБХ одбране Војске Србије, у Крушевцу је од 10. до 14. јула одржан Трећи базични међународни курс у области помоћи и заштити од хемијског оружја.

Курс су организовали Министарство одбране и Министарство спољних послова Републике Србије и Организација за забрану хемијског оружја (OPCW), а представља наставак успешне сарадње те значајне међународне организације и наше земље, члана и потписника Конвенције о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја. Претходне курсеве, организоване 2004. и 2005. године, завршило је 30 полазника из 27 земаља.

На трећем курсу учествовало је 20 полазника из 19 земаља, те четири официра Војске и Министарства одбране Србије. Но-силац извођења укупне обуке на курсу је Центар за усавршавање кадрова АБХ одбране, а извели су је, на енглеском језику, предавачи и асистенти из више научноистраживачких установа и јединица Војске и Министарства. Полазници курса бавили су се различитим тематским садржајима – детекцијом и идентификацијом токсичних хемикалија, деконтаминацијом, заштитом, имплементацијом Конвенције, обуком у теренским условима...

Последњег дана курса, 14. јула, на вежбалишту Равњак одржана је завршна вежба "Модел спасилачке операције у условима хемијске контаминације", у којој су, поред полазника курса, учествовали припадници Центра за усавршавање кадрова и јединице АБХО Војске, МУП-а Србије и Цивилне одбране Крушевца.

Снимо Д. БАНДА

ПЕТИ САСТАНАК ГРУПЕ ЗА РЕФОРМУ ОДРАНЕ

У Београду је 6. јула одржан пети састанак Групе Србија–Нато за реформу одбране. Састанку су председавали помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић и директор Директората за планирање снага Натоа Франк Боланд. На дневном реду били су анализа шестомесечних извештаја рада Групе и утврђивање смерница за даље активности.

Помоћник министра Снежана Самарџић-Марковић издвојила је чињеницу да расте свест о важности Групе у самом систему одбране, али и шире у друштву и међународном окружењу. Она је истакла да је Група прерасла у веома важан координациони инструмент у систему одбране, али да су тежње да она постане основно средство синхронизације процеса реформе и интеграције наше земље у евроатлантске структуре.

Франк Боланд је досадашњи рад Групе оценио као добар, што потврђују подаци о повећаном броју активности у облику радних столова, и све већи број учесника који се укључују у њихов рад. Директор Директората за планирање снага Натоа предложио је да се неки од наредних састанака Групе одржи у Бриселу.

На састанку су, поред представника Министарства одбране и Генералштаба, учествовали и представници министарстава који су укључени у рад радних столова, те експерти Натоа и војни изасланици акредитовани у Београду.

Група Србија–Нато за реформу одбране је експертско тело формирano почетком ове године са циљем решавања конкретних проблема у реформи система одбране наше земље и изградње успешног система способног за укључење у евроатлантске интеграције. Посебна пажња у раду Групе поклоња се припреми будућег чланства Србије у Програму Партнерство за мир.

УКРАТКО

>>> КУРС МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ И РАТНОГ ПРАВА – Други по реду курс из међународног хуманитарног и ратног права одржан је прошле седмице у просторијама Центра за мировне операције у Београду.

Организован је по истом плану и програму као и курсеви у престижном Институту за међународно хуманитарно и ратно право у Сан Рему у Италији. Та еминентна приватна установа први пут је одобрila да се такви курсеви спроводе и у ван просторија самог Института. Поред добра воље Института из Сан Рема, за организовање курса пресудна је подршка Краљевине Холандије и Краљевине Норвешке.

Директор управо завршеног курса био је пуковник Бил Нот из Ирске, а клас-лидери, тј. вође група, били су мајор Мете Биркелунд из Норвешке, потпуковник Барт Ван Ден Буш из Холандије и мајор Горан Несторовић из Војске Србије. Заједничка оцена предавача је да је друга група полазника курса добро селекционисана и да су сви показали мотивисаност и жељу да усвоје нова сазнања.

Мајор Горан Несторовић, иначе аналитичар у ЦМО ВС, претходно је завршио курсеве у Сан Рему, одакле је донео веома добре препоруке. Он је добио и позив да предаје на сличним курсевима у Италији, што је велико признање за њега лично, али и за Војску Србије. (А. А.)

>>> ЗА НОВИ ТИП ОБУКЕ – Британски тим за савете и обуку из Вишкова, са пуковником Хјуом Перселом на челу, одржао је 11. јула у Центру за мировне операције предавање "Систем обуке у Војсци Велике Британије".

Слушаоци, педесет официра из различитих структура МО и ГШ ВС, имали су прилику да чују и војног аташета Уједињеног Краљевства у Београду пуковника Сајмона Ванделура. Тема његовог излагања била је "Имплементација Доктрине у програм обуке". (С. Ђ.)

>>> УЧЕЊЕ НА ДАЉИНУ У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ – Ради стицања потпуније слике о активностима подгрупе четири (Радног стола број три, Групе за реформу одбране), која се бави проблемом развоја учења на даљину, недавно је одржан састанак коме су, поред редовних чланова радног стола, присуствовали и Ана Јаковљевић из Сектора за високо и више образовање Министарства просвете и спорта Републике Србије и професор др Владан Девецић са Факултета организационих наука, те британски изасланик одбране у Србији пуковник Сајмон Ванделур. На састанку је приказан нацрт пројекта о учењу на даљину и план активности подгрупе четири до краја 2006. године. (С. С.)

ХУМАНИТАРНА АКЦИЈА

Начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије (Г-1) генерал-мајор Петар Радојчић уручио је поручнику Југославу Милићу из 224. центра за ЕИ и ПЕД хуманитарну помоћ коју су припадници Војске прикупили за лечење вида његовог двогодишњег сина Небојша – Вука Милића. Прикупљена новчана средства биће употребљена за операцију на оку, која ће бити обављена на руској клиници Фјодоров у Калузи.

У хуманитарној акцији, у којој су учествовале све организационе целине Генералштаба, команде и јединице Војске, укупно је прикупљено 480.853 динара и 528.50 евра.

РАТ У НАШИМ ДУШАМА

Ратно искуство није свакидашње и извесно је да мења понашање људи. Код неких особа са ратним траумама развија се стил понашања, у медицини назван трауматофобија, док други прихватају стил живота који се назива трауматофилија. Реч је о људима који су осетили живот ван уобичајених мирнодопских оквира, омирисали барут, крв, зној и сузе, и сада траже догађаје који их подсећају на ризик и опасност.

осле појединих злочина у породици, самоубистава и убиства, често се претпоставља да су они последица ратног или "вијетнамског" синдрома, односно посттрауматског стресног поремећаја. Постојање ратног синдрома већ је постало опште место приче о „свему што нам се десило“.

Упозорења зналаца те материје да у Србији расте број људи код којих се испољава ратни синдром и који самим тим имају разне поремећаје и фобије због којих су опасни за своју околину, добијају непосредну потврду у примерима појединача који из чистог мира пуцају из калашњикова на пролазнике, гађају комшије тромблонским минама или праве друге неразумне поступке. Забринутост увећава и податак да су са ратишта стизале пушке, бомбе и пиштољи, које је, по свему судећи, лако било набавити.

Снимо А. КЕЛИЋ

Светска истраживања говоре да 10 до 15 одсто становништва на планети упадне у посттрауматски стресни поремећај (ПТСП) као последицу ратова, елементарних катастрофа, личних трагедија и злостављања. А код нас призори страдања, рушења и рањавања, губитак имовине и избеглиштва нису били реткост у последње две деценије. Зато појаву ратног синдрома не треба минимизирати и о тим проблемима треба отворено проговорити. Посебно је занимљиво утврдити како су се припадници Војске и ратни ветерани изборили са ратним трауматским искуствима. Статистика говори о томе да 25 до 30 одсто ратних ветерана подлегне мање-више ПТСП-у, док три одсто оде дубље, у психотичне болести.

Да ли је оболелим војницима, члановима њихових породица, избеглицама, ратним војним инвалидима и другим групама

људи посвећена потребна пажња, ко о њима брине данас и да ли су они успели да се на прави начин укључе у друштво? Питања је много, а одговоре смо потражили у разговору са признатим стручњацима.

■ АКУТНЕ СТРЕСНЕ РЕАКЦИЈЕ

Херодот је први описао симптоме ратног синдрома и то код војника Епизелуса, после Маратонске битке, 490. године пре нове ере. Познати књижевник Виљем Шекспир је још у 17. веку препознао сличне психопатолошке појаве код својих савременика и осликао их у драми *Хенрик четврти*. Аутори су користили разне термине, попут носталгије, болести душе, тропске астеније, ратне неурозе, борбеног замора, борбене стресне реакције, трауматске неурозе, ратног, вијетнамског, заливског или балканског синдрома, за клиничку слику којој је америчко психијатријско удружење, 1982. године, дало назив посттрауматски стресни поремећај.

У Првом светском рату доминирали су поремећаји свести са грубим психомоторним реаговањима ("ратни дрхтавци"). Други светски рат одликују раздражљивост, несаница, апатија, исцрпљеност, психосоматски поремећаји и ендокринолошка оболења, док су у оружаним сукобима у последњим деценијама забележене анксиозне реакције и дисоцијално понашање, које је доводило до дисциплинских проблема.

Пракса показује да се у ратним условима не говори о "моралном слому", "кукавичлуку", "слому живаца", а још мање о "душевној поремећености или болести", већ о стресу зато што се ти-

ДОБРИ И ЛОШИ РАТОВИ

Након престанка оружаних сукоба, последице на менталном здрављу учесника рата и становништва теже су ако је у питању "психијатријски лош рат".

Наиме, неуропсихијатар Гордана Дедић дели ратове на "психијатријски добре" (трају кратко, имају офанзивни карактер, далеко су од породица и домаћина учесника рата, изводе га професионалци, постоје јасни циљеви рата) и "психијатријски лоше" (нејасни циљеви, догађају се између емоционално близких народа, етнички и породично измешаних, близу су домаћина и породица, које и саме страдају у рату, оружани сукоби имају дефанзивни карактер, борбена дејства претежно изводе непрофесионалци).

Пример "доброг рата" је Фокландски, док се ратови на нашем подручју дефинишу као "лоши".

ме, са становишта менталне хигијене и превентивне психијатрије, чува и представа о сопственој индивидуалној и групној снази. Важно је знати да су у рату честе акутне стресне реакције (висок степен страха, пројектовање страха у будућност, општа узнемиреност, поремећаји опажања и волје, регресивно и неинтелигентно понашање...), што представља нормално реаговање човека на ненормалне околности, које ломе адаптивне механизме у човеку и воде ка његовој психичкој, физичкој и социјалној дезинтеграцији.

Двадесет одсто људи који претrpле акутну стресну реакцију показује склоност ка прелажењу у ПТСП, који је, иначе, први пут поменут после Првог светског рата као "шок од гранате". Постојала је теорија да су психички проблеми, уочени код ратних ветерана, изазвани шоком од експлозије гранате, али је део психолога установио да је реч о много комплекснијој психичкој трауми.

Истраживања психолога после Другог светског рата показала су неминовност психијатријских жртава зато што ратна дејства трајно и из темеља мењају људски ум, те да је за појаву ПТСР-а довољно провести 200 до 240 дана у борби. Озбиљнија истраживања започета су тек после рата у Вијетнаму. Организовано лечење вијетнамских ветерана почело је 1979. године. До 1994. центрима се обратило 700.000 људи, а специјализоване установе у САД и данас постоје.

■ ПРАГ ОСЕТЉИВОСТИ

Пуковник у пензији и члан секције војних психијатара светске организације психијатара Братислав Петровић каже да је војни позив стресоген и у миру, а да рат до максимума увећава ниво стресогености, зато што постоји и реална могућност губитка живота. Још 1995. године пуковник Петровић је учествовао на конгресу војних психијатара света, где је запазио да колеге из Француске, Норвешке и Холандије говоре о праћењу ратних психотраума бораца, заробљеника и грађана из Другог светског рата и то током пет деценија од завршетка ратног сукоба. Нажалост, у нашој земљи то није био случај, а једина студија написана о ратном трауматизму у Другом светском рату – "Ратне неурозе Југословена", забрањена је док је њен аутор неуропсихијатар Хugo Клајн морао да напусти тај посао.

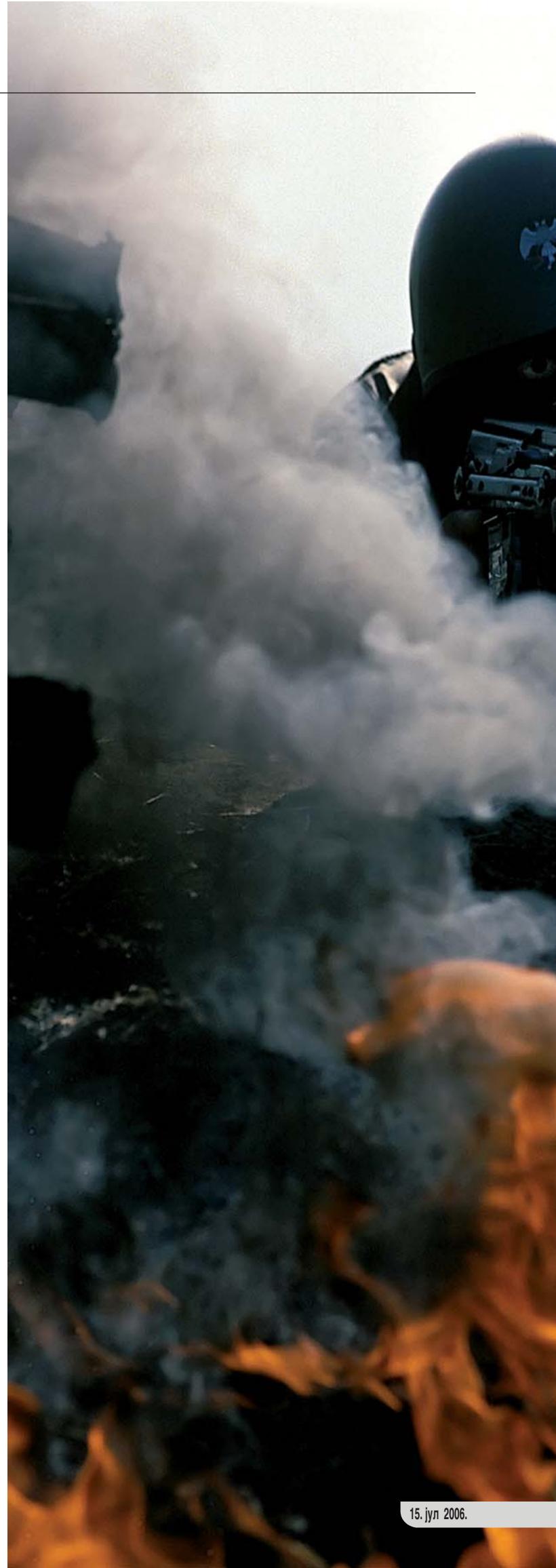
Одмах после избијања сукоба у Словенији, пуковник Петровић је понудио надлежним органима стручну психолошку помоћ, на шта су они одговорили: "Будите спремни, ми ћemo вас позвати." Данас пуковник Петровић говори: "Прошло је 15 година, а ја још чекам позив надлежних да се војни психијатри укључе у праћење реаговања и понашања припадника Војске под дејством ратних и борбених стресова. Упоређења ради, у Заливском рату је на страни Алијансе било ангажовано више од 600 психолога и психијатара ради припреме, превенције, ране дијагностике и терапије акутних ратних стресова."

Рат у Словенији је, иначе, пратио "синдром глинених голубова", који асоцира на младе војнике који су се нашли на мети агресивних словеначких паровојних формација. У Хрватској су регистровани "синдром страха од примирја" (75 одсто губитака тадашње ЈНА настало је за време примирја), "Патонов синдром" (несклад између војних потенцијала, мотивисаности и поставље-

ЕМОЦИЈА И ИНТЕЛИГЕНЦИЈА

"Емоције су старије од интелигенције" – тврди специјалиста за неуропсихијатрију Братислав Петровић. "Тако да човек осећа увек, а мисли понекад. И ту је проблем. Ратни стресови руше емоционални живот човека, да би потом емоције рушиле и његове интелектуалне функције. Та ситуација може да буде изузетно драматична и позната је као ратна психоза или ратно лудило од три дана. Мајсторија је војног психијатра да то стање препозна и да уз помоћ психо и медикаменталне терапије помогне људима да задрже статус војника и официра. Тиме се стиче психолошки имунитет, повећава отпорност за окршаје који следе и добија, како се то каже, прекаљен борац."

Снимо: А. КЕЛИФ

СИНДРОМ ОЗЛОЈЕЋЕНОСТИ

По речима психолога Миланка Чабаркапе, код великог броја припадника Војске учесника ратова није примећен ПТСП, али јесте "синдром озлојећености", који није психијатријска већ психолошка категорија. Професор Чабаркапа наглашава: "То је комбинација беса, лјутње, агресивности и импулсивности, која се не испољава ван, већ је човек потискује у себи. Ову појаву прате депресија, изолација, осећање бесперспективности, изневерена очекивања и свест да лична акција ништа не може изменити. Припадници Војске су озлојеђени због свега што се десило њима, друштву и држави, али су задржали савест и морал који контролишу њихово понашање. Они функционишу професионално и социјално, али су озлојеђени и трпе. Код њих се због озлојећености, емоционалних набоја, унутрашњих конфликта и моралних дилема често јављају психосоматски поремећаји, кардиоваскуларни проблеми, пораст притиска и други проблеми."

них политичких циљева), "синдром страха од издаје" и "синдром страха од масакрирања" (боље бити мртв, него заробљен). Поглавно је занимљиво то што се и код припадника санитетске службе, услед уживљавања у душевно стање прегледаних лица, јавио такозвани синдром секундарне психотрауматизације.

"Велика је заблуда" – каже професор Петровић – "да се у рату повећава број психоза, душевних болести и самоубистава. Тачно је да један број људи доживљава трауму као завршну етапу деловања стресова, што представља емоционалну, интелектуалну и душевну рану."

Последице ратова су код нас, ипак, веома тешке. Добро је рекао Антоан де Сент Егзипери: "У грађанским ратовима границе пролазе кроз људска срца и због тога су ти ратови веома крвави."

Код неких људи су кобне животне околности изазвале и трајне промене личности. Праг осетљивости на стрес је различит од особе до особе. Неко ни рањавање не доживљава као стрес, а неко као интензиван стрес доживљава чињеницу да су му, на пример, украдене чарапе са конопцама.

■ ФИТИЉ ЗА ТРАГЕДИЈЕ

Ратно искуство није свакидашње и уобичајено. Оно мења понашање људи. По речима начелника одељења за војну психологију на ВМА психолога Миланка Чабаркапе, код неких људи са ратним траумама развија се стил понашања, у медицини назван трауматофобија (човек одбија све што га подсећа на ратну ситуацију, потпуно у стилу народне изреке: *кога су змије једале, тај се и гуштера плаши*), док други прихватају стил живота који се назива трауматофилија. Реч је о људима који су осетили живот ван уобичајених мирнодопских оквира, омиризали барут, крв, зној и сузе и сада траже догађаје који их подсећају на ризик и опасност. Веома често они се одају алкохолизму, тучама, прве гангове, шверцују дрогу, оружје или бело робље.

"Наши подаци су врло проблематични" – каже професор Чабаркапа – "зато што није било систематизованих и опсежнијих истраживања. Није формиран ни национални центар за жртве рата, у коме би се регистровали сви подаци из болница, здравствених и других институција. Да је урађено како се предлагало, данас бисмо знали колико имамо инвалида, разведенних бракова, трауматски лечених и какве су последице рата. А последице могу бити озбиљне."

Подаци из других земаља показују да учесници рата шест пута чешће од обичних грађана траже медицинску помоћ, шест пута чешће се разводе, склапају дивље бракове, имају нестабилну радну историју и улазе у друге проблематичне ситуације. Што се тиче домаћег терена, оно мало статистике из последњих десетак година пружа поражавајуће податке.

У Хрватској су се, на пример, од завршетка рата убили око две хиљаде припадника хрватских оружаних снага. Истраживање које је у Бањалуци спровела психолог Надежда Сављак, указује на то да је у том граду ПТСП-ом захваћено 42,5 одсто од укупног броја избеглих и 26,7 одсто укупног броја Бањалучана "староседелаца", док се, према проценама стручњака, у Србији број ратних ветерана који пате од ПТСП-а креће од 20 до 40 одсто. Стручњаци кажу да појаву ПТСП-а прате повишен степен сумњивости, неповерење, слаба контрола агресије, доживљај повређености и изманипулисаности, повишена интерперсонална сензитивност и преосетљивост на социјалне релације од породице до друштва. Имајући у виду поменути профил личности и чињеницу да синдром може да се појави и деценијама након трауматичног искуства, не чуди што се већина трагедија тумачи као последица ратног синдрома. У таквим оценама често се слажу званичници, теоретичари и доконе домаћице, али стручњаци упозоравају да свако уопштавање представља логичку грешку.

"Случајеви који се приписују ратном синдрому" – тврди професор Чабаркапа – "нису тако учествали да би се могло рећи како имају епидемијске размере. Они се чак више могу приписати друштвеној агонији после рата и транзицији кроз коју пролазимо."

Јасно је да треба препознати и различите невидљиве последице рата. Оне се пре свега осликовају на један потпуно поремећен систем вредности, брутализацију свакодневног живота и губитак наде да ће нам једног дана бити боље. Егзистенцијални проблеми, недостатак животне перспективе, беда и психички поремећаји – често су фитиљ за трагичне догађаје. Ипак, многима је, очигледно, лакше да за бројне трагедије упру прстом на ратни синдром.

ВРАЋАЊЕ У РЕАЛНОСТ

Како се лече лица која пате од посттрауматског стресног поремећаја? Током и непосредно после ратова на територији Србије отворено је више специјализованих независних саветовалишта, а одељења свих неуропсихијатријских клиника и института почела су појачано да се баве тим проблемом. Наравно, незаобилазно место у лечењу ПТСП-а има Одељење за ментално

Снимо А. КЕЛИЋ

ВЕТЕРАНСКИ ЦЕНТАР

Ради пружања свеобухватније и боље помоћи учесницима ратова покренут је пројекат припреме елaborата о ветеранском центру, који би се бавио пружањем психолошке, психијатријске, правне и других врста помоћи и израдом планова превенције за спречавање тешких последица на ратним ветеранима и члановима њихових породица.

"Не сме се дозволити демонизација ратних ветерана" – каже неуропсихијатар Жељко Шпирић – "и нима треба пружити праву помоћ." Помака на том плану има. Недавно је Удружење бораца ратова од 1990. године организовало округли сто на коме су се окупили стручњаци разних профила.

Клиничка искуства показују да се трећина оболелих никад не излечи од ПТСП-а, трећина и без одласка доктору превлада проблеме, док се трећина излечи уз помоћ психолога и психијатара.

"Човек мора да се упусти у борбу са стресом" – каже професор Братислав Петровић – "и да победом над стресом пружи доказ о својој способности и личном тријумфу."

Усталом, чак ни рат није увек само зло, већ понекад зна да отвори нове путеве и видике. Најбољи доказ за то је брачни пар који се за помоћ обратио неуропсихијатру Гордану Дедићу. Муж је уочи ратова имао брак у коме није имао деце, а жена није желела да га прати на ратном путу из Словеније у Србију. Током рата он је направио животни биланс и закључио да доста тога може да се промени. Оженио се, има двоје деце и живи у новом, складном и срећном браку. И он и супруга имају проблеме, али храбро их решавају и шире оптимизам око себе. Наравно, и они се попут многих других питају: *Да ли рат још у траје у нашим душама?*

Можда је боље и не тражити одговор на то питање, већ све снаге усмерити ка будућности и изазовима које она носи. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

здравље и војну психологију и Клиника за психијатрију ВМА.

"Пострауматски стресни поремећај је нешто што се десило и не може се избрисати" – каже неуропсихијатар Гордана Дедић. "Психотерапијом се може направити дистанца, одређеним фармакотерапијама се лечи несаница, анксиозност и пратеће болести попут алкохолизма и наркоманије. Има и људи који не препознају ПТСП у свом понашању, али је важно да се одмах после сазнања јаве Одељењу за ментално здравље ВМА и ми ћemo им помоћи."

По мишљењу специјалисте рехабилитације и социотерапије Марине Димитријевић, велики значај у рехабилитацији пацијената под стресом има реинтеграција како у породичну тако и у радну средину. Основни циљ социотерапије јесте враћање у реалност, приhvатање објективне ситуације и кориговање интерперсоналних неспоразума и погрешних очекивања.

КЛИНИЧКА ИСКУСТВА

На првом одељењу Клинике за психијатрију ВМА лечило се годишње 100–150 људи оболелих од ПТСП-а. Докторска теза начелника одељења неуропсихијатра Жељка Шпирића указује на повезаност хроничног ПТСП-а код ратних ветерана са синдромом инсулинске резистенције, што је почетна степеница у развоју дијабетеса и кардиоваскуларних оболења. Очигледно је да последице ратних стресова могу да буду и физичке, а не само психолошке, због чега се све више говори о спрези мозга, душевног живота и ендокринг системе. Оболели се лече комбинацијом индивидуалне и групне психотерапије, и методама биолошког третмана са фармакотерапијом.

Клиничка искуства показују да се трећина оболелих никад не излечи од ПТСП-а, трећина и без одласка доктору превлада проблеме, док се трећина излечи уз помоћ психолога и психијатара.

"Човек мора да се упусти у борбу са стресом" – каже професор Братислав Петровић – "и да победом над стресом пружи доказ о својој способности и личном тријумфу."

Усталом, чак ни рат није увек само зло, већ понекад зна да отвори нове путеве и видике. Најбољи доказ за то је брачни пар који се за помоћ обратио неуропсихијатру Гордану Дедићу. Муж је уочи ратова имао брак у коме није имао деце, а жена није желела да га прати на ратном путу из Словеније у Србију. Током рата он је направио животни биланс и закључио да доста тога може да се промени. Оженио се, има двоје деце и живи у новом, складном и срећном браку. И он и супруга имају проблеме, али храбро их решавају и шире оптимизам око себе. Наравно, и они се попут многих других питају: *Да ли рат још у траје у нашим душама?*

Можда је боље и не тражити одговор на то питање, већ све снаге усмерити ка будућности и изазовима које она носи. ■

Донација француске Копнене војске

САВРЕМЕНА СРЕДСТВА КОМУНИКАЦИЈЕ

На свечаном скупу у француској амбасади у Београду, 11. јула, представницима Министарства одбране и Војске Србије уручена је донација француске Копнене војске. Као гест добре воље у процесу развијања добрих односа две војске, француска армија је својим колегама из Србије поклонила десет најмодернијих радио-уређаја PR4G, које производи реномирана француска корпорација *Tales*. Уговор о донацији потписали су начелник Управе везе и информатике (Г-6) ГШ ВС пуковник Предраг Рајић и француски војни изасланик пуковник Ђери Наварез.

Радио-комплети PR4G су прави хит на светском тржишту на ком је фирма *Tales* у 30 земаља продала око 120.000 уређаја. Радио-опрема у високофрејквентном опсегу само је мали део производне палете те француске корпорације, која је до сада у Србији покренула сарадњу са предузећима у области опtronике. Менаџери *Talesa* су и приликом уручивања донације изразили жељу да са српским фирмама сарађују

не само у лиценцијој производњи већ и у развоју нових генерација радио-система. Они су позвали и одређени број српских официра на обуку у Париз, где би се боље обавестили о најновијим технолошким достигнућима у области телекомуникација.

У име Министарства одбране, за додељену помоћ захвалио је новоименованом државни секретар за одбрану Звонко Обрадовић. Сазнање о модерним технологијама, према његовим речима, унапредиће односе официра Војске Србије не само са француским колегама већ и са официрима многих армија који користе опрему истог произвођача.

А. АНТИЋ

Сарадња везиста Србије и Румуније

ЧВРСТЕ ВЕЗЕ

Делегација Управе за телекомуникације и информатику румунске војске, коју је предводио пуковник Костел Биша, посетила је од 10. до 14. јула Управу везе и информатике (Г-6) Генералштаба Војске Србије. Током посете румунска делегација је имала прилику да се боље обавести о стању у систему веза и информатичке подршке јединица наше војске. Поред пуковника Бише, румунску експертску групу чинили су и пуковник Клаудио Константинеску и потпуковник Дорел Кирика. Њима су о актуелном стању у нашем систему веза и информатике говорили чланови радне групе на челу са начелником Одељења за везу у Управи везе и информатике пуковником Миланом Јанковићем.

У разговорима две стране истакнут је заједнички интерес за размену искустава у процесу реформи у систему одбране. Пуковник Биша је нарочито нагласио важност што чешћих састана-ка стручних људи две војске, јер би била права штета не искористити огроман потенцијал за заједничке активности.

А. А.

УКРАТКО

СУСРЕТ РВС НОВОГ САДА И ПРИПАДНИКА РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

На броду "Козара" уприличен је већ традиционални, десети по реду, сусрет резервних војних старешина града Новог Сада и општина Јужнобачког округа са припадницима Речне флотиле Војске Србије.

Поред многобројних званица, сусрету су присуствовали и генерал-мајор Милош Мандић, заменик командаџата Новосадског корпуса, Зоран Вучевић, председник Скупштине Новог Сада, Милорад Дробац, председник ОРВС Србије, те представници организација РВС Републике Српске и Црне Горе. Организовано дружење било је и прилика за договор о сарадњи и плановима рада.

Током сусрета Башко Пилиповић, председник Организације РВС Новог Сада, уручио је посебно признање магазину *Одбрана*, које је, у име редакције, примио потпуковник Славољуб М. Марковић, главни и одговорни уредник.

Учесници традиционалног сусрета имали су прилику да уживају у пловидби Дунавом, уз организован пригодан културни програм.

Б. М. П.

Штабна ратна вежба слушалаца ГШУ ШНО

ПОМОЋ ЦИВИЛНОМ СЕКТОРУ

У Школи националне одбране 5. јула је одржана штабно-ратна вежба 49. класе Генералштабног усавршавања са називом "Ангажовање Војске у отклањању последица од елементарних непогода, хемијских удеса и других акцијентних ситуација у миру".

Слушаоци Генералштабног усавршавања, који овог месеца завршавају школовање, представили су вежбу наменске употребе војних јединица у санирању последица елементарних непогода као део завршног испита предмета Оператика.

Штабна ратна вежба припремана је у складу са процедуром које важе у евраатлантским војним структурима. На вежби су проиграване ситуације везане за процес ангажовања војних ефектива у условима кризе изазване природним катастрофама. Замисао је била да Војска треба да прискочи у помоћ координационом телу владе које се на четири одсека широм Србије бори са поплавама, клизиштима, одронима и хемијском несрећом у фабрици у Панчеву. Министар Станковић је у обраћању слушаоцима генералштабног усавршавања иста-

као да сваки сегмент друштва треба да препозна своје место у систему одбране, а задатак војске није да преузима ингеренције органа власти, већ да им ефикасно помогне у невољи. Помоћник министра одбране др Зоран Јефтић рекао је да је изложена тема добро одабрана, јер се ради о новој мисији војске за коју се треба што пре квалитетно припремити. Генерал Поноч је, уз похвале за тимски рад, указао на изражену статичност и недовољно активан однос учесника у давању одговора на конкретне проблеме у једној тако важној мисији Војске, али је изразио и очекивање да ће се сличне вежбе убудуће изводити на динамичнији начин.

А. А.

ВЕЖБА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ И КФОРА

ЈЕДНО ВРЕМЕНЕ

Тактичка претпоставка за извођење вежбе у близини базе Трмка била је потпуна, реална, јер је у њу уграђено све оно што се из дана у дан дешава на административној линији према Космету

едновремене патроле Војске Србије и Кфора почеле су да се организују од 2004. године. Већ прва је била плодна, пошто су припадници америчког контингента Кфора том приликом лишили слободе лица под оружјем у близини села Добросин. Успешне акције једновремене патроле имале су и у рејону база Шушњак и Мрче, када су спречиле бесправну сечу шума.

Данас једновремене патроле крстаре целом дужином административне линије према Космету. Оне се организују онолико често колико официри за везу процене да је потребно, тако да је, на пример, планирано да се у јуклу изведе више од двадесет једновремених патрола на различитим подручјима.

А зарад успешнијег реаговања на инцидентне ситуације које се могу десити дуж административне линије, организована је заједничка вежба припадника 125. моторизоване бригаде из Крушевца и Мултинационалних тактичких снага Центар. Вежбом су руководили командант 125. моторизоване бригаде пуковник Љубинко Ђурковић и командант МНТС Центар чешки пуковник Мирослав Хлавач, а значајној активности присуствовали су представници Генералштаба Војске Србије пуковници Маринко Павловић и Раде Петровић, руководилац тима Копнених снага за сарадњу с Кфором пуковник Бранислав Павић, потпуковник Воја Миловановић из Комисије за примену Војно-техничког споразума, представници МУП-а, војници и старешине 125. и 549. моторизоване бригаде и припадници МНТС Центар из Чешке, Словачке, Шведске, Финске, Ирске и Латвије.

Циљ вежбе је проверити оспособљеност вођа патрола у организацији и извођењу једновремених патрола, увежбати садјество једновремених патрола са снагама за брзо реаговање и унапредити сарадњу између патрола Војске Србије и Кфора. Тактичка претпоставка за извођење вежбе у близини базе Трмка била је не само добро замишљена већ и потпуна реална, јер је у њу уграђено све оно што се из дана у дан дешава на административној линији према Космету.

Пошло се од податка да је у неколико наврата пријављена пучњава и покрети непознатих лица у рејону Купе, док је два транспорта са неозначенним и илегално сеченим дрвећем зауставила патрола Кфора. Све то је указивало на недозвољене радње. Друга патрола Кфора излази на лице места, али не налази ништа сумњиво. Руководећи се намером да побољша безбедносну ситуацију дуж административне линије, ОЦ МНТС Центар преко вруће линије тражи од 125. моторизоване бригаде упућивање Тима за брзо реаговање и спровођење једновремене патроле, шаљући истовремено и координате почетне и завршне тачке и временска споја патрола. Крушевачка бригада позитивно одговара на захтев Кфора и упућује патролу са базе Трмка, предвођену поручником Живаном Душанићем, на извршавање заједничког задатка.

Једновремена патрола почиње сусретом на почетној тачки, да би потом војници и старешине 125. моторизоване бригаде и чешког

ВРЕМЕНЕ

ПАТРОЛЕ

Члана патроле Војске Србије ујела је змија. Њему је пружена прва помоћ на лицу места и обезбеђена евакуација у здравствену установу.

Руководилац тима Копнених снага за сарадњу са Кфором пуковник Бранислав Павић, командант МНТС Центар пуковник Мирослав Хлавач и командант 125. моторизоване бригаде пуковник Љубинко Ђурковић.

контингента Кфора наставили патролирање, свако на својој страни и у договореном смеру. Патрола чешког контингента Кфора проналази непознати предмет наоружања и војне опреме, што је разлог за активирање Тима за разминирање и санитетског возила. Истовремено, члана патроле Војске Србије ујела је змија. Њему је пружена прва помоћ на лицу места и обезбеђена евакуација у здравствену установу. Проблемима никад краја. Патрола Кфора проналази дрвосече у крађи шумског блага, док патрола Војске Србије открива групу наоружаних цивила који пушкама обезбеђују шумокрадице. Један наоружани цивил је приведен, док су двојица побегла на другу страну административне линије. Војници српске војске неће пущати за њима или уперити пушке према административној линији зато што би то било нарушавање процедуре у сарадњи Кфора и Војске Србије. Употреба оружја је дозвољена само у случају самоодбране. На последњој тачки чланови патрола се срећу, размењују податке о инцидентним ситуацијама и завршавају једновремену патролу.

После завршетка вежбе командант МНТС Центар пуковник Мирослав Хлавач је рекао: "Учесници вежбе су све задатке извршили професионално и ефикасно, док ће нам сама вежба помоћи да једни друге боље упознамо и разумемо. Ово је још једна потврда одличне сарадње Кфора и Војске Србије, што сам уочио одмах после долaska у мисију. У протеклом периоду смо и ми нешто научили од српске војске, нешто су они научили од нас, а уверен сам да у будућности можемо остварити још бољу и плодотворнију сарадњу. Критичних момената у нашој сарадњи нема, остало је само да разрешимо проблем непостојања директне радијске комуникације између патрола, зато што је веома важно да се информације брзо и тачно пренесу."

У својој оцени пуковник Љубинко Ђурковић је подвукao да су војници и старешине Кфора и Војске Србије демонстрирали велики професионализам и квалитет, остварујући једновремене патроле у свим ситуацијама.

Пуковници Ђурковић и Хлавач су се сложили да велике заслуге за по-богаћање сарадње између Војске Србије и Кфора и одличну организацију заједничке вежбе припадају руководиоцу Тима Копнених снага за сарадњу са Кфором пуковнику Браниславу Павићу и шефу Заједничке имплементационе комисије потпуковнику чешких оружаних снага Милану Калини.

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ШТА СУ СРПСКИ НОВИНАРИ
НЕЗВАНИЧНО САЗНАЛИ
У БРИСЕЛУ И ПРАГУ

Повод за одлазак пет српских новинара у Белгију и Чешку, у организацији Америчке амбасаде у Београду, био је поближе информисање о најновијим кретањима унутар Северноатлантске алијансе, те о истинствима Чешке Републике приликом учлањења у тај савез. Уз нагласак да су састанци ON BACKGROUND, односно да не можемо цитирати саговорнике, званичници војног и политичког дела Натоа и Министарства спољних послова и Министарства одбране Чешке Републике информисали су нас о актуелном тренутку у Алијанси, али и о очекивањима у будућности.

СРБИ МОРАЈУ ДА ЗНАЈУ ЖЕЛЕ ЛИ У НАТО

Yодносу на безбедносни савез који је дванаест земаља са обе стране Атлантика формирало 1949. године, како би у време Хладног рата обезбедиле колективну одбрану од војне агресије против било које од њих, у првој декади 21. века Нато је знатно еволуирао, у складу с тим како се мењало безбедносно окружење његових чланица и како се мењала природа претњи с којима се оне суочавају. Да би Алијанса остала успешна, њене чланице морале су да нађу нови баланс између спровођења традиционалних мисија усредсређених на Европу и суочавања с новим глобалним претњама које, пре свега, захтевају брзо и флексибилно реаговање војних снага. Свакако, један од значајних корака у новијој историји тог савеза био је пријем у његове редове земаља Источне Европе. Три некадашње земље партнери – Чешка Република, Мађарска и Пољска постале су чланице у марта 1999. године, повећавши тиме број земаља чланица на деветнаест. На самиту Алијансе у Прагу, у новембру 2002. године, још седам земаља: Бугарска, Естонија, Летонија, Литванија, Румунија, Словачка и Словенија – позвано је да започну са разговорима о уласку у чланство, а формално су се придружиле Алијанси крајем марта 2004, док тренутно три земље кандидати – Албанија, Хрватска и Бивша Југословенска Република Македонија очекују учлањење. Од 1997. године Нато је успоставио и посебне односе са Русијом и Украјином.

■ ТЕСНО У НАТО

Да отпочне са разговорима о приступању Натоу, Чешка Република је била позвана после педесетог самита тог савеза у Мадриду, да би у пуноправно чланство била примљена 1999. године. Од 1. маја 2004. године чланица је и Европске уније. Иначе, до демократских промена у Чехословачкој дошло је 1989. године, после Сомотске револуције, када је комунистички конгрес за председника изабрао књижевника и дисиденту Вацлава Хавела. Из имена обе републике 1990. године одстрањен је пријев “социјалистичка” да би 1. јануара 1993. године Чехословачка споразумно престала да постоји поделивши се на Чешку Републику и на Словачку. Данас, кажу Чеси, са Словацима су у бољим односима него када су били у истој држави.

Припреме за улазак Чешке у Нато и Европску унију трајале су веома дugo, а сам пријем представљао је огроман корак у њеној интеграцији у трансатлантску заједницу и признање од дугогодишњих чланица Натоа да су Чеси успешно испунили неопходне услове, успоставили демократски политички систем и тржишну економију.

Чеси су имали доста проблема док нису испунили обавезе према Алијанси. Пре свега, они су се суочили са застрашујчим задатком реорганизације војске, која је представљала својеврсну заоставштину из времена Хладног рата, у организацију која ће бити усаглашена са оквирима које прописује Алијанса. То је значило велико смањење оружаних снага и њихово прилагођавање променама у свету. Неопходно је било изградити војску која ће да задовољава домаће потребе за безбедношћу, али и да испуњава међународне обавезе које намеће чланство.

Оно што смо могли чути за време нашег дводневног боравка у Прагу биле су различите процене процене јавног мњења које је подржавало учлањење Чешке Републике у Нато. За разлику од учлањења у Европску уни-

ју, које је становништво подржало на референдуму, за придрживање Чешке Северноатлантској алијанси није одржан референдум. Док једни сматрају да је разлог за то била претпоставка да се неће добити подршка грађана, други сматрају да би око педесет или више одсто грађана гласало за Нато. Први своје мишљење оправдавају тиме што је, после совјетске окупације, Чесима било дosta алијанси, док други баш ту чињеницу узимају за корист своје тврђње, сматрајући да су они од Совјетског Савеза побегли у Нато.

Према неким анкетама које су у то време спроведене, Чеси су највише ценили подршку и безбедност коју им је нудило чланство у Натоу. Две трећине грађана сматрало је да ће чланство у Алијанси довести до реорганизоване и добро обучене војске ако фондови за реформу не буду протраћени или покрадени. За разлику од скептицизма који су изражавали према политичким и конститутивним телима, у то време Чеси су имали прилично високо поверење у војску, разумевајући проблеме с којима се она суочавала у процесу реформе.

Потврда да Чеси, ипак, нису били довољно обавештени о томе шта чланство у Натоу заиста значи, односно какве обавезе подразумева, дододела се само неколико дана после пријема Чешке Републике у Нато. Наиме, тада је отпочело бомбардовање Савезне Републике Југославије и од тек примљених земаља је тражено да дају свој допринос. Ту акцију Натоа добар део Чеха доживео је као повратак у стање слично ономе у коме су се налазили у време Хладног рата и као агресију војне алијансе на суверену државу. Данас учешће својих војника у војним операцијама доживљавају сасвим другачије...

КАКО СА ВИШКОМ КАДРА

За земље које спроводе реформу оружаних снага од великог је значаја да предузимају правилне кораке од самог почетка како би се касније лакше носиле са свим последицама и ублажиле што је могуће више негативне ефекте који прате један такав процес, наглашавају у Бриселу. Посебно се истиче потреба да војно особље, које остане без посла, буде реинтегрисано у цивилне структуре будући да је од завршетка Хладног рата више од пет милиона њих отпуштено из службе у земљама партнерима Натоа. Како би се тим људима обезбедила неопходна преквалификација, формиран је тим експерата Натоа који пружају подршку локалним ауторитетима. Програми подршке обухватају саветовање за оне који ће тек да буду отпуштени, како да нађу нови посао, затим програми за учење страних језика и успостављање центара за преквалификацију.

БЕЗ РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ?

Да би се носила са актуелним безбедносним изазовима, савремена армија треба да буде мала, али употребљива, што значи да се треба ослободити свега што је скupo и непотребно, а новац преусмерити тамо где је најпотребнији. У Бриселу, у складу с тим, постоје мишљења да је реформа Војске Србије сувише спора, те да она треба да укључује гашење Речне флотиле, коју мала земља и војска попут наше себи не може приуштити.

Чешки војни полицијац у Ираку

Белчика, заменика министра одбране за политику безбедности, највише допринело чланство земље у Натоу и Европској унији, после чега се отварају нове могућности за реорганизацију и модернизацију војске док земља постаје поузданija за инострана улагања.

На том путу, а да би се испунили сви стандарди Натоа, неопходна је сарадња свих десета друштва. Тако је било потребно да се измени и Устав земље како би чешки војници могли да учествују у војним операцијама изван њене територије (о томе одлучује Парламент, односно Влада, у одређеним ситуацијама). Такође, донесени су, између осталих, нови закони који се тичу боравка страних трупа на територији Чешке.

Учлањење у Нато представљало је изазов и у области комуникације. Министарство одбране имало је значајну улогу у кампањи којом се јавном мњењу настојало приближити значење самог чланства. Комуникација је обављана путем медија, али и агенција за испитивање јавног мњења. Занимљиво је да је телевизија поклањала време у свом програму за војне стручњаке који су говорили о Натоу и да су новине обезбеђивале бесплатан простор за објављивање текстова о томе, а дешавало се и да Министарство одбране плаћа појединим медијима такве услуге. Да је у то време Интернет био распрострањенији, кажу, вероватно би још више простора тим путем посветили Натоу.

С обзиром на информацију коју смо чули у Београду непосредно пред полазак на пут да је Чешка Република најозбиљнији кандидат за преузимање од Норвежана функције контакт-амбасаде Натоа у Београду, добар део питања српских новинара званичницима Натоа и Чешке односно се на то. Сазнали смо да су Чехи имали контакт-амбасаде у Аустрији и пре тога у Литванији, те да су за место у Београду конкурисали пре нешто краће од две године. Као разлог због чега су се поново пријавили баш за нашу земљу истичу то да у Србији виде значајног партнера у будућности и да самим тим што доста добро познају нашу територију

и људе, мисле да могу да допринесу кретању Србије ка Натоу. Како незванично сазнајемо, поред Чеха, за место контакт-амбасаде Натоа у Београду пријавили су се и Италијани. У седишту Натоа, пак, подељена су мишљења о томе колико успешно Чехи могу да наставе путем који су утабали Норвежани.

Све у свему, основна порука из Брисела и Прага гласила би да ће после испуњења обавеза које Србија има према Међународном трибуналу у Хагу, приступање наше земље Програму Партнерство за мир бити само питање формалности. А, како сада ствари у земљи стоје, политичке и војне, евентуални корак даље и чланство у Натоу били би питање година. Са чланством или без њега, пред нама је дуг и мукотрпан пут реформи. Али тек кад сви у друштву на прави начин њима приступе, оне ће бити спроведене онако како је неопходно. ■

Сања САВИЋ

Поједињи званичници у Чешкој сматрају да треба повећати број војника у Авганистану

■ ПРЕД ИЗАЗОВИМА АЛИЈАНСЕ

Недељу дана пре нашег боравка у Прагу, Чешки министар одбране обишао је војнике своје земље који се налазе у мисији у Авганистану. Тренутно је у тој земљи око 80 Чеха у тиму за реконструкцију, с тежњом да се повећа њихов број. У Британском сектору у Ираку налази се око сто чешких војника, који ће тамо да остану највероватније још годину дана. У Босни и Херцеговини их је око 60, а на Косову око петсто. До сада ниједан Чешки војник није страдао у војној мисији изван своје земље.

У Чешкој Републици војска је професионализована већ скоро две године (данас броји око 27.000 професионалаца). Томе је, према мишљењу наших домаћина у Прагу, новинара и коментатора најзначајнијих писаних гласила, те госпође Веронике Кучинове-Шмилове, шефа Одељења за политику безбедности чешког Министарства спољних послова, и господина Мартина

ИНТЕРВЈУ

ПРОФЕСОР
ДР ВЛАДИМИР
ЦВЕТКОВИЋ,
ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
БЕЗБЕДНОСТИ
У БЕОГРАДУ

ИЗЛАЗАК ИСПОД СТАКЛЕНОГ ЗВОНА

Будући официри Копнене војске можда ће већ од јесени студирати по заједничком студијском програму Војне академије и Факултета безбедности, што ће им омогућити да стекну цивилну диплому и звање менаџера безбедности

Едавно је Факултет цивилне одбране Универзитета у Београду променио назив у Факултет безбедности. Тиме се тачније дефинише његова делатност, а верује се да ће то допринети и већој препознатљивости у јавности. Поред других новина које се уводе у раду факултета, предложена сарадња са војним школством омогућила би будућим официрима стицање цивилне дипломе. Декан проф. др Владимир Цветковић назива то револуцијом садашњег образовног система у Војсци. Али најпре о називу факултета.

— Одлучили смо се за ново име факултета, јер оно тачније дефинише његову делатност. Безбедност је генерички појам који у себи садржи све активности, и наставне и истраживачке, којима се Факултет бави, почевши од безбедносног менаџмента, преко питања одбране у широком спектру, потом менаџмента људских и социјалних ресурса, закључно са цивилном заштитом и заштитом животне средине. Сви ти различити смерови и проблемска поља могу се пронаћи у појму безбедности, и то је разлог зашто смо се одлучили за промену имена.

Факултет је сада много препознатљивији за ширу јавност, о чему, између остalog, сведочи и упис студената. Он је ове године већи него ikada, а 200 по-

тенцијалних бруцоша остало је без индекса Факултета безбедности, јер нису задовољили постављене критеријуме.

Факултет се налази у необичној ситуацији – дели зграду са једном средњом школом. Назире ли се излаз, односно – кров?

– Ми нисмо јединствени по томе, и неки други београдски факултети се налазе у сличној ситуацији. Ипак, интензивно тражимо излаз и надам се да ћемо ускоро имати конкретније решење. Пред нама су две могућности. Једна је да Факултет добије плац и подигне нову зграду негде на Новом Београду, о чему преговарамо са Скупштином града. Друго могуће решење јесте добијање на коришћење простора у граду од нашег стратешког партнера Војске Србије. Ускоро ће бити јасније шта можемо да очекујемо.

Поменули сте да вам је Војска "стратешки партнери". То је значајна тврђа, која наговештава нове односе између Факултета безбедности и Министарства одбране.

– Управо завршавамо заједнички пројекат, који ће довести до револуције садашњег образовног система у Војсци. Реч је о заједничкој дипломи за будуће официре Копнене војске. Они ће проћи заједнички студијски програм који изводе Војна академија, с једне, и Факултет безбедности, с друге стране. Надам се да ће већ од јесени будући официри КоВ-а студирати по заједничком студијском програму, који ће им омогућити да стекну цивилну диплому и звање менаџера безбедности. У додатку дипломе, стајаће смер за који се определио, уз додатак – "и војна наука".

На тај начин ће се тим младим људима омогућити да ако пре-кину војну каријеру, имају диплому која важи у цивилству. Данас није тако, јер војно школство није усаглашено са цивилним.

Заједничка диплома је усвојени стандард у развијеним земљама Запада. Официри су људи са цивилним дипломама, освобољени за рад у војним јединицама и установама. После завршетка свога рада или на крају потребе за њиховим ангажовањем у Војсци, они се враћају у цивилство и, захваљујући цивилној дипломи, могу да се равноправно укључе на тржиште рада.

Истовремено то за Војску значи и могућност веће унутрашње конкуренције. Више неће бити прилике да свако ко заврши Војну академију мора да напредује по правилу службе, те да добија нови чин. Бар када је о Копненој војсци реч, људи више неће моћи да очекују да ће самим тим што раде у Војсци редовно напредовати ако се не усавршавају, те да ће ту дочекати и пензију. Војска ће појединцу моћи да каже "више ми ниси потребан" без осећања кривице, јер ће тај човек имати основу за тражење посла на другој страни.

Како је остварена та сарадња са Војском?

– На нашу иницијативу, која је наишла на разумевање у Министарству одбране, посебно у Сектору за људске ресурсе, сам министар је целу ствар одобрио и подржао, и људи на Војној академији су то прихватили. Пројекат се управо заокружује. Очекујемо да ће до септембра Универзитет омогућити школовање по новом систему. Онда на Универзитету треба прећи неколико степеница и ако се све добро заврши, већ од септембра будући пешадијски официри могли би да почну студирање по новом систему.

Шта будући студенти могу да очекују на новом смеру?

– Смер чине три модула. Два воде наставници нашег факултета, а трећи, војни модул, са специфичном војном обуком и предметима, водиће професори Војне академије. То, конкретно, значи: постоје модул општеобразовних и општестручних предмета, и изборни модул, у оквиру кога ће будући официри моћи да бирају смер на коме ће студирати. При том могу да изаберу смер без-

Факултет зарађује готово 50 одсто сопствених прихода и то искључиво пружањем интелектуалних услуга. Наш једини извор прихода су специјалистичке студије, пројекти и онај део који долази од ванредних студената.

У овом тренутку имамо четири специјалистичка курса: противтероризам, кризни менаџмент, одбрана и интегрисана заштита. Размишљамо да од јесени уведемо нове специјалистичке студије, највероватније – ПР у службама безбедности и оне везане за криминалистику и детективске службе. Морамо да се понашамо и тржишно и академски одговорно према основној делатности, како бисмо опстали на тржишту знања и услуга.

Посебну делатност Факултета чине научни, истраживачки и комерцијални пројекти. Не можемо живети под стакленим звоном, само на државним јаслама. Иако се на тим јаслама остварују редовни приходи, они су мали, и наш, односно првенствено мој задатак као декана, јесте да нађем равнотежу и на тржишту се изборим за наш интерес – каже др Цветковић.

бездност, заштита или људски ресурси. Трећи је војни модул, који се студира на Војној академији. Тако ћемо први пут имати официре истовремено широко образоване и стручно оспособљене за цивилне службе, али и оспособљене за војни позив. До сада су они од првог школског дана строго усмеравани у војном правцу.

Можете ли претпоставити какво ће бити интересовање потенцијалних студената?

– Могу да пренесем само податке које сам добио из Војске, где се процењује да ће интересовање бити велико. Подстакнути искрством стеченим у заједничком раду, надлежни из Војске покушаје да са другим факултетима, пре свега техничким, остваре сличну сарадњу и образују заједничке програме за друге родове војске.

Неке земље у окружењу уништиле су своје војно школство и после признале да су учиниле грешку. Ви помажете да се домаће очува?

– Не желимо да поновимо туђе грешке, али не желимо ни да очувамо војно школство као раритет, као музејски експонат. Намера нам је да га реформишемо како би било животно. Ово ће бити обједињена образовна процедура, у којој ћемо имати користи и ми с Универзитетом, и Војна академија, и студенти официри.

Тај значајни пројекат са Војском велика је потврда да је од институције готово на издају, какав је био пре неколико година, Факултет безбедности направио велики помак. На њему сада као предавачи радо гостују научна и политичка имена из Европе, САД, Израела. Како сте се изборили за то?

– Пре три године тадашњи декан проф. др Драгана Дулић и њен тим знатно су реформисали наставне планове и програме Факултета. Ја сам то "наследио", имао сам, дакле, добар основ на који сам могао да надграђујем наш рад. Зајваљујући контактима које сам стекао током академске каријере, успео сам да повежем различите области, од социологије и политичких наука, до безбедносних видова, што је иначе тежња у свету. То, уз околност да је питање безбедности данас једно од најважнијих питања савременог социјалног и политичког живота, условило је да наша институција постане препознатљива у земљи и иностранству и да изузетно значајне, усудио бих се рећи чак врхунске, институције које се на академском нивоу баве питањем безбедности учествују у нашој настави и сарађују на пројектима. Успоставили смо одличну сарадњу са West Point-ом, Институтом за стратешка питања из Вашингтона, Универзитетом у Тел Авиву, Универзитетом у Боло-

НЕГДЕ ИЗМЕЂУ

Прихватање Болоњске декларације "обрисало" је магистарске студије са универзитетске сцене. Стога бројне припаднике Министарства одбране и Генералштаба ВС, који још нису завршили последипломске студије на ФБ, занимају даљи услови њиховог студирања.

По речима декана Цветковића, за оне који у року од пет година заврше последипломске студије, важиће стари режим докторских студија. Дакле, директно пријављивање докторске тезе по завршетку магистарских студија.

њи итд. Има и других, али набројао сам само престижне у области којом се баве. Наши наставници и сарадници одлазе тамо и њихови долазе нама.

Како објашњавате толико интересовање из Европе, САД, Израела, чак и Кине?

— Ми смо за све њих изузетно занимљиви стога што се налазимо на раскрсници међународних токова организованог криминала и тероризма, али и зато што смо земља у транзицији која је недавно прошла кроз ратове. Такве комбинација има мало где у свету. Трећи разлог интересовања је чињеница да баш у таквој средини постоји академска институција као што је наш факултет, јединствен у читавом овом региону. Када се све то повеже, јасно је зашто смо многима занимљиви. Уз то, и ми сами имамо вољу да сарађујемо. То је, рекао бих, кључ успеха Факултета безбедности, чији је евидентни показатељ — интересовање за упис студената. Оно је ове године било највеће до сада. Зато сподобно могу рећи да смо подигли ниво наше "академске приче" за неколико степеница.

Изгледа да је Факултет безбедности један од оних државних факултета који су се најбрже и најбоље снашли у транзицији.

— Рекао бих да у универзитетској јавности влада такво мишљење и сложио бих се с њим. Ми смо, уз то, један од најимаћих државних факултета у Београду, са дosta асистената и доцената, ванредних професора, дакле људи који су отворени за нова искуства и нови начин мишљења, што је изузетно важно за област безбедности која по дефиницији мора да буде флексибилна, или престоје да буде употребљиво знање.

С дипломом вашег факултета, млади људи постају...

— ... дипломирани менаџери безбедности, у области коју су одабрали...

—... и могу потражити посао...

— ... у свим државним институцијама и приватним фирмама. Постоји широко тржиште радне снаге које тражи менаџере безбедности, људе који су способни да сагледају проблеме безбедности из широког угла и решавају његове поједине делове.

Поред основних студија, имате и специјалистичке, и мастер студије и докторске, за које су заинтересовани и бројни припадници Министарства одбране.

— Факултет је усвојио, а Универзитет одобрио студентске програме основних академских и мастер студија на сва четири смера која имамо, а посебно још и за пети смер, а то су основне струковне студије — безбедносни менаџмент. Мастер студије представљају пету годину студирања, која је услов за докторске студије. Припадници МО на магистарским и докторским студијама код нас углавном су заинтересовани за теме стратешког значаја за државу, почевши од европског интеграционог процеса до организовања изнутра система одбране, односно безбедности. На специјалистичким студијама су мањом бројем људи из служби безбедности који своје свакодневне задатке сада дижу на виши ниво и добијају шире сазнања о томе и способност да правилније реагују на проблеме с којима се свакодневно суочавају. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

САОПШТЕЊА

ПРИЛИКОМ ЗЛОУПОТРЕБЕ СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА НИЈЕ БИЛО ПРИСЛУШКИВАЊА

У појединим медијима протеклих дана је било више написа о наводном прислушкивању министра одбране. Тим поводом Министарство одбране Републике Србије напомиње да су двојица припадника Војске злоупотребила службени положај тако што су неовлашћено остварила увид у регистре мобилне и фиксне телефоније.

У тим регистрима се, иначе, евидентира време оствареног позива и телефонски бројеви учесника, а не садржај разговора.

Против наведених лица Војнобезбедносна агенција је поднела кривичну priјаву Војном одељењу Окружног јавног тужилаштва у Београду, због постојања основане сумње да су починили кривично дело злоупотребе службеног положаја и одавања службене тајне.

У време извршења дела наведена лица су била на дужности у Служби безбедности Министарства спољних послова на основу захтева тог министарства. На предлог министра одбране, они су разрешени дужности у Министарству спољних послова, а спроводи се и дисциплински поступак због злоупотребе службеног положаја. ■

НЕАРГУМЕНТОВАНЕ ОПТУЖБЕ

Александар Вучић већ извесно време износи неаргументоване оптужбе да највиши званичници Министарства одбране и Војске Србије "делују по налогу страних обавештајних служби, односно ЦИА-е". Оптужбе су прво биле усмерене на министра одбране Зорана Станковића, а сличну оцену Александар Вучић изнео је и о заступнику начелника Генералштаба Војске генерал-мајору Здравку Понешу.

У односима с јавношћу Александар Вучић неретко прибегава сензационалистичким и непоткрепљеним оптужбама других личности и институција да би добио простор у медијима. Министарство одбране до сада није реаговало на такве иступе, већ је пропустило јавности и медијима да суде о њиховој смислености.

Будући да се такви напади на члне људе система одбране и Војске настављају, Министарство одбране подсећа на законску обавезу да сви, укључујући и Александра Вучића, који имају било каква сазнања о противзаконитим поступањима припадника Министарства и Војске, поднесу надлежним државним органима та сазнања и валидне доказе на којима заснивају своје наводне оптужбе. У противном, такве паушалне и неаргументоване оптужбе спадају у домен клевете. У сваком случају, очекујемо да надлежни државни органи реагују у складу са законским прописима. ■

Награде најбољим научним посленицима у Војсци

ПРЕДЗНАК БОЉИХ ДАНА

Без науке наша пракса не би могла да афирмише било коју функцију у систему одбране и војну делатност у целини, речено је на свечаном скупу у Централном дому Војске

За научне посленике из Војске – пуковника академика проф. др Миодрага Чолића, пуковника др Милорада Миловановића и капетана прве класе мр Мирослава Глишића – овогодишњи Видовдан био је значајан дан. Тада су добили годишње награде за најбољи научноистраживачки пројекат, докторски и магистарски рад. Али био је то важан дан и за војну науку и предзнак да је најгоре време за њу прошло.

Пуковник проф. др Митар Ковач, наченик Управе за стратегијско планирање МО, истакао је на свечаном скупу одржаном у Централном дому Војске да је услов прогреса очување научног кадра, дефинисање његовог статуса на нов начин у систему одбране и друштву. – Без науке наша пракса би остала застарела и обогаљена, а самим тим не би могла да афирмише било коју функцију у систему одбране и војну делатност у целини.

На свечаном скупу признање војним стручњацима одао је и министар за науку и заштиту животне средине др Александар Поповић. Он је захвалио сјајним људима у војном делу српске науке који су успели да науку у Војсци одрже без обзира на неповољне услове. Министар је истакао да је војна наука због једне врсте неразумевања у претходних 30 година била изузета из републичког система финансирања и да су неке ствари које су научницима у цивилу биле доступне, потпуно неправедно биле недоступне научницима из војних институција.

– Држава плаћа више од милион евра годишње за базе података, пети смо у Европи по доступности научним часописима, али они нису доступни људима који се баве науком у Војсци. Више од 2.500 људи годишње оде на научне скупове у иностранству, држава то покрива, али научници који раде у Војсци те фондове не могу да употребе.

Министар је изразио уверење да ће се са окончањем рока за акредитацију научноистраживачких организација, а то је крај септембра, акредитовати и све научноистраживачке организације које су у оквиру Војске. На тај начин ће се војнонаучне установе изједначити у правима и обавезама са другим научноистраживачким организацијама.

– Ја верујем да за српску науку иду бољи дани, извесно боље финансијери дани, и апсолутно сам уверен да ће наука у Војсци Србије чинити науку Србије, и да ће све разлике које су до сада постојале, али које су чиниле неправду науци у Војсци и људима који се науком тамо баве – бити избрисани. То јесте један од стратешких циљева овог министарства и верујем да ћемо у сарадњи са Министарством одбране, са људима из научних институција у Војсци, најкасније до краје године тај циљ успети да испунимо – истакао је др Поповић.

Министар одбране др Зоран Станковић пожелео је да се наша наука и наша памет на још бољи начин прикажу свету, а резултати њиховог истраживања и рада значиће и карту за наш улазак у међународну заједницу.

Министар Станковић је потом уручио награде најуспешнијим војним научницима. За најбољи научноистраживачки пројекат проглашен је "Генетички инжењеринг, технологија хибридома и терапија имунокомпетентним ћелијама у медицини", којим је руководио академик Миодраг Чолић. Аутор најуспешнијег докторског рада "Развој система високих перформанси за вођење и управљање (СВУ) противоклопном ракетом" јесте пуковник др Милорад Миловановић, а најбољи магистарски рад "Интероперабилност у Програму Партерство за мир и систем за стандардизацију у ВСЦГ" одбранио је капетан прве класе мр Мирослав Глишић.

У име награђених захвалио је академик Миодраг Чолић и истакао:

– Нећемо тражити ни више ни мање него што припада колегама из цивилних институција. Ово је истовремено изазов за све који су радили у Војсци да се прилагоде новим условима који су и на овом тржишту неопходни – а то је да својим радом апсолутно морају бити конкурентни за средства која ће Министарство науке додељивати. Надам се да ће и Министарство одбране и све институције у нашој земљи створити и оне друге институционалне услове да се и наша наука укључи у међународне научне токове. А интерес сваке војске је да нађе средства за финансирање истраживачких пројекта који су од посебног интереса за њене оружане снаге. ■

М. ШВЕДИЋ

НАЦИОНАЛНА АСОЦИЈАЦИЈА ЗА ОРУЖЈЕ СРБИЈЕ

УПОТРЕБИТИ, НЕЗЛОУПОТРЕБИТИ

Фирме које се баве производњом или продајом оружја и муниције, спортисти, колекционари, ловци и сви легални власници оружја однедавно имају своје удружење. О поводима за оснивање и будућем раду те асоцијације говори мр Зорица Суботић, председник Управног одбора.

Ватрено оружје је наша стварност и може се рећи да смо окружени дугим и кратким цевима. Да их користи војска и полиција, то је знатно, јер таква им је природа посла. Да их користе ситни и крупни криминалци, и то је познато – врви од вести дневна штампа. Нађе се, на жалост, и у рукама људи са психолошким проблемима. А ако се томе додају лоша искуства из протеклих ратова вођених на простору бивше Југославије, стиче се уверење да оружје значи само невољу. Међутим, није тако. Оружје је синоним и за спорт, такмичарски дух, друштво, колекционарство. Оно човеку улива самопоузданање и ствара осећај безбедности.

Ми имамо стрелца Јасну Шекарић која се такмичила на пет олимпијада, која је три пута узастопно проглашена за стрелца године у свету, и за стрелца столећа. Имамо стрељачку дружину у Новом Саду, која је основана далеке 1790. године, бројна ловачка удружења, вредне колекције и добре произвођаче муниције. Али нисмо имали удружење које би их објединило и бринуло о њиховим правима и интересима. А реч је о огромној армији људи у Србији. Више од 600.000 легалних власника да-нас има 1.160.000 легално регистрованих ватрених цеви (нелегална ни-су повод ове приче).

У свету одавно постоје асоцијације за оружје. Најстарија је она у САД, позната по скраћеници NRA - National rifle association, која постоји већ 130 го-

дина. И у окружењу су формирани такве асоцијације – у Бугарској, Мађарској и Македонији. Однедавно, ни ми нисмо изузетак. Упорношћу људи из Војске, настала је Национална асоцијација за оружје Србије.

■ ПО УГЛЕДУ НА СВЕТ

Пут до оснивања те асоцијације није био дуг – Основачка скупштина одржана је 28. фебруара, а асоцијација је 5. априла, регистрована као удружење грађана са седиштем у Београду. То је невладина организација која ће остварен профит улагати у друштвено-корисне, хуманитарне и добротворне активности. Једино плаћено место, предвиђено статутом, место је генералног секретара који води финансије.

– Желели смо да људи који се струковно баве производњом или продајом оружја и муниције, спортисти, колекционари и ловци, заједно нађу свој интерес да се међусобно повежу ради што бољег функционисања. А циљ нам је да олакшамо рад једни другима и смањимо могућност да дође до невоља – каже мр Зорица Суботић, председник управног одбора те националне асоцијације, иначе водећи истраживач у Сектору за наоружање Војнотехничког института.

Основачкој скупштини присуствовала су 34 члана. За сада су то произвођачи муниције, људи из Завода за жигосање оружја, из фабрика ловачке муниције "Белом" и "Крушик". Колективни члан је Савез за практично стрељаштво (ИПСЦ) и Срељачки савез Србије. Асоцијација је окупила универзитетске професоре, судије, адвокате, хирурге и друге поседнике оружја, а основачкој скупштини је присуствовао и председник Савеза за летеће мете. Удружење ће радити по секцијама формираним према интересним групама и проблемима с којима се сусрећу њени чланови у свакодневном раду. Групе би чинили, на пример, трговци оружјем, спортски стрелци и клубови, колекционари, фирме које се баве физичко-техничким обезбе-

ЧЕЛИЧНА ЛЕДИ

Магистар Зорица Суботић, родом Ваљевка, коју њене колеге зову "челична леди", од 1986. водећи је истраживач у Одсеку спољне балистике Сектора за класично наоружање у ВТИ. Завршила је у Београду Машински факултет – одсек за балистiku и за дипломски рад добила Октобарску награду града Београда за научни рад. Магистрирала је 1981. године на истом одсеку, смешту аеродинамике, гасодинамике и спољне балистике. Поред тога, бави се пројектовањем стрелишта, као овлашћено лице, за део посла који се односи на балистичку сигурност пројектата, и ради као судски вештак за балистiku. Налази се на списку сталних судских вештака Министарства правде од 2000. године. Објавила је више од 100 научних и стручних радова.

НА АМЕРИЧКИ НАЧИН

Америчка NRA постоји 130 година и данас броји 4.200.000 чланова. Ту организацију сматрају једном од највећих организација за заштиту људских права. Иза ње стоји велики број привредника – од агенција за некретнине, осигуравајућих кућа, банака, фирм за израду веб-сајтова, пумпи, и др. Изузетно је активна на свим пољима, а њени чланови имају дисконтне цене бројних услуга. Свакоме је част да носи амблем NRA, посебно спортистима.

ФИНАНСИРАЊЕ

Статутом је предвиђено да се средства за рад те асоцијације прибављају од чланарина, добровољних прилога, поклона и завештања, донација, од хуманитарних организација, скупљањем средстава, аукцијама, манифестацијама за добrotворне сврхе, и друго, у складу са законом.

ћењем, грађани који легално поседују оружје...

Статут је урађен по угледу на статуте других земаља, пре свега Велике Британије и Македоније, а представљаће се мотом: *Врлином и примером употребљавати, не злоупотребљавати*. Тај слоган је урезан на амблем и чланску карту.

■ ОДБРАНА ЖИВОТА

Оснивачи тог удружења су, по угледу на успешне асоцијације у свету, саставили програм са циљевима који дефинишу њихову делатност. Превасходни им је задатак информисање грађана о правилима безбедног рукувања, чувања и одржавања оружја како би се смањила нестручност приликом коришћења и избегле повреде од оружја. Чланови морају знати и законску регулативу у вези са оружјем. Морају знати шта смеју, а шта не, и какве су санкције због коришћења ватреног оружја.

Њихов је циљ да унапреде развој спортског стрељаштва, лова и колекционарства оружја, да издају публикације о активностима удружења са едукативним садржајима у складу са законом, да пруже стручну помоћ организацијама које се баве физичким обезбеђењем на непротиној основи. А један од најважнијих задатака је давање иницијатива и предлога за измену Закона о оружју и муницији, и осталих закона који се односе на оружје (у смислу либерализације законских одредаба и поједностављења процедуре за добијање одобрења за набавку ловачког и спортског оружја).

У тој организацији се залажу за очување и проширење права наоружаних људи. А тај став мр Суботић објашњава речима: – Моје је уставно право да сачувам свој живот и живот своје породице. То право нико не може да ми одузме. А да ли ћу да носим спреј и тако спречим нападача, водим некога са собом да ме брани или ћу да имам легално оружје па да се браним, то је мој избор. А на закону је да одлучи да ли сам у затеченој ситуацији прекорачила нужну одбрану. Полиција може бити изузетно делотворна, али тек по-

што се деси несрећа. А код нас прилично влада "дивљи запад". И поред тога, веома мали је проценат кривичних дела која су последица примене легалног ватреног оружја. Ми данас имамо податке да је од укупног броја убиства која се десе у Србији употребом ватреног оружја, око 1,5 проценат нанет оружјем које је легално заведено. А такво оружје може да украде и неко други и почини убиство.

Чланови асоцијације сматрају да је велика група људи ускраћена за право да се одбрани. За то они плаћају порез и због тога су легално добили дозволу. Поседнике оружја је актуелни Закон о оружју и муницији, донет 1998. године, практично онемогућио да се заштите, да заштите свој дом, своју породицу, а, с друге стране, на сваком кораку преће они који имају нелегално оружје. – Они могу да нас оробе, повреде, психички или физички малтретирају наспред улице, у ресторану, у нашем дому, док је легалним власницима законом забрањено чак и ношење оружја за које имају уредну дозволу – каже госпођа Суботић.

А шта ће на то рећи пацифисти? – питамо нашу савоворницу.

– Пацифисти имају право на свој став, али, реалност је нешто друго. Реалност је да ми на улицама имамо криминал. Реалност је да се краде из дома. Реалност је да ми имамо много људи који се дрогирају и који у тренуцима кризе не бирају кога ће напasti, уопште не мислећи колико ће новца добити. О томе би требало да мисле пацифисти, јер свакоме од њих или њиховом детету тако нешто може да се деси. Мислим да свако мора имати шансу да покуша да одбрани свој живот.

■ НЕДОРЕЧНОСТИ ЗАКОНА О ОРУЖЈУ

Магистар Зорица Суботић сматра да Закон о оружју треба мењати.

– Немало пута сам се нашао у ситуацији да не могу да верујем да је неко тако концептирао закон. С једне стране, врло је рестриктиван, што је добро – посебно при давању дозволе за ношење оружја. Предвиђена је веома строга процедура и провера будућег власника оружја и нема места сумњама у његову подобност. Исто тако, Закон је строг и кад је реч о одузимању оружја, и то власници одлично знају и веома су обазриви.

Нејасно су дефинисана права и начин на који по закону треба да функционишу организације за физичко обезбеђење. Често се чује да је отмичар однео паре иако је обезбеђење било присутно. Објашњење је јасно – човек се није усудио да пуца, јер би за то одговарао по закону. Он има обавезу да заштити транспорт, има право да носи оружје, али не и да пуца у отмичаре.

ПРАВО ПО ЗАКОНУ

Госпођа Суботић, као судски вештак, истиче како је Закон о оружју и муницији тек у стручковном делу направио чуда. Примери су бројни. Ево једног:

– Провалник је током ноћи упао у кућу једног нашег официра. Када га је видео како спава у соби, уплашио се и запуцао. Официра је ранио у пределу десног рамена, а он је шчепао свој пиштолј, припуцао и убио несрећника. Три године се водио спор око тога да ли је наш колега прекорачио нужну одбрану, чак је на суду био доведен у ситуацију да узвикне: "Да ли је требало да допустим да он убије мене, па да ја убијем њега?"

БЕСПРИМЕРНО ЈЕДНАЧЕЊЕ

По Европи се на киосцима могу купити гасни пиштолчићи, који су копије правих пиштола, а користе се за стартовање на тркама или за избацивање светлећих ракета приликом неких прослава. За то оружје је у нашој земљи законом запрећена иста казна као за дугу цев – карабин. А разлика је очита – пуцањем из карабина може да се повреди и убије човек на удаљености до 600 m, а пуцњем из тог пиштолчића не може никоме да се науди.

некога ко носи оружје. Савет позову неког одраслог.

Американци имају и програм за адолосценте. Он се заснива на чињеници да млади тог узраста воле да се такмиче, стога им се предлаже и фаворизује стрељачки спорт. У свим школама организују се такмичења и турнири, а најбољи добијају стипендије за даље школовање. На тај начин млади добијају други мотив – уместо да своје одрастање и мушкост доказују оружјем или мањањем њиме, такмиче се за школарине.

И Национална асоцијација за оружје Србије радиће по угледу на NRA.

– Један од наших оснивача је са својом фирмом учлањен у Уницефов програм "Школа без насиља" и имамо озбиљну намеру да направимо програме за децу, за адолосценте и за одрасле. Када асоцијација буде имала средства, моћи ћемо да обезбедимо најбољим младим стрелцима стипендију за студије по жељи. А за одрасле постоји програм (такође по угледу на NRA) – "Немојте пристати да будете жртва". Ми имамо врло обучене чланове који могу да осмисле програм са упутствима о томе како да се људи супротставе нападачу и у којим и каквим ситуацијама. Важно је да се избегне дејство оружја које паралише жртву и да се савлада уобичајен страх. Да се то не би десило, човек мора да буде психолошки припремљен и обавештен о томе шта да уради у тој ситуацији. Увек постоји неки излаз, али треба указати на онај који је најбољи. ■

Мира ШВЕДИЋ

И продавци муниције су у неизвидној ситуацији – вишеструко су опорезовани по истој основи. Најпре плаћају царину и све таксе које следују, потом транспорт. Али ту није крај: без одобрења полиције не смеју да продају робу коју су уредно купили, нити смеју да је транспортују са одреднице на одреднице. А за сваку ту трансакцију плаћају таксу.

■ ЕДУКАЦИЈА ЗА СВЕ УЗРАСТЕ

Асоцијација ће, како буде расла, имати пуне руке после. Поглавно би требало обратити пажњу едукацији младих за које је оружје, с једне стране, "забрањено воће", а, с друге, страх од непознатог. Код нас се често дешавају несреће баш у узрасту од 5 до 10 година. Родитељи који имају оружје крију га по кући, а деца, кад га нађу, због радозналости покушају да га активирају... Госпођа Зорица Суботић каже да америчка NRA има програм управо за децу у том узрасту. По његовим мерилима је за 15 година, колико постоји, образовано 17.000.000 деце.

Програм су осмислили тако да сладак лик Еди Игл, обучен као маскота, долази у вртиће и играјући се објашњава деци шта је то оружје. Он га никад не додирује, јер деца тог узраста то не треба да раде. Поред тога, они уче шта је то и чему служи, а најважније је да знају шта треба урадити ако виде Едија Игла је да одмах одатле и

позву неког одраслог.

Американци имају и програм за адолосценте. Он се заснива на чињеници да млади тог узраста воле да се такмиче, стога им се предлаже и фаворизује стрељачки спорт. У свим школама организују се такмичења и турнири, а најбољи добијају стипендије за даље школовање. На тај начин млади добијају други мотив – уместо да своје одрастање и мушкост доказују оружјем или мањањем њиме, такмиче се за школарине.

И Национална асоцијација за оружје Србије радиће по угледу на NRA.

– Један од наших оснивача је са својом фирмом учлањен у Уницефов програм "Школа без насиља" и имамо озбиљну намеру да направимо програме за децу, за адолосценте и за одрасле. Када асоцијација буде имала средства, моћи ћемо да обезбедимо најбољим младим стрелцима стипендију за студије по жељи. А за одрасле постоји програм (такође по угледу на NRA) – "Немојте пристати да будете жртва". Ми имамо врло обучене чланове који могу да осмисле програм са упутствима о томе како да се људи супротставе нападачу и у којим и каквим ситуацијама. Важно је да се избегне дејство оружја које паралише жртву и да се савлада уобичајен страх. Да се то не би десило, човек мора да буде психолошки припремљен и обавештен о томе шта да уради у тој ситуацији. Увек постоји неки излаз, али треба указати на онај који је најбољи. ■

ВИДОВДАНСКЕ
СВЕЧАНОСТИ

КОСОВО ЗАУВЕК ДЕО СРБИЈЕ

Грачаница и Видовдан су право место да објавимо свету шта хоћемо, а Србија хоће да разговара, хоће компромис и хоће пре свега и изнад свега правична решења, рекао је премијер Војислав Коштуница на свечаности поводом Видовдана у порти манастира Грачаница

Видовдан је у Грачаници и на Газиместану ове године обележен под стражом, уз незапамћене мере обезбеђења које су спроводили војници Кфора, представници Унмикове полиције и 7.000 косовских полицајаца.

На путу од Косовске Митровице до Грачанице добро се могу сагледати све разmere трагедије српског народа на Космету. Згранuti посетиоци Видовданских свечаности су већ у јужном делу Косовске Митровице могли да угледају спаљен православни храм и разрушено православно гробље. Одмах на излазу из Митровице указује се српско село Свињаре, спаљено у погрому 17. марта 2004. и то пред очима житеља села које су припадници Кфора одвели у базу, удаљену свега 200 метара. Мештани Свињара се још нису вратили на своја огњишта.

Вучитрн, град познат по кули Војиновића, град је без људи, гарнизон без војника и мост без реке. И у њему нема више Срба. Црква светог Илије спаљена, а по једном детаљу је представљала део светске баштине. Наиме, Ага који је 1833. дозволио зидање цркве, наредио је да она не може бити виша од минарета, на шта су се Срби досетили и укопали цркву у земљу. У Великој Реци, месту где се Лаб улива у Ситницу, видимо насеље изграђено 1996.

за избеглице из Крајине. Нема у насељу више Срба, они су избеглице по други пут. На обзорју се указује света српска планина Чичевица, начикана светињама и црквама које су, нажалост, у гару и пепелу, док је испред некадашње приштинске касарне "Косовски јунаци" подигнут споменик Адему Јашарију. Сама Приштина је сада пет пута већа и без припадника српског народа.

У порти манастира Грачаница свечану литургију служи патријарх српски Павле, уз саслужење владике Артемија и епископа липљанско-Теодосија. "Помози и нашим непријатељима да схвате истину", рекао је патријарх Павле. Неколико хиљада Срба са Космета учествује у литургији, а међу њима и директор Центра за црквене студије и професор Универзитета у Косовској Митровици др Драгиша Бојовић. "Да нашни Видовдан је притиснут стрепњом" – каже Бојовић – "за судбину Косова и Метохије у овој невиђеној политичкој игри. Људи на централном Косову и другим крајевима су, на неки начин, припремљени за све варијанте. Немају превише ни оптимизма ни пессимизма, очигледно је да су свесни територије и времена где живе. Једино спасење видимо у господу Богу, јер друге наде тешко да Срби имају данас."

Милорад Лазић живи у Бабином Мосту, где има 205 српских кућа, са 1300 душа. "Отишли су људи из 70 кућа" – каже Милорад – "осипало се, нисмо печурке да ничемо после кишне. Ја прошао ништа нисам, а ко год ћиву своју прода, тај тапију српску даје. Моја је жеља да и почивам у Бабином Мосту, месту где је кнез Лазар последњи бивак имао пред јуриш на Турке."

Видовдан није желео да пропусти ни старица Милутин Вуковић, рођен 1921. у Грачаници. Сукући бркове, Милутин беседи: "Тужан је дан данас, Видовдан, али и ми смо тврди људи који могу све издржати." Од јереја Слободана Трајковића сазнајемо да Срби у Косовској Каменици добро живе са својим комшијама Албанцима. "Срби из 1.000 домаћина се друже са Албанцима" – каже јереј Трајковић – "они примају динаре у радњама и заиста нема проблема. Али ако Косово постане независно, сви ће Срби кренути пут Србије."

Из Грачанице до Газиместана кренуло је неколико стотина Срба, који су без проблема стigli на место где се налази споменик косовским јунацима. Тамо је помен косовским јунацима и свим српским жртвама од тада па до данас служио патријарх Павле, окружен до зуба наоружаним припадницима Кфора. Помену на Газиместану присуствовали су и министри у Влади Србије Велимир Илић, Слободан Вуксановић и Милан Радуловић, те председница Координационог центра Сандра Рашковић-Ивић, која је истакла

ПРАВДА, ПРАВО И СЛОБОДА

Премијер Владе Србије Војислав Коштуница је, поздрављен бурним аплаузом више стотина грађана окупљених у порти манастира Грачаница, рекао да нико никада није био више у праву и стајао на чвршћем правном становишту од онога на коме данас стоји Србија у расправама које се воде око будућности Косова. "Истина је данас, драги пријатељи" – нагласио је Војислав Коштуница – "да не бисмо могли да се помолимо богу и поклонимо сенима наших великих предака да нас не штити војска, чувају толики тенкови и ја се питам да ли има неког места у Европи у коме се нешто слично дешава, или се може и сме десити. Грачаница и Видовдан су право место да објавимо свету шта хоћемо, а Србија хоће да разговара, хоће компромис и хоће пре свега и изнад свега правична решења. Косово у нашем народу означава другу реч за правду, право и слободу. Нема бољег и нема важнијег места да поновимо оно што сваки Србин мора да зна: – Косово је увек било и заувек ће бити део Србије."

Боравак председника Владе Србије Војислава Коштунице протекао је без проблема. Проблеме су могли да направе чланови покрета "Самоопределјење", али је Косовска полицијска служба реаговала и ухапсила 116 активиста тог покрета који су блокирали прелаз Мердаре и 36 чланова у Косовској Митровици.

да Косово бранимо срцем, памећу и дипломатијом. "Надам се да ћемо у бици за Косово имати више среће од наших предака" – рекла је Сандра Рашковић-Ивић. "Оно што је за мене охрабрење, то је један помак који видим у међународној заједници, више разумевања и више слуха за оно што ми нудимо."

У оквиру Видовданских свечаности одржани су и песнички сусрети на којима је „Златни крст кнеза Лазара“ добио песник Петар Пајић. „О Видовдану, по старом српском обичају, све се боље види“ – каже песник Пајић – „а овде се увек најбоље видело. По легенди, на Видовдан почиње да кука птица кукавица, а у ноћи земља провриши опомињући тако на косовску погибију. Та легенда опомиње колико је Косово неодвојivo од српске поезије и српске душе. Српска поезија и наше биће не може без Косова. Оно се вековима носило у вери и српској поезији, чувајући на тај начин светост српској држави и њеном постојању. Данас се налазимо у истој ситуацији, пошто нам прети опасност да нам Космет остане само у поезији. Питам се да ли знамо којим путем треба да кренемо, јер се плашим да се не изгубимо.“

Значајно учешће у обележавању Видовданских свечаности имао је Савез потомака ратника Србије од 1912-1920, предвођен генералним секретаром Драгојлом Петронијевићем и техничким секретаром Миленом Харамбашићем. У делегацији Савеза потомака налазили су се чланови из Београда, Обреновца, Аранђеловца, Барајева, Уба и Нишавског округа. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ

Поглед на Приштину

ВРХ ЛЕДЕНОГ БРЕГА

Шта је, заправо,
заједнички
именитель судских
спорова које воде
надлежни у
Министарству
одбране да би
заштитили интересе
припадника Војске
без стана? Како
Фонд за социјално
осигурање војних
осигураника
решава проблеме
војних пензионера
који, такође, немају
кров над главом?

Назире ли се излаз
из петље у коју се
уплело стамбено
пословање система
одбране?

одинама уназад живели смо, како каже Андрић, попут човека који плови на санти леда, која је са сваким даном све ужа и тања, и само чека дан када ће се наћи на дну океана. Признали то или не, били смо неми сведоци времена у коме су погрешне рачуница и лоше инвестиције потпуно срозале стамбено пословање система одбране. Наизглед хипнотисани, припадници Војске су остали недовољно моћни да се одупру појединцима који су у име народа сиромашили војностамбени фонд. Шта се, поред борбе са савешћу, испод тог врха леденог брега крије, можемо тек да наслућујемо.

Насупрот трагичном јунаку Балканског шпијуна, који олако суди учесницима у измишљену теорију завере, наше трагање за делићима стамбеног мозаика засновано је на стварним људима и догођајима. Настојећи да бар делимично осветлимо њихове проблеме, разговарали смо са одговорнима у Дирекцији за имовинскоправне послове и Фонду за социјално осигурање војних осигураника Министарства одбране.

■ ЕФЕКАТ ОКИДАЧА

Стамбеном проблематиком у Војсци бави се више организационих целина Министарства, што отежава и усложава пословање. Одељење за стамбене послове, на основу важеће законске регулативе, саставља ранг-листе и доноси решења о додели станова запосленима. Војнографевински центар Београд, из Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Управе за инфраструктуру, инвестира куповину и изградњу војних стамбених објеката. Тумачење формалноправног оквира уговора о стамбеној изградњи у надлежности је Дирекције за имовинскоправне послове.

– Одсек за заступање некретнина налазио се до пре две године у саставу Војнографевинског центра Београд. Данас је део Дирекције за имовинскоправне послове Министарства одбране. Његов је задатак да штити интересе Војске у различитим стамбеним споровима и даје правну сагласност на нацрте уговора о стамбеном пословању. Дирекција, односно Одсек за некретнине, практично се ангажује у судским поступцима везаним за војне станове, земљиште, гараже или пословни простор – каже капетан Михајло Живковић, самостални референт за спорове из области некретнина Дирекције за имовинскоправне послове.

Тек када Комисија за контролу наменског коришћења војног стамбеног простора Центра Београд прикупи и достави Дирекцији за имовинскоправне послове ваљану документацију о бесправном и незаконитом коришћењу војних станови, Одсек за заступање некретнина може пред надлежним државним институцијама покренути судски спор. Поједини поступци решавају се и са општинским органима управе. С каквим тешкоћама се свакодневно сусрећу наши правници?

– Најчешћи проблеми који прате стамбене судске спорове јесу недостатак довољног броја запослених у Дирекцији, преоптерећеност предметима и лоша логистика – тврди капетан Живковић и додаје: – Свега пет референата тренутно води 2.181 судски и управни спор око војних станови. Уз то, наш правосудни систем

није био довољно делотворан, па су спорови трајали и по неколико година. Изменама Закона о парничном поступку стање је знатно поправљено, јер су судски поступци убрзани. Дешавало се да, међутим, Дирекција за имовинско-правне послове и по неколико пута води судски спор за исти војни стан, јер се у њега стално неко бесправно усељава. Да би се спречиле такве ситуације, потребно је што пре променити војне прописе који дефинишу поступак са становима који се судски врате Војсци. Ако се усвоји и предлог о покретању дисциплинских мера против припадника система одбране који се бесправно усељавају у војне станове – губитак професионалне службе или скидање са стамбене ранг-листе, број предмета ће бити знатно мањи. Како су суђења данас бржа, Одсек за некретнине није у прилици да током поступка прикупља додат-

(НЕ)МОЋ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Дирекција за имовинско-правне послове Министарства одбране тренутно води 3.894 различитих спорова из области некретнине. На војне станове се, по различитом основу, односи 2.181 поступак. Од тог броја се 131 предмет решава пред општинским органима управе, а остали су у надлежности суда. За исељење бесправних корисника војног стамбеног простора покренуто је 630 спорова. На поништење стамбеног уговора чека 93 предмета, а 207 се води у вези са откупом војних станове. За накнаду штете Војсци Дирекција је покренула 276 судских спорова, док за 664 предмета још прикупља доказе. У извршној фази су 103 спора, у расправној 1.660, на жалбу чека 149, а на ревизију чекају 23 поступка. Поред војних станове, правни заступник Министарства одбране покрену је 210 судских спорова за гараже, 590 за војни пословни простор, 300 за ненаменско коришћење заједничких просторија и 410 предмета који се односе на војно земљиште.

не податке и документацију о бесправним корисницима и власништву војних станове. Зато је важно да Војнограђевински центар Београд пре почетка спора Дирекцији достави све релевантне информације, значајне за судски поступак. Некада се у спорове олако улазило, па смо их и губили, а штету је плаћала Војска. То је посебно била одлика предмета који су се односили на откуп војних станове, јер нам је изостајала ваљана законска регулатива. Данас у сличним околностима обично прибегавамо вансудском поравнању.

У првој половини 2006. године 54 стамбена судска спора доведена су у фазу извр-

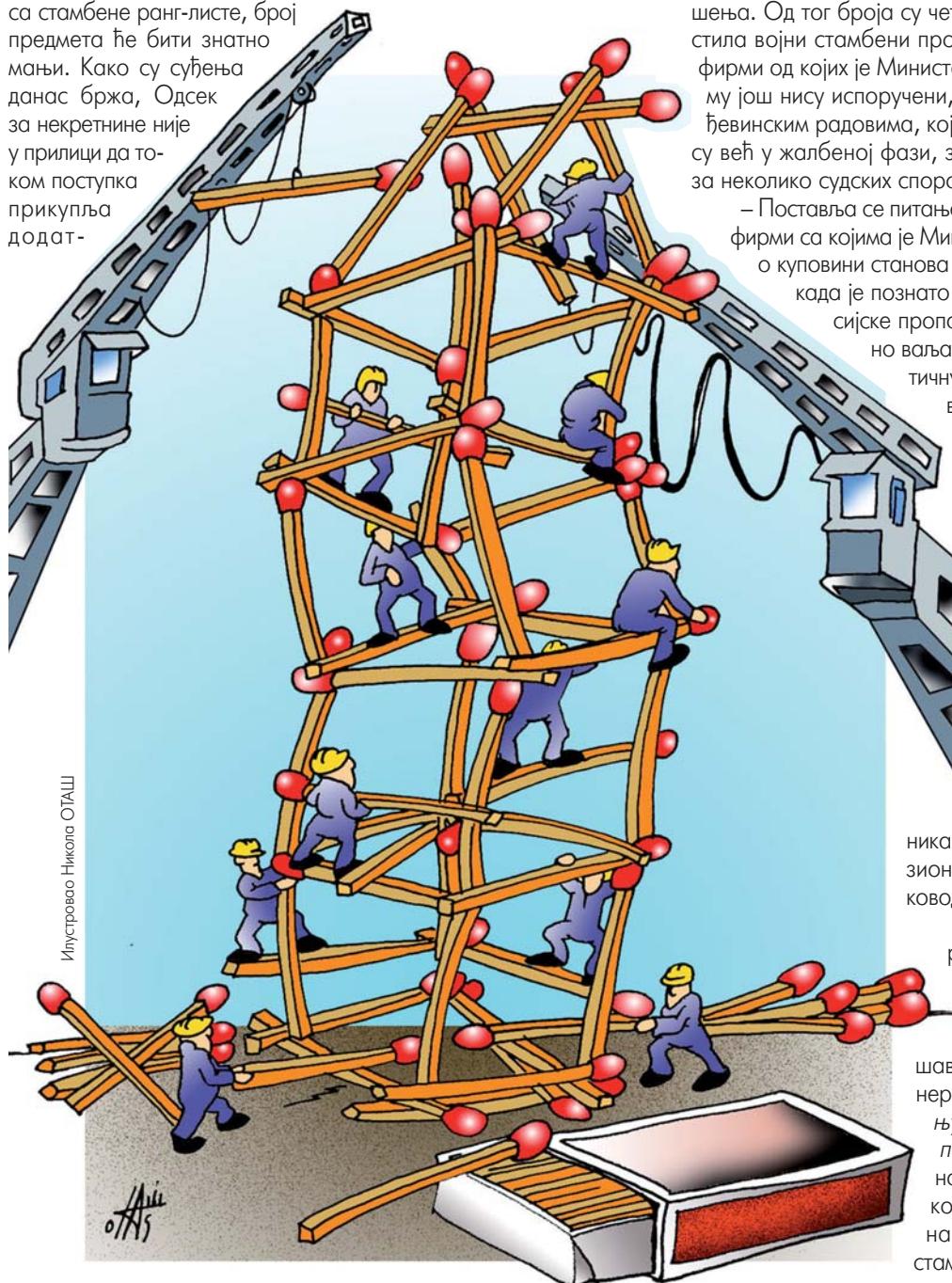
шења. Од тог броја су четири бесправна корисника сама напустила војни стамбени простор. Различити су и поступци против фирмама од којих је Министарство одбране купило станове, а они му још нису испоручени, или сунвеститора који касне са грађевинским радовима, који су им унапред плаћени. Неки од њих су већ у жалбеној фази, за поједине се очекују пресуде, док се за неколико судских спорова још прикупљају докази.

– Поставља се питање како наплатити штету од грађевинских фирмама са којима је Министарство одбране потписало уговоре о куповини станове или сунвестирању стамбене изградње када је познато да су многе од њих на граници финансијске пропasti. Иако су потписани уговори правно ваљани, пресуде у нашу корист немају практичну вредност. Ни раскид уговорених обавеза не доноси Војсци станове. Објективну одговорност сносе они који су одобравали плаћање грађевинских радова без обзира на уговорену динамику послова. Да би се у будуће предупредили слични проблеми, потребно је променити начин уговоравања и финансирања стамбеног послова у систему одбране – објашњава капетан Михајло Живковић.

ИЗГУБЉЕНО У ПРЕВОДУ

О начину на који Фонд за социјално осигурање војних осигураника решава стамбене тешкоће војних пензионера говорио нам је Ђорђе Стојић, руководилац Реферата за нормативу Фонда.

– Фонд је самостално правно лице, регистровано код Трговинског суда у Београду, које може да закључује уговоре о пословној сарадњи у оквиру прописаних надлежности. Решавање стамбених питања војних пензионера утврђено је *Правилником о решавању стамбених потреба корисника војних пензија*. Тим документом су практично назначене категорије војних пензионера које од Фонда могу добити стан у закуп на одређено и неодређено време, или стамбени зајам. Најпре право на стан мо-

гу остварити војни пензионери којима стамбено питање није решено до 31. децембра 1959. године. У међувремену се тај основ проширио и на инвалидске војне пензионере, којима се после пензионисања увећала породица. После распада СФРЈ Фонд је додељивао станове у закуп на одређено време војним пензионерима који су избегли са простора бивших југословенских република, у којима су остварили станарско право и добили војне станове. Станове у закуп на неодређено време Фонд може доделити само војницима по уговору који су остварили право на војну пензију и ратни су војни инвалиди – појашњава Стојић.

Питање имовинских односа и станарских права, дефинисано Споразумом о сукцесији некадашњих република СФРЈ, додатно је закомпликовало живот војним пензионерима. У Хрватској се још не примењују одредбе тог документа, тако да се војним пензионерима не враћају станарска права и станови. Законодавство Босне и Херцеговине је, међутим, омогућило да војни пензионери откупе станове које су на територији те републике добили. Они их махом после откупа продају и враћају се у Србију. Тада за Фонд наступају нови и неочекивани проблеми.

– Војни пензионери који су повратили станарско право, откупили и продали станове у Босни и Херцеговини махом остају у становима Фонда, мада за то више немају законског основа. Против њих надлежни покрећу судске спорове за исељење. Како је најчешће реч о старим и болесним станарима, тешко је такве поступке довести до краја. Избегли војни пензионери из Хрватске траже од Фонда да им додељи станове у закуп на неодређено време, јер не

Случај СОВО ПЕНЗИОНИСАЊЕ ЗАГОНЕТКЕ

Са пуковником мр Слободаном Игњатовићем, директором Фонда за социјално осигурање војних осигураника, поделили смо многобројне дилеме о стамбеном пословању Фонда. Дотакли смо се и питања која највише тиште војне пензионере.

Воде ли се судски спорови против војних пензионера који ненаменски користе станове Фонда?

– Пред судовима редовне надлежности тренутно се води 55 поступака за исељење војних пензионера који незаконито користе станове Фонда. Њима су, наиме, истекли уговори о закупу стана на одређено време. Тужбе против Фонда покренуло је 56 војних пензионера како би остварили право на закуп станова са одређеног времена на неодређено време.

Да ли се нацрти уговора о стамбеном пословању Фонда упућују на оцену правне ваљаности Дирекцији за имовинскоправне послове?

– Тек када добије сагласност од Дирекције за имовинскоправне послове, Фонд може да закључује уговоре о куповини станова са различитим грађевинским фирмама.

Јесу ли легализовани станови које је Фонд купио од компаније Браћа Карић?

– Фонд је од компаније Браћа Карић 1996. године купио стамбену зграду у улици Љубљанска број 5 у Београду, са 50 станови. Легализација станова је у току. Зграда у београдској улици Даница Марковић 2А, са 12 станови које је Фонд такође купио од фирме Карић, има грађевинску дозволу.

Како је Фонд могао да положе депозите у YU Гарант банку за стамбене зајмове професионалним војним лицима када је надлежан за решавање стамбених питања војних пензионера?

– Фонд за социјално осигурање војних осигураника и некадашња Војска Југославије су код YU Гарант банке, тачније Војног сервиса Народне банке Југославије, откупљивали станове и одобравали стамбене зајмове. Новчана средства за такве намене била су депонована управо у тој банци. Како је Војска у од 1990. до 1998. године била сукочена са хроничним недостатком финансија за решавање стамбених зајмова професионалним војницима, надлежни су одобрили коришћење и новчаних средстава Фонда за те сврхе. Фонду су средства накнадно враћена, тако да по том основу нема штетних последица.

Где је Фонд куповао станове од Стамбене задруге Хидротехника?

– Фонд је од Хидротехнике од 1997. до 2000. године купио око 250 станове у улицама Милана Ракића, Кисела вода и Душка Радовића. Сви станови су изграђени и усељени, али је поступак легализације још у току. Тренутно Хидротехника гради и 58 станове на Бежанијској коши.

Који проблеми прате изградњу поменутих станова на Бежанијској коши? Ко је у име Фонда одобравао продужетак рокова за завршетак тих објеката? Какав ће бити епилог стамбеног пословања са Хидротехником?

– Фонд је на основу сагласности Дирекције за имовинско-правне послове Министарства одбране са Стамбеном задругом Хидротехника из Београда закључио основни уговор и два допунска уговора о куповини 58 станова у изградњи, у објекту 30, ламела 1, у блоку 63, на потцелини Бежанија север.

Дирекција је, међутим, 28. октобра 2004. године упозорила Фонд да други допунски уговор није довољно јасан и да може проузроковати проблеме током остваривања уговорених обавеза.

Снимко Г. СТАНКОВИЋ

Иако је завршетак послова на стамбеном објекту основним уговором планиран за 23. јун 2004, због кашњења грађевинских радова надзорни орган из Војнограђевинског центра Београд је Хидротехници предложио продужетак изградње до 23. децембра 2004. године.

Другим допунским уговором утврђена је коначна цена квадратног метра стамбеног простора од 70.544,67 динара. Том приликом је Хидротехници уплаћен и аванс од 57.400.000,00 динара. Он, међутим, још није оправдан за износ од 20.204.043,95 динара.

Како грађевински радови ни даље нису текли у складу са договореном динамиком, Управни одбор Фонда је додатно продужио рокове изградње Стамбеној задрузи до 31. августа 2005. године. Да би се обезбедила додатна финансијска средства за наставак радова, Фонд је, уз одобрење Управног одбора, закључио са Хидротехником и уговор о зајму са четири анекса. За те документе Дирекција за имовинскоправне послове није дала сагласност, нити су они оверени у суду.

Станови купљени од Стамбене задруге ни до данашњег дана нису завршени иако је окончање послова између уговорених страна последњи пут договорено за 30. јун 2006. године. Пошто грађевински радови не прате ни досадашње новчане уплате Фонда, обустављена су сва плаћања Хидротехници, блокиран јој је рачун, а Фонд је активирао и менице од уговореног зајма.

Материјално-финансијска, тржишна и грађевинска инспекција Инспектората одбране је у фебруару 2006. године контролисала стамбено пословање Фонда за социјално осигурање војних осигураника. Утврдила је незаконитости током куповине 58 станови на Бежанијској коши – пропусте у тендерској документацији, предуговорним поступцима, продужавању рокова изградње, закључивању уговора о зајму и посебно његовим анексима, те необрачунавању пенала Хидротехници за непоштовање уговорених обавеза.

ИЗМЕЂУ ЖЕЉЕ И ПРЕСТУПА

Фонд за социјално осигурање војних осигураника је у марта 2003. године закључио уговор са Стамбеном задругом Хидротехника о куповини 58 станови за војне пензионере на Новом Београду, у блоку 63. Тај стамбени објекат број 30 има две ламеле, са стотинак станови. Инвеститор грађевинских радова је фирма М Извест, јер се земљиште води на њено име, а сунвеститор Хидротехника. Војнограђевински центар Београд је одлуком Управе за инфраструктуру Министарства одбране био задужен за стручни надзор послова – обилазак објекта и контролу радова на основу уговорене динамике.

Како објашњава Дарја Комадина, надзорни орган и пратилац реализације послова из Центра Београд, уговором је тачно предвиђена динамика грађевинских радова, прибављање грађевинске дозволе која није постојала у време уговора и крајњи рок за завршетак станови до 23. јуна 2004. године. Станови, међутим, нису завршени ни до данас. Фонд је извођачу радова, одмах после потписивања уговора, исплатио 28 одсто од укупне вредности станови купљених по тржишним условима, у три дела, на име улагања у локацију, односно партиципације за земљиште. То је, додуше, учињено пре ангажовања Војнограђевинског центра Београд на пословима стручног надзора. Ламела 1, у којој се налазе станови за Фонд, тренутно је изграђена око 75 одсто, али је њен технички преглед условљен завршетком радова и на другој ламели. После судског спора између инвеститора и сунвеститора, који је окончан нагодбом у вансудском поравнању, Фонду је обећано да ће станови бити готови до 30. јуна 2006. године. Због непоштовања уговорених обавеза Фонд за социјално осигурање војних осигураника још није покренуо судски спор против Хидротехнике.

верују да ће икада повратити раније стечено станарско право и станове, те добити правичну новчану надокнаду. Тешкоће настају и после смрти војних пензионера с којима је Фонд потписао уговор о закупу стана на одређено време. Чланови њихових породица одбијају да се иселе из станови Фонда иако нису остварили право на војну породичну пензију. Дешава се и да се у празне станове Фонда бесправно уселе станари. Тренутно се води десетак спорова за њихово исељење – каже Ђорђе Стојић.

Стамбени фонд Фонда за социјално осигурање војних осигураника има 340 станови. Налазе се у Београду, Подгорици, Нишу и Новом Саду. Новчана средства која се добијају од закупнина користе се за инвестиционо и текуће одржавање станови у власништву Фонда и куповину нових стамбених објеката. За опоравак, помоћ и решавање стамбених питања војних пензионера намењен је и новац који се из буџета издаваја за финансирање система социјалног осигурања, што је назначено Законом о Војсци. До средине деведесетих година прошлог века Фонд за социјално осигурање војних осигураника куповао је станове војним пензионерима преко Војнограђевинске дирекције Београд. Последњих година, одлукама Управног одбора, Фонд са различитим грађевинским фирмама самостално потписује уговоре о куповини готових станови или станови у изградњи. Такав модел све чешће и гласније критикују војни пензионери, тврдећи да се иза кулиса станоградње крију бројне преваре, проневере и незаконити поступци појединача.

А већина припадника Војске данас, очито, још није спремна да о стамбеним (не)приликама и проблемима ваљано проговори, анализира их и тумачи. Они упућенији у недозвољене послове обично само одмахују руком или слежу раменима. За улогу инсајдера, сложићете се, потребно је много више храбrosti. ■

Владимир ПОЧУЧ

ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ БОРБЕ
ПРОТИВ ДУВАНСКОГ ДИМА
У СРБИЈИ

ПУШЕЊЕ СВЕ ОПАСНИЈИ ПОРОК

Веома озбиљна дугогодишња упозорења Светске здравствене организације о опасностима које изазива дувански дим довела до бескомпромисне борбе цивилизованог друштва против једне од најопаснијих болести зависности

Борба против дуванског дима у Србији започела је много пре 1988. године, када је код нас први пут донет Закон о забрани пушења у затвореним просторијама. Здравствени радници, увек активни еколози и други заштитници животне средине, а посебно оболели од срчаних и малигних оболења, одавно су упозоравали на све озбиљнију опасност од дувана у Србији. Попут својих, много активнијих, али и много признатијих, сапатника у свету, упорно су објашњавали и доказивали да пушење не носи штету само онима који уживају у том пороку већ исто толико, ако не и више, онима који, због различитих разлога, не могу да избегну дим тубијих цигара, цигарета, или лула.

После тог првог закона, уследили су други, са истим, или сличним називом, али нешто строжим санкцијама, што, ипак, није довело до бољитка, па је Србија последњих десетак година, откако је дувански дим све непожељнији у Европи, по броју пушача у односу на број становника, избила међу водеће земље на Старом континенту. Сваки други мушкарац, свака трећа жена и, ма како то невероватно звучало, чак 25 одсто малишана, или свако четврто дете, у Србији данас уживају у једном од најопаснијих и најштетнијих производа које је људски ум створио.

На западу, међутим, тамо одакле нам је тај отров стигао, дугогодишња антипушачка кампања државе и различитих друштвених, "владиних и невладиних" организација дала је резултате, тако да је број пушача у Америци, али и у развијеним европским земљама из године у годину све мањи. Пошто су уживаоци у дуванском диму у Великој Британији, Француској, Луксембургу, Белгији, Немачкој, Шведској, Финској, Норвешкој, Холандији... одавно "грађани другог реда", пртерани из кафана, канцела-

рија, фабричких постројења, са јавних места и склопова, одвојени у "посебне просторије", у уређеном свету слободне трговине, тржишта и загарантованих људских права смањио се и број оболелих од респираторних, кардиоваскуларних и канцерогених оболења.

Тамо где се цигарета није угасила законским забранама, дувански дим је смањен драстичним повећањем пореза на дуванске производе, што је изазвало поскупљење једног од најтежих и најраширенијих порока данашњице. А оно је предузетнички, штедљиви, "западњачки дух", навикнут да штеди где год може, навело на размишљање.

■ ПУШАЧИ МАЊЕ РАДЕ

Новац је, кажу они који га имају, велики покретач и мотиватор. Што га више имаш, више га желиш, а мање трошиш. Поготову за порок који ти угрожава живот. И смањује продуктивност. Добри познаваоци капиталистичког, предузетничког начина размишљања брзо су се досетили још једног разлога за антипушачку кампању. Истраживања су, наиме, показала да страстевни пушачи, за новом количином дуванског дима посежу сваких тридесетак минута. Уместо да раде, они на радним местима праве паузу, ваде шибице и упаљаче и пале цигаре, цигарете и луле да би, бар десетак минута, уживали у свом драгоценом опијуму. Њихово уживање, међутим, не допада се превише власницима мултинационалних компанија, заинтересованим за "профит и само профит", па су поборници кампање за забрану пушења у затвореним и радним просторијама веома брзо нашли на њихово разумевање.

Наравно, ни дуванска индустрија није седела скрштених руку. Високи порези и све тежи услови пословања, налик на негдашњу прохибицију алкохола у Америци, натерали су производитеље дувана на прилагођавање, па је шверцовани дуван, попут пожара, преплавио сиромашне земље. Оно што не пролази на домаћем, проћи ће на иностраном тржишту, а пара, наравно, не смрди. Што се за дувански дим не би могло рећи, па су уследиле и све бројније тужбе различитих еколошких и природњачких друштава против дуванских фабрика. Неке од тих тужби за накнаду штете, проузроковане удисањем дуванског дима биле су "тешке" и по неколико стотина милиона евра, или долара, у зависности од земље у којој се водио судски процес.

Изненађени пресудама које су дали за право противницима пушења и поборницима борбе против дуванског дима, произво-

ћачи дувана постали су најиздашнији финансијери различитих кампања за заштиту здравља и веома активни борци за боли и здравији живот. Све чешће финансирају и многобројна здравствена истраживања, усмерена на успешније лечење болести зависности, срчаних и малигних оболења. Али искључиво у својим земљама, у којима антипушачки лоби постаје све моћнији. Кад је реч о "остатку света", богата дуванска индустрија и даље нема разлога за бригу, пошто више од милијарду и по пушача, колико их данас има, долази, углавном, из сиромашнијег дела планете. Из оног дела света у који убрајамо и Србију.

СВЕ ВИШЕ ДЕЦЕ ПУШИ

Упркос све већем напору непушача да остваре своје право на живот и рад у средини без дуванског дима, па и законских мера, којима се пушење забрањује и ограничава на посебне и издвојене просторије, у нашој земљи је све више пушача. Процењује се да их у Србији данас има више од три и по милиона. Посебно је алармантан податак да у замке тог порока упада и све већи број старијих ученика основних школа. Национална комисија за превенцију пушења упорно упозорава да у Србији готово 20 одсто деце узраста од 13 до 15 година редовно пуши, око 50 одсто њих је пробало или често користи цигарете, док више од 90 одсто основаца може да се уброји у категорију пасивних пушача.

Не обазируји се на упозорења стручњака да дувански дим угрожава живот не само активних већ и "пасивних пушача", односно оних који су принуђени да удишу дим туђих цигара, љубитељи дуванског дима се позивају на људска права и сваку масовнију и упорнију активност "својих противника", забринутих за последице пушења, називају терором непушача. Они најоштрији и најагресивнији међу њима отворено игноришу и Закон о забрањи пушења у затвореним просторијама, сматрајући га само још

једним, у Србији, "неостваривим законом". Не попуштају, међутим, ни непушачи, па се, како време одмиче, може очекивати све жешћа борба између једних, који не могу без дуванског дима, и других, који не могу с њим. Иако звучи апсурдано, и једни и други заслужују разумевање.

Противници пушења свакако су у праву када тврде да дуван изазива веома опасне и тешко излечиве болести, од којих у свету годишње умире око пет милиона људи, а оболи неупоредиво више. Доказано је да пушачи чешће оболевају од болести срца, рака плућа и емфизема, бронхитиса, астме и болести периферних крвних судова. Чак 90 одсто страдалих од рака плућа, 75 одсто умрлих од емфизема плућа и 25 одсто умрлих од срчаних болести били су пушачи. Готово 30 одсто пушача умире раније, управо због последица изазваних дуванским димом, који им, својим штетним дејством на организам, ускрати од 10 до 15 година живота. Сваки непушач, изложен дуванском диму, ризикује да оболи од карцинома плућа бар 35 одсто више од оних који нису изложени тој претећој опасности.

Пушачи, међутим, остају глупи. Иако имају све мање "животног простора" и мада су свесни драматичних упозорења здравствених стручњака да им, због уживања у дувану, здравље "виси о концу", не лишавају се свог порока. Не помажу ни опомене, одштампане на свакој кутији цигарета, да дуван угрожава здравље и убија. Продаја дувана и даље расте, а дуванска индустрија не-заустављиво напредује.

Још од 17. века, када су у Америци засађене прве плантаже дувана, човек не одолева том опијуму. Зашто је то тако, одговарају медицински стручњаци, упозоравајући да дуван садржи око четири хиљаде штетних материја које изазивају више од 40 различитих оболења. Дувански дим је, кажу лекари, пун канцерогених агенса, попут угљен-монооксида, катрана и никотина, високо-токсичне дроге, која ствара зависност сличну хероинској.

У ВОЈСЦИ КАО У ДРУШТВУ

Последњих година дувански дим је протеран и из војних установа и објекта, чиме је знатно смањен посао војника који су, некада, сатима сакупљали пикавце по касарни. Поред не тако малог броја места на којима је пушење традиционално забрањено, попут возног парка, складишта минско-експлозивних средстава, бензинских пумпи, магацина наоружања и војне опреме, од фебруара прошле године, наредбама министра одбране и начелника Генералштаба, регулисана је забрана пушења у свим институцијама, установама, објектима и радним просторијама Министарства одбране и Војске.

Према речима пуковника Миомира Газдића из Управе за оперативне послове Генералштаба, у свим командама, установама и јединицама Војске, пушење је, у складу са важећим републичким законом, дозвољено само на за то обележеним местима.

– Наредбе министра одбране и начелника Генералштаба веома су јасне, обавезне за све припаднике Министарства и Војске. У складу с њима, потчињени команданти јединица и руководиоци установа својим наређењима су одредили места на којима је пушење дозвољено. Пошто је оно забрањено у канцеларијама у којима ради бар један непушач, то су обично обележени ћошкови у холу зграда команди, обезбеђени противпожарним апаратима и пепељарама, или простор испред и изван самог објекта. Места одређена за пушење су, редовно, по страни, поред прозора и нефрејментна, с пепељаром и знаком да је дозвољено пушење – напомиње пуковник Газдић и додаје да је законодавац очито желeo да смањи пушење на радном месту.

Пуковник Миомир Газдић

– Пошто често нема довољно канцеларија и за просторно раздвајање пушача од непушача, сада су они који уживају у дуванском диму принуђени да напусте канцеларију и да пуше по ћошковима холова, или испред зграде. Многи пушачи не желе то да чине и одричу се дувана у радно време. Можда је то један од начина и да сасвим престану да пуше – верује пуковник Газдић.

О поштовању закона и наредби министра и начелника Генералштаба у војним објектима старају се и припадници Инспектората одбране, чији је задатак, између осталог, и контрола борбене готовости, заштите на раду, односно реда и дисциплине, у коју спада и забрана пушења. Начелник Инспекције заштите на раду пуковник Боривоје Ристић напомиње да је у протеклом периоду обављено 14 инспекција јединица и установа и да нису уочени прекршаји прописа о забрани пушења.

– Све јединице и састави које смо контролисали поседовали су потребну документацију и уредно обележена места за пушење, док је у просторијама за састанке и канцеларијама на видном месту истакнут знак забране пушења. Због тога није било потребе да изричимо санкције, иначе јасне као и у сваком другом случају кад је реч о прекршајима из области заштите на раду, заштите животне средине или не-поштовању реда и дисциплине. Поред лица која пуше у канцеларијама у којима раде и непушачи, за не-поштовање закона и наредба министра и начелника Генералштаба, одговорни су и команданти јединица и руководиоци установа у којима се то дешава – подвлачи пуковник Ристић.

Престати с пушењем често је исто тако тешко као престати с дрогирањем. То је разлог због кога се пушачи упорно опиру све масовнијем притиску непушача, због кога угрожавају и свој и животе своје деце и због кога су спремни чак и на "сепарацију".

■ БОЛЕСНИЦИ И ЗАВИСНИЦИ

Иако знају да пушењем у свој организам уносе знатне количине никотина и угљен-моноксида, који несумњиво изазивају рак, пушачи не одустају. Не одустају, јер не могу. Кад никотин, из само једне цигарете, стигне у мозак пушача, за тренутак се побољшава концентрација и убрзова рад можданних ћелија, у којима се мења хемијски састав. С временом је за то потребно све више никотина, без којег се јавља апстиненцијална криза, односно повећавају нервоза, раздражљивост и несаница, а смањују концентрација и пажња. И тако, круг се затвара. За смиравање немирних руку пушачи користе све више отровног дуванској дима, који, онда, у незаштићеном организму прави хаос, убијајући здраве ћелије и стварајући зависност.

Дакле, испада да нема пушача који свом пороку не плаћа веома скуп данак. Пречесто је цена нарушено здравље, а све већи број оболелих од тешких срчаних и респираторних болести поскупљује лечење и повећава суму потребну за њихову рехабилитацију. Повећава се број прерано пензионисаних радника, смањује буџет и угрожавају темељи западног тржишта... Погубне последице за здравље народа, националну економију и екологију представљају најважније разлоге због којих је Светска здравствена организација иницирала, а свет прихватио, 31. мај као Светски дан борбе против дуванској дима. Не против пушача, већ против њиховог порока који више не штеди никога.

Штетне последице дуванској дима препознате су и у нашој земљи, па је 31. јануар у Србији изабран за национални дан борбе против пушења, а Законом о забрани пушења у затвореним просторијама дувански дим је протеран из образовних, спортских, здравствених и социјалних установа и објеката у којима се приређују културне и забавне манифестације, приредбе, такмичења и сусрети. Тим законом забрањено је

Истичући да је пушење болест зависности и признајући да је страственим пушачима веома тешко да оставе дуван, лекари ипак охрабрују порукама да то није немогуће. Потребна је "само" чврста воља и јак мотив. Ако намеравате да оставите дуван, обавезно послушајте све савете лекара. Можда ће међу њима бити и нека од ових.

Неколико дана, па и недеља, пре потпу ног одрицања, постепено смањујте број попушених цигарета у току дана. Поред тога, уместо да је до краја попушите, сваку, или сваку другу, угасите док је још на половини. Кад се, најзад, растанете с цигаретом, или лулом, једите много воћа и поврћа, уместо цигарете, у почетку узимајте жваку, или бомбону, а затим смањите и то. Уместо цигарете, или луле, узмите оловку, бројалицу, или неку другу "замену" неопходну нервозним рукама. Пијте доста воде, и радите нешто, много више него до тада. Трудите се да у сваком тренутку нешто радите. Читајте, пишите, оперите, или обиђите аутомобил, прошетајте. Не попуштајте макар вам мисли стално биле окренуте дувану. Нека попусти концентрација, нека дрхте руке. Будите нервозни, брецајте се. Пријатељи ће вас разумети. Избегавајте оне који вас нуде дуваном. Како дани пролазе, нервоза ће јењавати, а ви ћете све снажније дисати пуним плућима. Онако како нисте годинама.

пушење у авиону, возу и на броду, осим у посебним, за то намењеним просторијама.

Настојећи да непушаче што више заштити од штетних последица удисања дуванској дима, законодавац је забранио пушење и у просторијама у којима ради бар један непушач, обавезујући "зависнике" да, док пуше, напусте канцеларију и прекину с радом. При том послодавац није обавезан да им обезбеди просторију за пушење, као што је то случај у превозном средству, већ само "скрајнуто" место, с најмањом флуктуацијом запослених, чиме се ограничава опасност од пасив-

САНКЦИЈЕ

Новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај правно лице, односно предузетник, ако на видном месту не истакне знак забране пушења, а новчаном казном од 10.000 до 50.000 динара и одговорно лице у правном лицу, државном и другом органу (из члана 6. Закона о забрани пушења у затвореним просторијама – Службени гласник Републике Србије број 101/2005. године).

Новчаном казном од 5.000 динара казниће се за прекршај физичко лице ако пуши у просторији у којој је пушење забрањено (из члана 7.).

ног пушења и свим запосленим омогућава да раде у здравој животној средини.

Мада су тим законом предвиђене и строге казне за правна и физичка лица која се не придржавају његових одредаба, стручњаци упозоравају да жељени ефекат изостаје, првенствено због пасивности инспекцијских органа одређених за њихово спровођење. Надлежности санитарног, здравственог и инспектора рада тачно су дефинисане – због пушења у просторијама у којима је то забрањено, казна од пет хиљада динара пушачу се наплаћује на лицу места, а одговорној особи, послодавцу, руководиоцу, власнику фирме, или државном органу следи пријава за прекршај и знатно већи ударац “по цепу”. При том сваки инспектор има свој “рејон”, санитарни контролише, између осталог, образовне установе и објекте у којима се одржавају спортске и културне приредбе и такмичења, здравствени – болнице, домове здравља и просторије у којима се одржавају организовани скупови, а инспектор рада – све друге радне просторије.

И тако, мада је све “лепо замишљено”, и мада је Србија и у том погледу, на папиру, међу најразвијенијим и најуређенијим земљама у Европи, чувена “квака 22” и овде је изражена. Знак забрањеног пушења и даље је реткост, пушачи не престају да пуше у канцеларијама, док обележена места за пушење “зврје празна”, па су Срби, упркос напорима здравствених радника и чувара еколошки здраве животне и радне средине, остали на трећем месту по броју пушача на Старом континенту, одмах иза Турске и Грка, а по броју одређених срчаних и малигних оболења, међу првима у свету.

Уосталом, то иде једно с другим, зар не? ■

Душан ГЛИШИЋ

УКРАТКО

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ВОЈНЕ УСТАНОВЕ “ТАРА”

Протеклог викенда обележен је Дан Војне установе “Тара”. Том додгађају, уз многобројне пословне пријатеље, присуствовали су заступник начелника Управе за систем логистике пуковник Драган Ђорђевић, заменик начелника Управе за општу логистику пуковник Перица Павловић и начелник Дирекције за туризам и производњу потпуковник Сафет Муратовић.

Обраћајући се присутним, потпуковник Јово Мијатовић, директор ВУ “Тара” истакао је да су током минулих 12 месеци постигнути запажени пословни резултати. Тако је просечна попуњеност капацитета износила 74 одсто, што ту установу (хотели “Оморика” и “Бели бор”) сврстава у перјанице туризма у Србији, посебно планинског.

Најзаслужнијим запосленима у ВУ “Тара” уручен су признања и награде. Они који у тој установи раде 10 и 20 година награђени су пригодним поклонима, а пензионисаним припадницима додељени су телевизори. (З. П.)

УМЕТНИЧКИ АНСАМБЛ У АРАНЂЕЛОВЦУ

Оркестар Уметничког ансамбла Војске Србије “Станислав Бинички” наступио је почетком јула на отварању 41. смотре југословенске уметности “Мермер и звуци” у Аранђеловцу са гостом диригентом Зорицом Митев-Војновић. Као солисти наступили су Сузана Шуваковић-Савић, сопран, Сања Радишић, мецосопран, Дејан Максимовић, тенор и Гаврило Рабреновић, баритон. (С. С.)

СЕЋАЊЕ НА ПАЛЕ У РАТОВИМА ОД 1990. ГОДИНЕ

Удружење породица палих бораца од 1990. године на Видовдан, 28. јуна, у сарадњи са Војском Србије организовало је посету Команди оперативних снага у Крагујевцу, 252. оклопној бригади у Краљеву и манастиру Студеници. Посета тим местима учињена је у знак сећања на њихове најмилије који су током последње деценије прошлог века изгубили животе као припадници војске и полиције.

Чланови удружења пажљivo негују односе са припадницима Војске, што се манифестије кроз честе састанке, учешћа на обележавањима важних датума из државне и војне историје и свакодневну сарадњу у решавању егзистенцијалних проблема породица погинулих припадника Војске.

Команда оперативних снага у Крагујевцу као правни наследник више војних формација, пре свега Прве армије, Београдског и Ужицког Корпуса, посебно је заинтересована за ту сарадњу. Због остварених добрих односа Удружење је представнику команде Оперативних снага пуковнику Радомиру Миловићу доделило плакету и књигу Зоре Никитовић, мајке погинулог поручника Борка Никитовића.

У команди 252. оклопне бригаде у Касарни “Јован Курсула” у Краљеву чланови Удружења положили су венац на споменику погинулим припадницима краљевачке бригаде. У обраћају припадницима бригаде председник Удружења Љубомир Никитовић је истакао да су породице њихових погинулих другова поносне на данашње војнике који свакодневно обављају најсложеније задатке одбране наше отаџбине.

На Видовдан је у манастиру Студеница одржан парастос на коме су монаси те Немањине манастирске лавре упутили молитве за покој душа великог броја страдалих ратника од Косовског боја до данас. (А. А.)

Један од најстаријих, најбољих и најискуснијих радника у самосталном инжињеријском батаљону у Панчеву само четири године пред пензију подвлачи црту, сећајући се дана проведених на теренима широм некадашње Југославије

ВИСОКОКВАЛИФИКОВАНИ МЕХАНИЧАР НЕДЕЉКО ПАНТЕЛИЋ

Г О Р Ч И Н А

Отова цео радни век провео је у панчевачкој инжињеријској јединици, али не и у Панчеву, где има стан и породицу. У том банатском граду био је најмање. Са својим колегама, некада старијим и искуснијим од њега, а данас, кад је и он један од таквих, са млађима и снажнијима, годинама је, од марта до почетка децембра, боравио на терену, најчешће на ледина- ма, на којима су, захваљујући њима, ницали аеродроми. Упознао сам га средином 1999. године, последњих дана агресије Натаа, када су на Батајници отклањали последице бомбардовања. "Милосрдни анђео" није оставио ни камен на камену, порушене зграде и изровашене писте било је мучно гледати. Пун оптимизма и неке надљудске енергије, Недељко Пантелић ме ауторитативно убеђивао да ће брзо све опет бити као некад.

Тада није било времена за причу. Седам година касније поново смо се срели, опет случајно, у сасвим другим околностима. Није био расположен, није зрачио оптимизmom, није ме, као онда, зауставио са осмехом на лицу, уверен да су боли дани пред вратима.

■ ЈЕДИНИЦА

— Где си, новинар, нема те међу инжињерцима? Немаш времена за нас, од силних доктора наука и научника. Ако, требају они војси, као и друштву. Од њих нам је сваки дан све боље, са- мо се не примећује.

Изгненаћен горчином која је просто куљала из једног од најстаријих и најбољих радника 333. инжињеријског батаљона Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, застао сам у жељи да ми објасни своју примедбу. Као да је једва чекао да неком исприча шта га је мучило.

— Ма, нисам мислио ништа лоше. Добра ти је новина, много боља него раније, зато сам те и питао где си, што не "сиђеш" ма- ло међу нас. Раније нам је земља била и већа и шире, па сте пи- сали о нама, виђали смо се на теренима по Југославији, а сада, кад смо вам ту, "пред носом", нема вас. Ни вас, ни ваших оолова- ка. Да забележите како живимо и шта радимо. Да видите машине старе и више од тридесет година, одавно за расход, а још у упо- треби, да видите људе који су некада имали двадесет и неку, а да- нас смо прешишали педесету. И ми смо, као и наше машине, за расход, а не можемо да објаснимо шта нам се то догађа, где смо то провели радни век.

А још се сећам, почетком јуна 1978. године, дошао сам у Панчево, из Краљева, где сам радио осам година. Тада је могло да се бира, не свиђа ти се у једном граду, идеш у други, има по- сла, само ако си вредан, ако не бежиш од волана и шрафцигера. Ја нисам бежао ни од мотике, али сам, ипак, напустио родну кућу, било нас је много за не тако велико имање мојих родитеља. Пето- ро браће и сестра, тада је српска кућа имала деце, нисмо сви могли да останемо на селу. Био сам најмлађи, завршио за механичара, радио у краљевачком Аутотранспортном предузећу и маштао о свом дому. Зато сам прешао у Панчево, надао сам се бољем и нисам се преварио. Било је боље и поред теренског живота. Ни персоналац у јединици, старији водник, није ме могао уплашити речима да ћу више времена провести на терену, под шатором, него у својој кући. Био сам млад, шта је за мене путовање, рад на траси, изградња путева и аеродрома. То прво вече у Панчеву спа- вао сам у касарни, један старији мајстор ме дуго гледао, овако ситног, и процењивао: "Ти си добар човек, неће ти бити тешко да се уклопиш. Само, пази, посао инжињерца није лак. Видећеш."

И видео сам. Још истог месеца отишао сам на батајнички аеродром, а онда су следили Сјеница, Поникве, Трстеник, Бихаћ, Удбине, Церкље, Вараждин, Плесо, Ковин, Лађевци... Само током зиме били смо у Панчеву, на одмору. У ствари, више на ремонту, и машине и ми, мајстори. Тад је било резервних делова, могли смо да поправимо и ваљак, и дозер, и утоваривач, и камион. А поправљали смо све, од косилице за траву, до тешких "фапова". Није било машине којој нисмо могли да удахнемо "нови живот", после вишемесечног исцрпљивања на терену.

И ми бисмо се одморили, радовали се сваком тренутку проведеном са децом и женом. Само, тих тренутака било је мало, премада. Чим гране прво мартовско сунце, командант нас окупи, обрадује новим тереном и подели задатке. Вучни возови крену с машинама, а ми за њима. Не зна се да ли је боље кад се иде далеко, или кад смо ближе кући. Јер, ради се од освите зоре до мрклог мрака, нема се времена за породицу и кад је човек близу. Увек смо везан за рок, увек се неком жури. Ради се по киши, по сунцу, по ветру... Ноћу и дану. Радило се и под рефлекторима, одспавамо само два сата, скупимо снагу, па опет на машине. Као на стражу. На најтежем терену, по кршевима. Само змије смо сретали. За неколико дана рада поцрнимо ко угаль. Пет година сам био руковалац асфалтне базе, праве фабрике асфалта. Производили смо хиљаду и триста тона асфалта дневно. Знаш ли ти колико је то?

■ ПОРОДИЦА

Нисам знаю.

— Више сам био на траси него са децом. Ето, толико сам радио. То је морало да се одрази и на породични живот. Мало која жена то може да издржи. Моја није могла, не кривим је. Годинама је била сама с децом, одгајала их је како је умела, трошила снагу. И није више могла сама. Развели смо се кад ми је ћерка имала шест, а син две и по године. Тада сам замолио команданта да ме остави у Панчеву, да ме мало поштеди терена. Неко је морао да брине о деци. Али команданти имају своју логику. Кад је неко добар радник, кад може све да поправи, да изврши сваки задатак, кад командант има поверење у њега, извесно је да га неће разумети. Потребан је јединици, колегама и нема му спаса. А и ја, нисам нешто много ни инсистирао. Наћем неку жену да ми чува децу, а ја опет на терен. Променио сам десет команданата, а остао сам исти. Сви смо се ми тада идентификовали с батаљоном, с војском. Где год смо били, прихватали су нас са одушевљењем, ми смо градили, стварали, после нас су остајали путеви, писте, инфраструктура, мостови, канали, прелази... Зато смо увек били с одушевљењем дочекивани. И како онда да се не поистоветим с јединицом, с њеном снагом и моћи коју поседује.

Али нисам могао да не бринем о деци. Сваког тренутка сам мислио на њих, да ли уче, како им је у школи, шта једу. А посао тежак, пун ризика, опасан. Мало се не пази и несреща запрети. Чим смо стигли у Панчево, ја опет команданту. "Не могу више на терен, не могу и не могу, ко ће да брине о мојој деци, ћерка ми кренула у школу, како ће сама?" Питам га, а знам да му није лако. Учинио би ми да може, заслужио сам.

Исплатила се моја упорност, створило се место у механизованој бригади, исто овде, у Панчеву. Тенкови, камиони, опет много послса, радим и после подне, али бар спавам код куће, а не на терену. Одем ћерки на родитељски. Много значи. И њој и мени. И сину се посветим, играм се с њим пред спавање. Али није дуго трајало, неколико месеци, и све се окрену наопако. Почеше сукоби, најпре у Словенији, па у Хрватској. Балвани. Моја јединица у тампон-зону, тенковима бранимо мир у Хрватској, на Банији. Опет сам на терену, месеци ми пролазе у рововима. Тактика крени-стани скупо нас је коштала, свако примирје плаћали смо животима. Таман помислимо опаметили су се, зауставимо тенкове, а они нас заспу минобацачким гранатама, снајперисти нас проређују. И би шта би. Вратисмо тенкове назад, у Панчево, а моји инжињерци једва дочекали: "Врати се, врати се, има овде послса, шта ћеш с тенкистима, треба градити, машине не смеју да стоје..." И вратим се у стару јединицу, опет на терен, с инжињерцима. Није ми било су-

ћено да неки дан више останем у кући. Додуше, више нисмо ишли у Словенију и Хрватску, а затим ни у Босну и Македонију. Остало нам Црна Гора. А и она само до пре неки дан.

■ ПЕНЗИЈА

Ако и није било далеко, и даље је било тешко. Не кажем, примили смо и дневнице, могао сам да купим једног "фићу", или "кеџа", а да не осетимо превише. Али није то било најважније, покретао нас је дух, а не новац. Јер да је другачије било, да смо радили само за новац, а не за колектив, за војску, за команданта, за славу, имали бисмо данас пару, не бисмо се плашили пензије и сиромаштва пред старост. А ми се данас плашимо управо тога. Пензије. Плашим се да ме не отерају као ове пре мене, прошле године. Преполовили су нас, отишли су нам најбољи. Једног јутра само су нам прочитали списак, остали смо без двадесеторице радника, механичара. И то каквих. Сад тек видимо колико нам недостају. Јер посао је остао исти, а нас је мање. Свако од нас на терену обавља по два, или три послса. Ја сам и механичар и возач, другар ми је руковалац дозером и кафеција, ако треба, и кувар, сви смо "Катица за све". Кад нема довољно људи, кад остајемо без највреднијих! Због социјале не можемо да отпустимо инвалиде иако седе по канцеларијама, не можемо оне који су избеглице, не можемо ограничено способне... Нису ти људи криви, али отпуштају оне способне за рад. Па то је наопако. Мени су остале све-га четири године до пуне пензије, а страхујем да је нећу дочекати. Да ћу морати раније да напустим јединицу. Да ће једног јутра и моје име да се нађе на списку превремено пензионисаних. Сад, кад немам где да одем и кад ме нико неће хтeti. Шта вреди што добро радим, што сам за ових двадесет осам година добио неколико одликовања, медаља, похвала, признања, новчаних награда, што ме одликовао и Коштуница, што сам увек имао одличну оцену, с максималним бројем бодова. Ко ме сад пита за то? Што нисам мислио кад је било време? Ех, а које је то време кад човек треба да мисли о напуштању фирме у којој му је добро, у којој даје све од себе, у којој га цене? Цене, кажем, а не цеде.

Душан ГЛИШИЋ

О КРИТЕРИЈУМИМА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Ради давања доприноса дефинисању критеријума за професионалну војну службу, односно рангирању професионалних војних лица, желим да изнесем нека своја запажања.

Сматрам да је дефинисањем критеријума учињен само почетни корак у правилном кадровању професионалних војних лица. Верујем да је на том послу била ангажована радна група, те ће моја запажања бити упућена радној групи – експертском тиму.

Од свих наведених критеријума највећи промашаји учињени су код степена стручне спреме, пријема у ПВС и страног језика.

Кад је у питању степен стручне спреме по дефинисаним критеријумима, изгледа да су највише оштећени они који су у току школовања и у служби постигли највише резултате. С тим у вези, намећу се и нека питања. Да ли се по броју бодова могу изједначити два ПВЛ у случају када један има докторат, а нема ШНО са другим који има ШНО, а нема докторат? Или, да ли исти број бодова припада оном са докторатом и ШНО и оном који има само једну од те две дипломе? Ако је све то исто, чему онда професионално усавршавање које се обавља у складу са потребама Војске. Зашто се долази у ситуацију да се одбације један највиши степен стручне спреме. Ако се већ ушло у тако сложен пројекат, онда би свака пристрасност требало да буде искључена. Затим, требало би да буду употребљена основна начела науке.

Као што је познато, у последипломске студије спадају и специјалистичке и магистарске студије остварене било код нас или у иностранству. На те студије су, за потребе Војске, упућивана професионална војна лица, за шта су утрошена огромна средства. Велики број ПВЛ школован је у страним војним академијама и колеџима, а биће их још више. Према дефинисаним критеријумима, за наведено усавршавање не може се остварити ни један једини поен. Знам да је нескромно, али се питам шта је онда са мојим колеџем Cranfield Institute of Technology, који сам завршио у Великој Британији, када он није уважен ниједним бодом. Испада да диплому тог еминентног техничког колеџа могу да окачим мачку о реп, или да се сликам за успомену и дуго сећање. Такође, у основним студијама изједначени су они са просеком од 8,50 са онима који су завредели чисту десетку.

Сматрам да је требало дефинисати функцију циља и увести факторе пондерације?! На тај начин би се рангирало све оно што се може измерити, па макар то био и број ципела, само да се нико не оштети.

Исти је случај када је у питању основа за пријем у ПВС, који, мени лично, одговара, али је, као критеријум, крајње необјективан. Разлика између цивилних факултета и војних академија је евидентна је. Наравно да треба уважити специфичности свих војних школа, али и специфичности цивилних.

И трећи критеријум свакако је страни језик. Поени се не могу давати на основу изјаве појединача како су похађали, односно завршили одређене курсеве или школе. По мом мишљењу, разлика је између оних који су похађали и завршили школу страних језика од оних који су то учинили школовањем или усавршавањем у стрanoј земљи.

И на крају, не могу да не поменем критеријум чије вредновање ће увек изазивати многе недоумице – време проведено на командној и руководећој дужности.

Овде би требало бити опрезан и објективан, јер постоји релативно велики број различитих параметара. Требало би вредновати оне који се налазе, или су се налазили на челу јединица, извршили многе сложене задатке и при том спасли животе многих људи. Постоје и они који су извели подухвате, спасли многе животе, а нису се налазили на командној дужности. Како њих вредновати?

Свакако, требало би вредновати и оне који су пројектовали средства у наоружању наше војске. Тим критеријумом би вљало обухватити: наставна звања, научна звања, број објављених научних радова, број објављених стручних радова, објављене уџбенике, монографије, студије, предавања одржана код нас и на еминентним установама као што су САНУ, предавања одржана у иностранству...

Дакле, тај седми по реду критеријум, који се зове "време проведено на командној и руководећој дужности", заиста је сложен. Навео сам само неке чињенице да укажем на сву комплекност тог критеријума.

Увек сам био поборник онога да се послови доведу до краја, јер свако делимично решење води слабљењу система, па нешто и до његовог уништења. А када је већ реч о систему, у последње време много се пише у војној штампи о његовој делотворности. Тако, на пример, у листу "Одбрана" бр. 17, на 24. страници, говори се о значају критеријума, развоју каријере, професионализацији... Навешћу само неке ставове: "...менаџмент људских ресурса треба да развије и дефинише прецизне професионалне критеријуме". "У неким случајевима запослени се рангирају и унапређују по принципу политичких веза са актуелном влашћу, према регионалној припадности, породичним и пријатељским контактима са утицајним личностима." "У системима који запослене не рангирају према истинским вредностима јавља се и опасност да управо они најквалитетнији напуштају посао."

Поставља се, према томе, питање у вези са применом критеријума. Наводи се да се они не примењују на потпоручнике и генерале. По мом мишљењу, то је разумљиво за потпоручнике, јер су они на почетку каријере и тек треба да остваре одређене референце. Али зашто се критеријуми не односе на генерале? Ако они не траже заштиту, зашто их неко штити? Моје је мишљење да су генерали наше војске стручни, способни, часни и одговорни људи и да немају чега да се стиде. Ако је већ тако, па нека се јавно прикажу и све њихове квалификације, референце и доприноси. Наравно, у питању је њихов дигнитет као парадигма младима, посебно потпоручницима на почетку тако предвидиве каријере, који треба да их следе и на њих се угледају.

Намера ми је била да наведеним ставовима никога не потцепим, нити омаловажим, већ да јавно укажем на пропусте радног тима (чији посао уопште није једноставан) како би се донели објективни критеријуми произашли на основу научног приступа тој проблематици. На овај начин сви наведени пропусти били су елиминисани или сведени на најмању меру. ■

Пуковник проф. др Младен ПАНТИЋ

ПРАВИЛНА ИСХРАНА: ВОЋЕ И ВОЋНИ СОКОВИ

Свеже воће треба узимати између оброка, као ужину, а воћне сокове пити на празан желудац – пола сата пре оброка, да не би ометали варење друге хране

САВЕТИ

ни хидрати су заступљени у лако искористивом облику и то као грожђани и воћни шећер (односно глюкоза и фруктоза) и сахароза, што воће чини добрим извором енергије. Неко воће, попут јабука, садржи и сложене шећере, односно пектин, који повољно делује на метаболизам масти и на здравље цревног тракта. Остале супстанце су у воћу заступљене у малим количинама, али имају значајну улогу за здравље, на пример: биофлавоноиди и антоцијани (са антиоксидативним дејством), танин и друге супстанце које воћу дају укус и мирис, а у организму остварују повољно дејство.

Иако је воће омиљена намирница и са задовољством се конзумира, често је његов унос везан за сезону, па се поставља питање могу ли прерађевине од воћа, нарочито сокови, у потпуности заменити свеже воће. Генерални одговор је НЕ, зато што се прерадом губи део својства и састава воћа, на пример, цећењем се одстрањују целулоза и пектини, а пастеријацијом витамин Ц. И други поступци као што су складиштење, хлађење, чишћење, пасирање, концентрисање, дехидрација доводе до смањења нутритивне вредности воћног сока. Најмањи губици су код правих воћних сокова, који садрже 100 одсто воћа, и добијени су искључиво механичком прерадом, без додатих конзерванса. Ти производи се посебно препоручују, а поред њих, добри су и воћни нектари – 50 одсто воће и 50 одсто вода, шећер или мед.

Ради обогаћивања и надокнаде изгубљеног, у сок се најчешће додају витамин Ц, Б и каротени, а од минерала калцијум, рече магнезијум и гвожђе, затим дијетна влакна, а некад и супстанце које се иначе уопште не налазе у воћу, да би побољшале дневни унос неопходних материја у посебним популацијама као што су деца и спортисти. Количина и врсте додатних супстанци сврставају сок у храну, или у дијететски производ. Спортисти захтевају од напитака и неке посебне функције, као што су надокнада течности и минерала, или угљених хидрата, протеина и слично, тако да су за ту сврху нарочито дизајнирани напици рехидрационо/реминералозационог типа, односно енергетског типа.

Савим другу категорију чине такозвани сокови, у ствари освежавајућа безалкохолна пића са укусом воћа или неким другим укусом. Ти производи могу бити течни или прашкасти, негазирани или газирани, са додатим природним, природно идентичним или вештачким аромама и бојама, и другим супстанцима, као што су кофеин, конзерванси, ацидуланти (фосфорна киселина) и вештачки заслађивачи који смањују енергетску вредност напитка и сврставају га у категорију "дијететског производа". Наравно, јасно је да ти напици немају својства воћног сока, и не могу га заменити. Вештачки додаци се морају декларисати на етикети, заједно са упутством за употребу. Међутим, с обзиром на посебности дечијег метаболизма, најбоље је да деца у потпуности избегавају те напитке.

Мора се имати на уму да воћни сок не служи да замени чисту воду и да угаси жеђ, већ пре свега представља пут уноса раније поменутих хранљивих материја. Препоручује се да се сок пије полако, у малим гутљајима да би се ти састојци што боље искористили. Такође, сокове треба пити на празан желудац, пола сата пре оброка, да би сок стигао да напуни желудац пре уноса друге хране и да не би ометао њено варење. За свеже воће важе иста правила – најбоље је узимати их између оброка, као ужину.

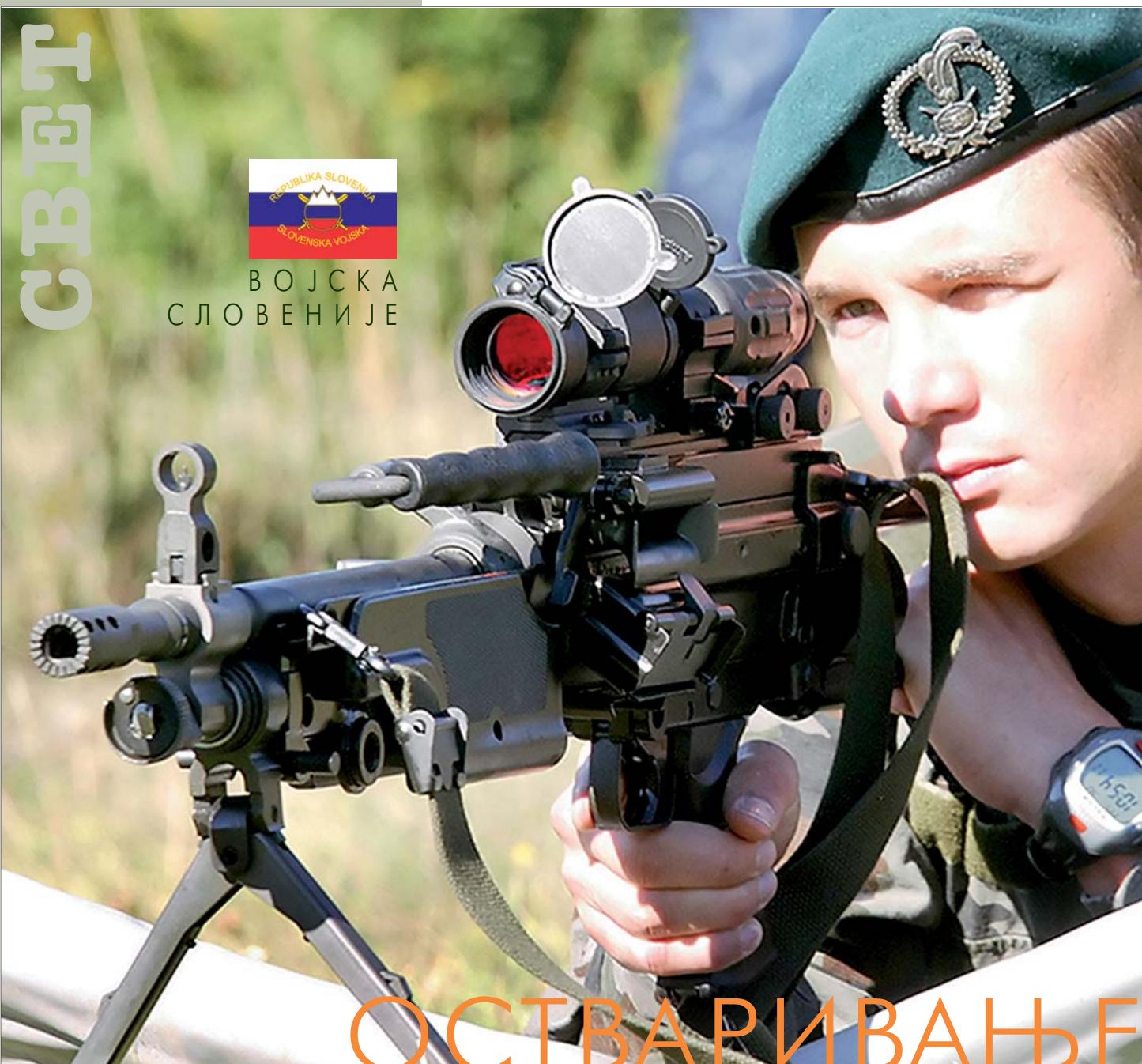
Ако усвојимо ова научна сазнања и на правилан начин уносимо свеже воће и квалитетне воћне сокове, знатно ћемо побољшати своје здравље, а посебно здравље своје деце. ■

Др Соња С. РАДАКОВИЋ

УКУС ЗАДОВОЉСТВА

Воће заузима значајно место у исхрани здравих и болесних људи, те посебних категорија као што су деца и спортисти. Иако је најзаступљенија супстанца у њему вода (износи 80 до 90 одсто, осим у случају сушеног и коштуничавог воћа), воће пре свега представља извор заштитних материја, односно витамина и минерала. Најзначајније је постојање витамина Ц, а жуто и наранџасто воће садржи Б-каротин, односно пропротивитамин А. Минерални састав воћа веома је повољан, јер је садржај натријума веома низак, а калијума висок. Без обзира на то што воће има кисео укус, његов остатак даје базну реакцију, чиме учествује у регулисању кисело-базне равнотеже организма.

У воћу се у већем проценту налазе и угљени хидрати, а веома мало има масти и беланчевина, односно градивних материја. Угљен-

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИОРИТЕТА

Пред оружаним снагама

Словеније су даља професионализација сталног састава и оспособљавање резерве за укључивање у активни састав, интеграција у структуре Натоа и темељна анализа цивилне одбране и њено оспособљавање за деловање у кризним ситуацијама и подршку војсци у очувању националне безбедности

слови у којима се изграђује национална безбедност Словеније дефинисани су у *Стратегији националне безбедности*, основном документу из те области који је Државни збор (парламент) усвојио 21. јуна 2001. године.

Стратегијом су дефинисани трајни и стратешки интереси Републике Словеније. Трајни интереси су заштита националног идентитета и самобитности словенског народа (у Словенији и свету), одбрана независности, суверенитета и територијалног интегритета државе. Као стратешке интересе документ наводи стварање услова за деловање демократског парламентарног политичког система, јачање правне и социјалне државе, доследно поштовање људских права и слобода, укључујући и права мањина, заштиту и развој словенске аутохтоне мањине у другим државама, развој стабилног економског развоја и јачање тржишне конкуренције.

■ ИЗГРАДЊА ВОЈСКЕ СЛОВЕНИЈЕ

За изградњу, развој, функционисање и опремање војске најодговорније је Министарство одбране, које, у складу са уставним обавезама, смерницама и од-

лукама Владе, израђује предлоге стратешких докумената и планова развоја војске Словеније.

Кључни пројекти у будућности јесу даља професионализација сталног састава војске и оспособљавање резерве за њено укључивање у активни састав; успешна интеграција у структуре Натаа постизањем стандарда којима се повећавају оперативне способности јединица; поступно елиминисање кадровских несклада, који су последица развоја система одбране у последњих десет година и темељна анализа досадашњег развоја цивилне одбране и њено оспособљавање за деловање у кризним ситуацијама и подршку војсци у очувању националне безбедности.

■ МИСИЈЕ И ЗАДАЦИ

Законом о одбрани дефинисане су мисије Словенске војске и оне се своде на војнику одбрану земље, извршавање међународних одбрамбених и других обавеза, учешће у задацима заштите и спасавања од природних и других катастрофа и учешће у хуманитарним и операцијама подршке миру.

Њу чине припадници активног састава (професионални и војници по уговору, подофицири, официри, војни службеници и цивилна лица која нису у обавези да испуњавају војничке дужности) и резерве која има двојаке одлике: обавезна (чине је војници после одслужења војног рока) и уговорна (чине је држављани Словеније који склапају уговор о служби у резервном саставу).

Словенску војску чини Генералштаб са Командом Оперативних снага, Верификационим центром, Командом за доктрину, развој, обуку и школовање и непосредно потчињеним јединицама. Оперативна команда одговорна је за командовање здруженим тактичким и тактичким јединицама, те војно-територијалним команда-ма. Војнотериторијалне команде оспособљене су за командовање допунским снагама на територији где су организоване и за садејст-

во снагама цивилне одбране. Словенска војска организована је по родовима и службама, без видова. Од родова заступљени су пешадија, оклопне јединице, авијација, поморство, артиљерија, ПВО одбрана, инжињерија, АБХО и веза, а од служби информатика, здравствена, интендантска, техничка, саобраћајна и војна полиција.

Команду оперативних снага чине 1. бригада, 72. бригада и команда логистике. Прва бригада у свом саставу има два моторизована батаљона, батаљон војне полиције и командно-логистички батаљон. Бригада је одговорна за припрему снага на мењених одбрани националних интереса у миру и кризним ситуацијама, на стратегијском и регионалном плану и пружању помоћи цивилним властима у природним и другим катастрофама. Делови бригаде учествују у хуманитарним и мисијама подршке миру и испуњавању других међународних обавеза државе.

У саставу бригаде су јединице већином професионалног активног састава, високе борбене готовости, обучене по стандардима Натаа.

САСТАВ ВОЈСКЕ

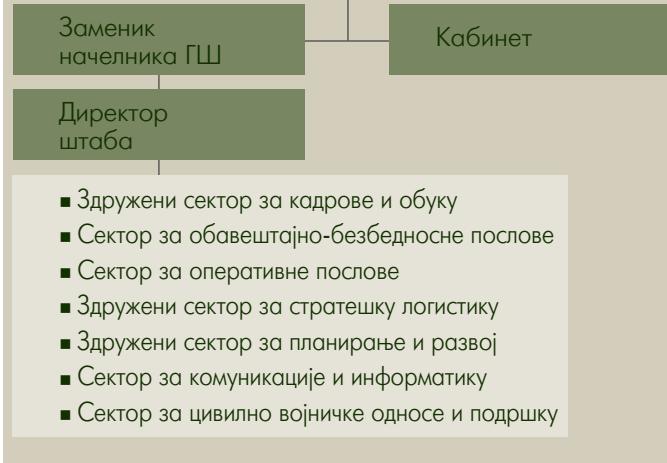
У сталном саставу Словенске војске, према подацима из фебруара 2006. године, налази се 15.733 припадника, од којих је у активном саставу 7.291 (46,3%), у уговорној резерви 1.377 (8,7%) и обавезној резерви 7.065 (45%) припадника.

Активни састав чине: 1.336 официра или 18,3%, 1.831 подофицир или 25,1%, 619 војних службеника или 8,5%, војника је 2.910 или 40%, цивила 595 или 8,1%. Укупно 7.291 припадник.

ГЕНЕРАЛШТАБ СЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ

НАЧЕЛНИК ГШСВ

По бројном стању 72. бригада највећа је здружена тактичка јединица. У свом саставу има планински батаљон, оклопни батаљон, оклопно-механизовани батаљон, артиљеријски дивизион, инжињеријски батаљон, батаљон АБХО, противоклопну чету и командно-логистичку чету. Организацијска структура бригаде једнака је у миру и рату, с том разликом што су различите јединице различито попуњене сталним саставом, обавезном и уговорном резервом.

Команда логистичке подршке у свом саставу има командно-логистичку чету, шест Војно-територијалних команда (Крањ, Постојна, Врхника, Ново Место, Марибор и Јеље), логистички батаљон, јединицу здравствене заштите и авио-базу. Одговорна је за логистичку подршку јединицама и командама Словенске војске у Словенији, јединицама које учествују у међународним мисијама и операцијама изван државе и савезничким снагама које изводе вежбе или пролазе преко територије Словеније. Команда и јединице логистичке подршке броје укупно

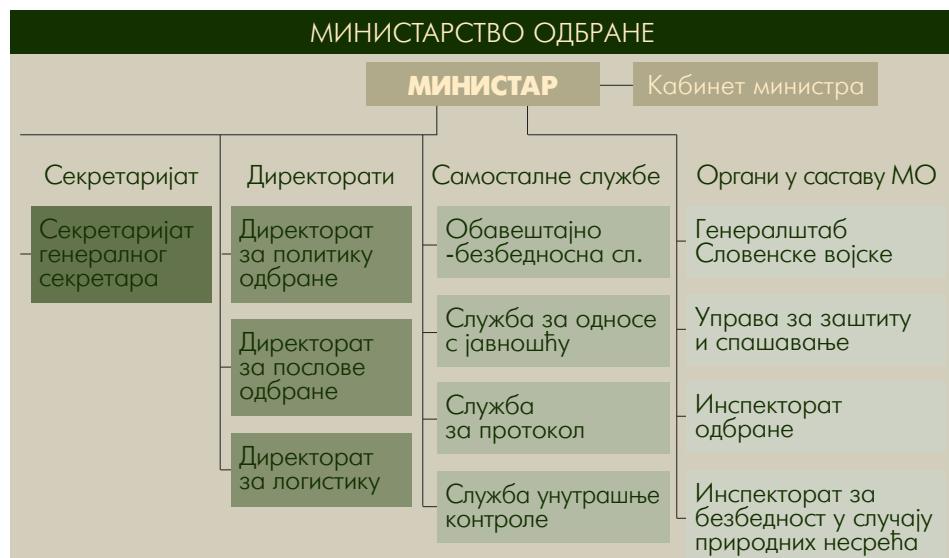
1.850 припадника и размештене су на 40 локација по целој територији Словеније.

■ ЈЕДИНИЦЕ

Од јединица непосредно потчињених Генералштабу међу најважнијима је 15. хеликоптерски батаљон, одговоран за ваздушну подршку јединицама и задатке заштите, спасавања и пружања помоћи на тешко доступним теренима у случају природних и других катастрофа. Подручје одговорности хеликоптерског батаљона целокупан је ваздушни простор Словеније. У саставу батаљона су команда, два одељења хеликоптера В 412, одељење хеликоптера AS 532 AL cougar и авио-техничка чета.

За противвоздушну одбрану одговоран је 9. батаљон ПВО. У његовом саставу су командно-логистичка батерија ПВО, две лаке ракетне батерије ПВО, лака самоходна батерија ПВО и ракетна батерија Roland. Батаљон је наоружан лаким преносним системом игла, ракетним системом Roland II, борбеним окlopним возилом 3M55 A4 и радарима типа жирафа.

Батаљон везе одговоран је за одржавање стационарног и покретног комуникацијског и информацијског система на свим нивоима командовања. Команда је у Врхники, а јединице одржавају системе веза на више од 30 локација распоређених широм Словеније. Учествује и на међународним вежбама.

Батаљон за контролу ваздушног простора је специјална јединица намењена за непрекидни надзор и контролу ваздухопловног простора Словеније. Опремљен је радарима типа AN/TPS 70 (два комада), који задовољавају потребе за контролу ваздухопловног простора земље.

Морнарички дивизион учествује у одбрани акваторија Словеније, с тежиштем на одбрани пристаништа Копер и пловних путева које воде до њега и подршци другим јединицама Словенске војске и савезника. Команда је у Анкарану, а у саставу дивизиона су одред ронилаца за подводна дејства, одред патролних чамаца (HPL 21 Ankara) и одред за логистичку подршку. ■

Благоје НИЧИЋ

НОСИОЦИ
ТРАНСНАЦИОНАЛНОГ
ТЕРОРИЗМА

ЛИСТА ТЕРОРИСТА

Најновија листа терориста и терористичких организација представља резултанту напора водећих земаља – чланица Европске уније, да међусобно ускладе обавештајна сазнања о реалним носиоцима терористичких претњи у Европи и свету, али и да се у том погледу усагласе са сазнањима америчке администрације

длуком надлежних државних органа, Република Србија је крајем марта 2006. прихватила официјелну листу терориста и терористичких организација Европске уније (ЕУ). На тој листи, коју је Савет ЕУ усвојио 20. марта, налази се 45 особа, пре свега из групација исламских фундаменталиста, али и активица баскијске организације ETA.

Међу 47 терористичких организација, на листи се налазе палестински Хамас, колумбијски ФАРЦ, Радничка партија Курдистана, Нове црвене бригаде, Права ирска републиканска армија и још неколико десетина група са Близког истока, из Азије, Европе и Јужне Америке. Поред Србије (и Црне Горе), листу ЕУ је званично прихватило још 11 европских држава изван ЕУ: Исланд, Бугарска, Румунија, Украјина, Турска, Хрватска, Босна и Херцеговина, Албанија, Лихтенштајн, Македонија и Молдавија.

■ ПРОБЛЕМИ ЕВИДЕНТИРАЊА

Најновија листа терориста и терористичких организација ЕУ представља резултанту напора водећих земаља – чланица ЕУ да међусобно ускладе обавештајна сазнања о реалним носиоцима терористичких претњи у Европи и свету, али и да се у том погледу усагласе са сазнањима америчке администрације. Наиме, појачањем сарадње полиције, правосудних органа, обавештајних служби и безбедносних агенција и бољом разменом података једначени су листе и имена појединача, који се, сада већ и по сили закона, сматрају носиоцима тероризма у Европи и Сједињеним Државама. Намера међународне заједнице је да се тиме у првом реду спречи поток средстава терористичким организацијама замрзвањем банкарских рачуна и фискалним трансакцијама, те што ће се припадницима терористичких организација отежати прелазак међународних граница.

Реални проблем с којим се суочавају САД и чланице ЕУ, али и други значајни чиниоци међународне заједнице (нпр. Русија и целокупна Заједница Независних Држава), па и сама Организација УН, представља методологија одређивања појединача и ентитета као

носилаца терористичких активности. Примера ради, у САД је за то задужена Канцеларија координатора за антитероризам при Министарству спољних послова, а у Руској Федерацији то чини Врховни суд на предлог Генералног тужиоца. Реални проблем представља разноликост самих терористичких ентитета. Неки од њих представљају минијатурне групе екстремиста којима је терор једино средство "политичког дела вања", док су други, у ствари, велики политички покрети или партије које се, између остalog, служе и тероризмом. Терористичким ентитетима сматрају се и неке герилске армије, али и верске секте. Најзад, чињеница је да већина терористичких ентитета користи различита имена, а бројне су и фракције у некима од њих.

■ ОБЛИЦИ ОРГАНИЗОВАЊА

Наредни проблем у покушају тачног евидентирања терористичких ентитета представља (дис)kontинуитет њихових активности. Наиме, познато је да је успешним акцијама полиције готово у потпуности искорењен идеолошки – ултраплеви тероризам у Европи, при чему недавно разбијање грчке групе "17. октобар" представља круну тих активности. С друге стране, и саме организације се често деле и трансформишу, тако да се уместо расформираних стварају или регенеришу нове групе наследнице. Најзад, нису увек довољно јасни облици сарадње, интеграције и здруженог дејства појединачних организација, нарочито када је реч о ентитетима заснованим на исламском фундаментализму. Многе такве организације имају своје филијале и ћелије у САД, Западној Европи, Африци и другим областима, при чему неке од тих ћелија имају сопствене називе и сопствене лидере. Уосталом, и несумњиво најекспониранија терористичка организација с почетка трећег миленијума у основи није компактна терористичка организација, већ мрежа, специфични облик сарадње између изворно терористичких организација – што доказује и њен назив Ал Каида (База).

Полазећи од процена међународне заједнице, а посебно од прихваћене листе терориста и терористичких организација, најшире прихваћени као носиоци међународног тероризма су авганистански "Покрет Талибана", кашмирска "Група Муџахедина-ЈУМ", палестински "Мученици бригаде Ал Акса" (тајно крило Ал Фатаха), затим "Конгрес народа, Ичкерије и Дагестана" (водећа организација чеченских терориста), "Друштво социјалних реформ" (исламистичка група из Кувајта), "Борбена исламска мароканска група" (мароканска исламистичка организација која је главни носилац терористичких дејстава у Западној Европи), затим изворна организација исламских фундаменталиста "Ал Дава" (која је имала бројне експоненте у редовима страних студената у СФРЈ), јерменска сепаратистичка група "Асала" и многе друге. Несумњиво да ту спадају и "Албанска национална армија" и све друге организације албанских терориста које последњих година оперишу на Косову и Метохији, у југоисточној Србији и Македонији.■

Милан МИЛОШЕВИЋ

Брод Морнарице Црне Горе учествовао у здружену вјежби "Adriatic live 06"

ЗА БЕЗБЕДНИЈЕ МОРЕ

У акваторијуму Јадрана сјеверно од италијанске луке Анкона, од 3. до 9. јуна одржана је здружену вјежба поморских снага морнарица земаља чланица Јадранско-јонске иницијативе.

Учествовали су ратни бродови Италије, Грчке, Албаније, Хрватске и Црне Горе.

Mорнарицу Црне Горе на здружену вјежби представљала је ракетна топовњача 404, под командом поручника бојног брода Веска Томановића. Пут тог брода у Италију занимљив је и по томе што је РТОП 404 из Тивта 2. јуна испловила као брод тада још званичне Морнарице ВСЦГ, да би два дана касније, подизањем црногорске заставе на јарбол РТОП 404 на везу у луци Анкона, формално постала ратни брод Морнарице Црне Горе.

У вјежби су учествовали и патролни брод РМ Италије "Comandante Betica P-492", грчки патролни брод "Nikiforos P-267", албански патролни чамац "P 118" и помоћни брод за спасавање РМ Хрватске "Фауст Вранчић BC-73". Вјежбу, у којој су бродови на мору непрекидно били два и по дана, пратила су тројица посматрача РМ Словеније.

Посаду топовњаче предвођену командантом 18. флотиле поморских снага, капетаном бојног брода Жељком Херцеговцем, током путовања од Тивта до Анконе дугог 260 миља, пратило је тешко море, са таласима високим и до четири метра, који су проузроковали лакша оштећења на прамчаној палуби топовњаче. У Анкону је брод упловио 3. јуна и током наредна три дана боравка у тој луци високи официри МЦГ сусрели су се са домаћинима из РМ Италије и ко-

ну прецизност своја два "бофорса" калибра 57 милиметара.

Успиједиле су вјежбе контроле поморског саобраћаја и пружања помоћи броду у невољи, при чему су тимове за прекрцај на контролисане бродове, инспекцијске и тимове за пружање помоћи чинили припадници свих пет морнарица учесница вјежбе.

Ноћ су бродови провели на сидришту луке Анкона у вјежбама свјетлосне сигнализације, а наредног дана по још лошијим метеоролошким условима, здружени састав поновно је испловио на вјежбу трагања и спасавања, послије чега је успиједила вјежба гашења и пружања помоћи броду на коме је избио пожар.

Ноћ између 7. и 8. јуна пловни састав морнарица Јадранско-јонске иницијативе провео је у симулацији поморске блокаде и контроле саобраћаја из луке Анкона.

– Општа оцјена наших домаћина из Команде РМ Италије и команданата свих бродова учесника јесте да је цјелокупна вјежба изведена успјешно и да је постигнут њен основни циљ, а то је побољшање интероперабилности поморских снага земаља Јадранско-јонске иницијативе – рекао нам је командант 18. флотиле поморских снага, капетан бојног брода Жељко Херцеговец.

На повратку у матичну луку Тиват брод и посаду дочекало је руководство МЦГ на челу са командантом вицеадмиралом Драгном Самарџићем.

– Вјежба је извођена по процедурама Натоа, што говори и о достигнутом нивоу интероперабилности наше морнарице са морнарицама чланица "Партнерства за мир" и земаља Натоа. Учешћем у "Adriatic live 06" настављамо наш програм међународних повезивања – оцијенио је том приликом вицеадмирал Самарџић. ■

Никола БОШКОВИЋ

Припрема Благоје НИЧИЋ

МЕРИДИЈАНИ

ПРИПРЕМЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Све софистициранији и неконвенционалнији начини скривања и деловања терористичких група захтевају и другачију припрему и тактику посебно увежбаних снага које се против њих боре. Управо такве претпоставке су биле и разлог да земље Јадранске повеље – Хрватска, Македонија и Албанија, са америчким специјалцима из Alfa 072, у оквиру заједничке вежбе провере своје специјалне снаге у борбама против терориста у урбаним амбијентима.

Тимови из хрватског, македонског и албанског батаљона за специјална дејства, са тимом из 10. специјалне групе ОС САД,

на једномесечним активностима на полигонима у Албанији, увежбавали су различите поступке у борби са терористичким групама у насељеним местима. Тим активностима постигнута су два циља: извршена је провера обучености, спремности и усваја-

ње нових знања тимова специјалних јединица земља Јадранске повеље, као тест за њихово учешће у операцијама Нато/ПзМ и координација активности тимова земља учесница при извођењу компликованијих облика борбе против терористичких група.

У тронедељном практичном делу обуке тимови су изводили гађања из пиштолја и аутоматског оружја, увежбавали тактику упада групе у објект и његово чишћење, те операције у урбанизованом окружењу (насељеном месту). У извођењу гађања посебно су увежбавана тзв. стрес-тест гађања, када се на полигон од 500 m поставе различите мете које стрелац мора проћи што пре и са што већом тачношћу погодака. У тактици упада групе, специјалци су, између остalog, увежбавали позиције сваког члана групе при упаду.

У посебном делу вежбе, која је изведена у војнотехничкој бази Шенгин, специјалци из тимова увежбавали су операцију упада у насељено место. У том делу тимови из јединица свих земља учесница морали су испланирати и извести задатке специјалних снага у градској борби – упад у одређене најопасније делове града и терористичке кампове за обуку ради њихове неутрализације. Специфичност тог поступка је у заједничком увежбавању и упоређивању искуства, али не и у мешању тимова из различитих јединица. То је због стандардизације поступака и радњи које су јединствене за сваки појединачни тим, чије је бројно стање обично од 8 до 12 припадника. ■

ПАРТНЕРСТВО И БЕЗБЕДНОСТ

Више од 30 различитих бродова, подморнице, велики број различитих авиона и око 2.000 војника из партнериских, земља Натоа, чланица Медитеранског дијалога и први пут посматрача из Истанбулске иницијативе за сарадњу, у територијалним водама Румуније и Црног мора и приобалном појасу манифестовало је спремност у решавању кризних ситуација, сарадњи војних и цивилних власти, природних катастрофа, помоћи становништву и евакуацији пострадалих и избеглица.

Заједничке активности са називом "Cooperativ maco-06" имале су за циљ јачање интероперабилности између оружаних снага различитог степена организације и односа са Натоом, извршавање задатака на мору и начин функционисања заједничких команда у различitim условима и спремност њихових снага за учешће у мисијама подршке и одржавања мира.

На тој, по садржају специфичној активности учествовали су представници де-

вет земља Натоа (Бугарска, Француска, Немачка, Грчка, Италија, Румунија, Шпанија, Турска и Велика Британија), четири из земља партнера (Албанија, Азербејџан, Хрватска и Грузија), две из Медитеранског дијалога (Алжир и Израел) и посматрачи Истанбулске иницијативе за сарадњу из Јапана и Арапских емирата. ■

"ШТИТ САВЕЗА 06"

Над територијом Белорусије одржана је до сада највећа руско-белоруска командно-штабна вежба, уз учешће око 9.000 војника, резервиста и више од 40 руских авиона и хеликоптера различитих типова, као што су стратегијски бомбардери Ту-160, Ту-95, Ту-22М3, ловци МиГ-29, Су-27 и Су-30, и нови руски борбени хеликоптер Ми-28Х "ноћни ловац". Први пут је на вежби ангажован и авион А-50, руска верзија авакса.

Према унапред објављеном сценарију, главни циљ вежбе је побољшање организације планирања употребе стратегијских јединица Русије и Белорусије у извршавању задатака заштите тих и других чланица Савеза независних држава. Поред тога, вежба ће бити могућност избора варијанте даљег развоја регионалног система ПВО, са посебном пажњом на усавршавању јединственог командовања, међусобне сарадње и заштити заједничких регионалних борбених групација.

У току вежбе руска авијација је извела борбена гађања и имитационе ударе по авио-базама "противника", провела ваздушно извиђање, осматрање и обавештавање, спасавање пилота из погођеног авиона и друге борбене радње својствене том виду. Вежба је искоришћена и за провођење одређених војнонаучних истраживања. ■

МАКЕДОНСКА ЧЕТА ЗА АВГАНИСТАН

Са војног аеродрома Петровец код Скопља упућена је пешадијска механизована чета у мировну мисију у Авганистан. То је прва јединица у четвртогодишњем континуитету учешћа у мисији ISAF, која броји 90 припадника, обучена по стандардима Натоа, што представља скоро половину свих до сада упућених македонских војника у мировне мисије у свету.

Мандат јединице траје девет, уместо досадашњих шест месеци. Чета ће задатке обезбеђења и заштите коалиционих снага ISAF, извршавати у саставу британског контингента у Кабулу. ■

НЕМАЧКА МОДУЛАРНА ТОП-ХАУБИЦА AGM

ПО УГЛЕДУ НА СТАРИЈЕГ

Немци су, после појављивања на тржишту по многима данас најбоље самоходне топ-хаубице PzH-2000, те немалог извозног успеха, приказали и друго, слично возило – AGM, које је, међутим, по концепцији потпуно другачије

Kонструктори самоходне топ-хаубице AGM (Artillery Gun Module) су, поред тежње за постизањем што бољих перформанси, велику пажњу поклонили и практичности. Практичност су налагале измене потребе данашњих оружаних снага, које, с једне стране, не располажу више довољним финансијским средствима као у време Хладног рата, а, с друге стране, додатне проблеме им представљају стратегијска мобилност у ви-ду ваздушне покретљивости. Тај проблем се за многе показао као непремо-стив. Данас постоји немали број пројекта ваздушнодесантних возила, од којих се одустало јер није постигнут компромис између перформанси и масе који задовољава. Стручњаци немачке компаније Krauss-Maffei Wegmann се, за разлику од других, нису ограничавали носивошћу и димензијама кабине најра-спрострањенијег транспортног авиона C-130 Hercules, већ су се окренули нешто већем, будућем европском транспортеру, Airbus A400M. На тај начин био им је обезбеђен већи "маневарски простор", па је створена универзална купола, довољно флексибилна да може да се угради на више платформи, било да је реч о точкашима или гусеничарима.

■ КУПОЛА БЕЗ ПОСАДЕ

Индиректно признање да је PzH-2000, иако тренутно у свету најефикаснија самоходна топ-хаубица, за многе кориснике преамбициозно и прескупо средство, дошло је почетком 2003, када је покренут пројекат AGM. На бази шасије вишесловног лансирног система MLRS, који је данас стандардни у земљама Натоа, уместо дванаестословног лансера, постављена је новоразвијена купола, опре-мљена истим наоружањем као и PzH-2000. Реч је о топ-хаубици стандардног ка-либра 155 mm, дужине цеви 52 калибра. То оруђе има могућност испаљивања класичних тренутно-фугасних пројектила (HE) на удаљеност од 30 km, односно тренутно-фугасних пројектила са гасогенератором на више од 40 km. Прва те-стирана варијанта није била опремљена аутоматским пуњачем, већ је топ пуњен

“БРАТА”

ручно, а касније, на наредним тестираним и на коначном моделу, коришћен је аутоматски пуњач, мада је остављена могућност и ручног пуњења топа.

Теоретска брзина гађања је 6 до 8 граната у минути, и то у моду рада када више пројектила истовремено пада на исти циљ, при чему се пројектили испаљују један за другим, другачијим трајекторијама. Аутоматски пуњач је заснован на аутоматском пуњачу са PzH-2000, користи напон од 24 V и има капацитет од 30 пуњења и граната најразличитијих типова – од класичних тренутно-фугасних, до “паметних” као што је SMArt, који носи два самона-вођена противоклопна пројектила. Уграђен је заједнички систем препознавања пуњења Joint Ballistics Memorandum of Understanding (JBMOU).

ЦЕЊЕНА ПРЕТХОДНИЦА – PzH-2000

Самоходна хаубица PzH-2000 пројектована је као замена за неуспешни европски пројекат самоходне хаубице SP-70. Ушла је у оперативну употребу немачке армије 1998. године (планирано 450 возила), а захваљујући импозантним перформансама, почевши од дometа већег од 40 km, те брзине гађања 12 граната у минуту, високе поузданости и покретљивости, до импресивне оклопне заштите (пре свега од бомбица пројектила који дејствују на кров возила, којима је самоходно возило овог типа и најизложеније), нашла се у употреби Грчке (24 возила), Холандије (57) и Италије (70).

Услед смањења масе купола је израђена од легуре алуминијума која пружа заштиту од стрељачке муниције калибра 7,62 mm, од парчади противпешадијским мина, бомбица касетних бомби и нуклеарно-биолошко-хемијских агенса. Потпуно је аутономна и опремљена је сопственим погонским уређајем, што практично значи да се двочлана посада налази у заштићеној кабини на возилу носачу. Таква самоходна топ-хаубица AGM представља најновије поклоњено цевно артиљеријско средство, према концепцији практично једнако најсавременијим бродским аутоматским топовима средњег и великог калибра. Опремљена је ГПС-навигационим системима и компјутеризованим системом за управљање ватром (СУВ) са универзалним НАТО софтвером типа Kernel, повезаним са командно-контролним системом KMW. Систем за управљање ватром обезбеђује гађање стационарних и покретних циљева. Купола има масу од 12,5 тона, тако да су створени предуслови за уградњу и на релативно лагане шасије.

■ ГУСЕНИЧАРИ, ТОЧКАШИ...

Поред уградње на адаптираној шасији вишецевног лансирајућег система MLRS, опремљене појачаним торзионим опругама и хидрауличним амортизерима, са борбеном масом система 27 то-

ЕВРОПСКИ ТРАНСПОРТНИ АВИОН – AIRBUS A400M

Основни превоз за систем AGM је Airbus A400M. То је први заједнички европски транспортни авион, пројектован као директна замена за класични C-130 Hercules. Од њега има мало већу носивост (37 тона у односу на 20 тона), димензије кабине (17.71 x 4 x 3.85 m, у односу на 12.31 x 3.12 x 2.74 m) и долет (6.950 km у односу на 3.690 km са теретом 20 тона). Погон се састоји од четири турбоелисна мотора Europrop TP400-D6, снаге 8.350 kW (11.200 KS). Увођење тог авиона у оперативну употребу планирано је од 2009. године у Белгији, Француској, Луксембургу, Немачкој, Турској и Шпанији, а озбиљни потенцијални купци су и Јужноафричка Република, Малезија и Чиле.

на, AGM може бити постављен и на више тенковских и точкашких шасија – било да је реч о камионским или шасијама оклопних возила са шемом погона 6x6 или 8x8. Ако се користи точкашка камионска шасија 6x6, маса може бити смањена на свега 22,5 тона, што је упола мање од PzH-2000, масе 55 t. Међутим, и то је много ако се има у виду чињеница да француска самоходна топ-хаубица Caesar има око 18 тона. Та "мала" тонажа омогућава француској топ-хаубици транспортуовање авиона C-130 и ствара јој добре шансе да се нађе у склопу ваздушнодесантних снага Француске, САД и других земаља, опремљених тим транспортерима, али и најновијим европским A400M. Али и систем AGM има своје предности – оруђе 155 mm постављено је у куполи и може да дејствује у кругу од 360°, а не само 15° лево и десно као код Цаесар-а, које је постављено на класичан артиљеријски лафт.

Систем AGM на шасији MLRS, са топом окренутим напред (укупне дужине од 10,42 m, ширине 2,97 m и висине од 3,06 m) оптимизован је за ваздушни транспорт најновијим европским транспортером Airbus A400M. Та тежња пројектовања оклопних возила у складу са димензијама и носивошћу перспективних транспортних авиона може се препознати и на најновијем немачком борбеном возилу пешадије Пума, које опремљено првим нивоом додатне оклопне заштите, има масу од 31,45 тона.

Немци су AGM правили као флексибилни модуларни систем, оријентисан извозу, а, с друге стране, као занимљиво решење за проблеме ватрене подршке ваздушнодесантних јединица. Да ли ће бити поновљен прилично велик комерцијални успех "старијег брата" PzH-2000, остаје да се види. ■

Себастијан БАЛОШ

Припремио Горан КАЛАУЗОВИЋ

АРСЕНАЛ

БЕТМЕН УЛАЗИ У БОРБУ

Немачка компанија за технолошки развој и електронику ESG and Dräger, као део SPELCO конзорцијума, сарађивала је на развоју специјалног падобранског система БЕТ-МЕН, који омогућава падобранцу да направи скок са висине око 27.000 фита (нешто мање од 9 km) и да једри више од 48 km до зоне искацања.

Први дизајн, направљен за припаднике немачке војске, у оперативној употреби је од 2003. године. Нова верзија целог модула, направљеног у облику делта крила, има знатно боље перформансе у односу на модул из 2003. године. Укупни распон крила је 1,5 m. Опремљен је малим турбомотором, који омогућава лицу што се налази у модулу да се од петелице из које се искаче, удаљи до 20 km на висини од 13.000 фита (око 3,5 km). На тој висини падобранац са класичним падобраном може да досегне много краћу даљину.

Тестирање новог модула биће обављено до краја године, а у оперативној употреби се очекује током 2007. године.

Систем БЕТМЕН има предности у току тајних операција, при чему омогућава летелицама са које се искаче да буде ван борбене зоне. Истовремено, модул је готово немогуће отворити земаљским и радарима за ваздушно осматрање. Очекује се да ће највеће интересовање бити у јединицама специјалне намене и јединицама за борбу против тероризма. ■

АМЕРИЧКА ГРАНАТА – КАМЕРА

Америчка компанија MEI ((Stand A32/41) развила је и отпочела производњу камере монтиране у тело гранате 40 mm. Средство је урађено са називом HUNTIR (High-altitude Unit Navigated Tactical Imaging Round).

Граната – камера може бити испаљена из лансера граната мале брзине, као што су модели: M79, M203, Milkor M32 и немачки Heckler & Koch AG36.

Процена је да су камере овог типа већ употребљене у Ираку.

Камера HUNTIR смештена је у заштитном омоту, који се након испаљења из лансера, одваја од падобрана и камере и отпочиње одмах са преносом видео-сигнала у реалном времену на једну од земаљских пријемних станица. Брзина лета је 80 m/s, на висини од 210 m у трајању од максимално четири минута. Крајњи дomet зависи од експлозивног пуњења, а најдаље може бити до 800 m.

Информације са видео-сигнала преносе се ручној станици на Земљи, којом је обично опремљена јединица ранга одељења или према већој RAVEN командној станици, којом се номинално опремају јединице ранга вода. У току је производња прве серије од 5.000 комада, за које су већ заинтересоване неке од европских земаља. ■

НОВИ КИНЕСКИ КРСТАРЕЋИ ПРОЈЕКТИЛ

Кинеска армија је у завршној фази развоја новог противбродског балистичког пројектила DF-21C, који би требало да буде усавршена варијанта пројектила из породице Јинг-ји противбродских крстарећих балистичких пројектила. Процене из азијских војних кругова кажу да тај систем треба да буде стављен у оперативну употребу до 2009. године.

Настојања су да се претходни системи, DF-15 (CSS-6) балистички пројектил кратког домета (до 600 km), те F-21 (CSS-5) балистички пројектил средњег домета (до 2.100 km), односно модификована варијанта DF-21A (CSS-5 Mod 2) домета до 2.500 km, наводе даљински преко терминала.

Нови систем DF-21C имаће такође даљинско терминално навођење и представљаће врхунац кинеске технологије. Основна разлика у односу на претходне системе је у далеко болјим решењима, која су употребљена за навођење пројектила и другим перформансама које омогућавају високу тачност у погађању покретних циљева. ■

МОДЕРНИЗОВАНА ЧЕШКА БЕСПИЛОТНА ЛЕТИЛИЦА

Истраживачки институт РВ Чешке (Czech Air Force Research Institute (VTULaP-VO)) развио је модернију варијанту беспилотне летелице Sojka III/ML, по стандарду Stand T5.

Та верзија знатно је побољшана у односу на претходну, Sojka III/TVM, која је била постављена на транспортни камион 4x4, чиме је била везана за путне комуникације, са немогућношћу да буде ваздушно-преносна летелица.

Наведени недостаци елиминисани су постављањем летелице на знатно мањем теренском возилу, намењеном за кретање ван комуникација и са могућношћу да буде ваздушним путем транспортувана. Поправљене су и техничке перформансе. Нови модел може остати у ваздуху максимално пет сати на висини до 5.000 m, што је у односу на претходну варијанту знатно побољшање.

Систем за контролу лета има мобилну компоненту, што је такође предност у односу на претходну варијанту, која је имала фиксну земаљску станицу за контролу лета беспилотне летелице. ■

РОБОТИ ПРОТИВ ЕКСПЛОЗИВА

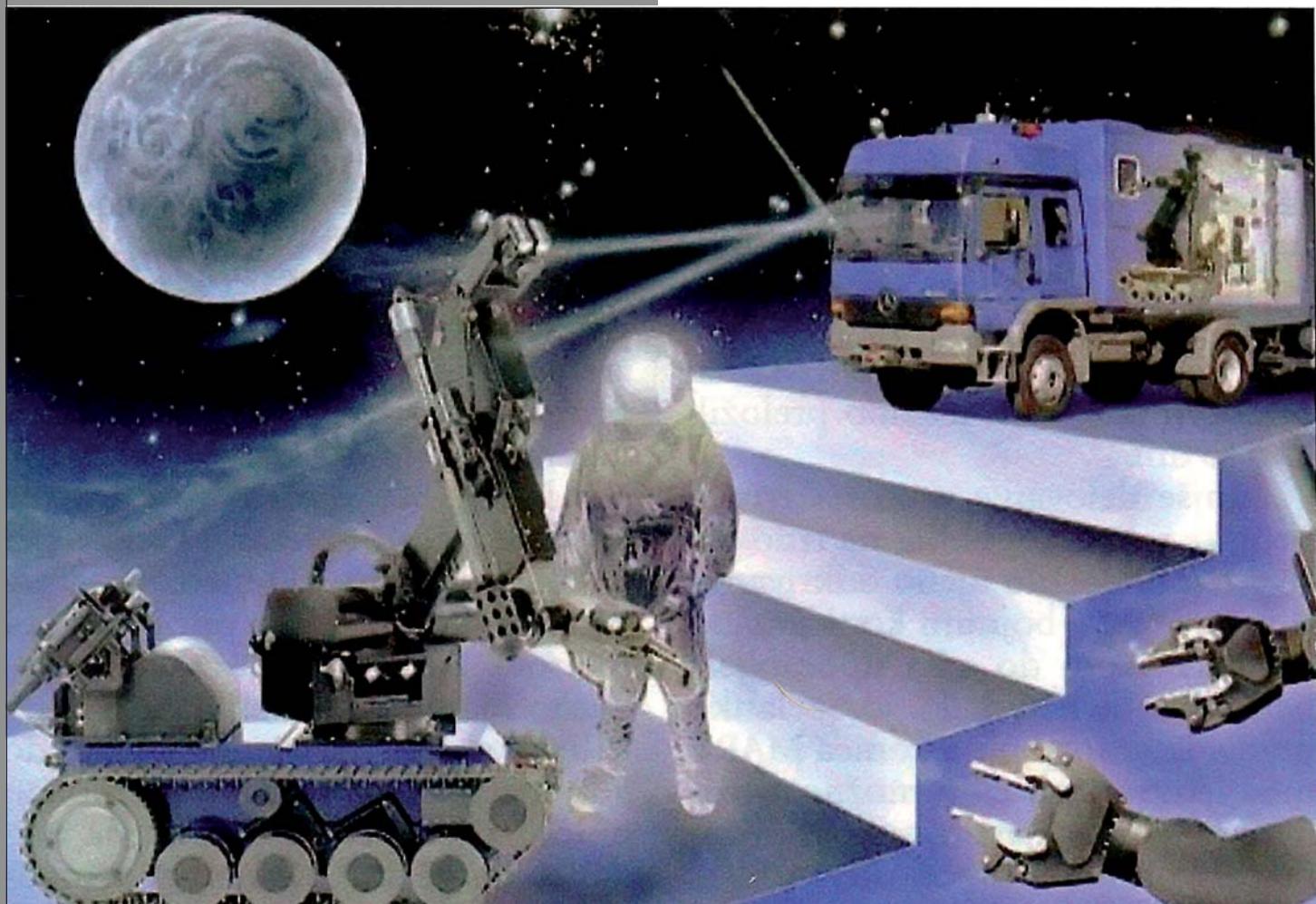
Герилска тактика ратовања и све раширенија терористичка дејства приморали су војне и цивилне стручњаке да предузму брзе и делотворне противмере. Посебну опасност представљају импровизоване експлозивне направе чије су откривање, детекција и деактивирање од животне важности. За ту сврху технички најопремљеније армије света све више користе роботе у све три димензије – на копну гусеничаре и точкаше, у води морнаричке противминске роботе и у ваздуху беспилотне летелице.

Mилиони противпешадијских мина и других убојничких средстава, заборављених или намерно остављених, терористичке акције самоубица опасаних експлозивом који се разносе на пијацима и аутобомбе које експлодирају на најпрометнијим саобраћајницама, широм света односе бројне, најчешће недужне људске животе.

Напредак савремених технологија и употреба јефтиних се-ријских минијатурних компонената изазвали су експанзију при-мене робота како у антитерористичкој борби тако и у употреби за чисто војне сврхе.

■ ИНТЕЛИГЕНТНИ РОБОТИ

Најједноставнија дефиниција робота гласи: *то је електро-механички уређај са одређеним способностима које су сличне људским.*

Робот PACKBOT

Савремени робот састоји се од хардвера, софтвера (програмска опрема), извора напајања, комуникационско-рачунарске везе, различитих сензора, контролне станице и различите специјалне опреме.

Према функционалности, деле се на непокретне, односно аутомате, даљинске (радио-путем или помоћу оптичког кабла) вођене роботе/возила и аутономне роботе/возила, чије су основне одлике, без обзира на средину употребе (копно, вода, ваздух, космос), мобилност и висока функционалност самосталног одлучивања.

Интелигентни роботи, као најсавршенији, имају особине интелигентних система, усмерених на то да реалне проблеме од почетка до краја решавају самостално, без посредовања човека, методом вештачке интелигенције, као што су генетски алгоритми, програмски (експертски) системи или neural network рачунарски системи, који настоје да копирају људски мозак.

Према величини, роботи се деле на мале (микро, мини) и велике (различита даљински вођена сеобајска возила). Маса првих креће се у распону од неколико десетина грама до неколико десетина килограма, а других од неколико стотина до више хиљада килограма.

Технички најопремљеније савремене армије роботе све више употребљавају за извршавање војних задатака, какви су пружање

ватрене подршке, прикупљање обавештајних података, извиђање и патролирање у посебно опасним зонама, откривање биолошке, хемијске и радиолошке контаминације и слично.

■ ОД ТАЛОНА ДО SIEGME

Развојем и производњом робота данас се у свету више земаља. Навешћемо засад америчке, британске, пољске и руске произвођаче.

Међу најпознатије војне роботе свакако се убраја амерички гусенични робот TALON, који је употребљаван у Босни и Херцеговини, на Косову, у Авганистану и Ираку. Основна верзија тог робота има масу од око 45 килограма. Данас је далеко познатија његова наоружана варијанта SWORDS (Special Weapons Observation Reconnaissance Detection System), која се употребљава за обављање осматрачко-извиђачких задатака и пружање ватрене подршке јединицама пешадије у посебно опасним зонама дејства. Робот је, зависно од задатка, наоружан пушкомитраљезом M249, калибра 5,56 mm или са M240, калибра 7,62 mm, или са снајперском пушком M107.50. Предвиђена је и могоћност уградње бацача граната, калибра 40 mm или преносног противоклопног ракетног система.

Робот покреће више литијум-јонских батерија, које му омогућавају несметан шесточасовни рад и највећу брзину кретања од 7 km/h. За радио-навођење и усмеравање употребљава се делимично изменјена преносна станица за контролу робота TALON. Да би SWORDS могао успешно да делује, изменју њега и оператора мора да постоји оптичка веза (у урбаним срединама до 800 m, на отвореном простору до 1.000 m). Помоћу система AN/PSV-14, робот се може користити и ноћу и у условима ограничene видљивости.

Робот MATILDA (Mesa Associantis Tactical Integrated Light Force Deployment Assembly), такође америчке производње, одликује се малом масом, па га могу носити два послужиоца. Дужина MATILDE је 76 cm, ширина 53 cm, а висина 30 cm. Маса, укључујући и четири батерије NiMH 12V, износи 28 kg. Аутономија рада је од 4 до 6 часова. У посебном кућишту робот може да носи предмете масе до 68 kg, док механичком руком (манипулатор), може да вуче предмете масе до 215 kg. Управљање MATILDE обавља се радијским путем или помоћу оптичког влакна. Саставни део робота је преносна станица за контролу. Робот се израђује у две верзије, које се, пре свега, разликују по маси и колор-показива-

Све чешћа слика: последице дејства терористе самоубице

чима који оператору у реалном времену преносе слику, тон и друге податке што су их прикупили сензори којима је робот снабдевен.

Један од најраширењијих робота (у употреби више од 1.400 комада), свакако је амерички WHEELBARROW (mk 8 plus II, super M, revolution), који се одликује променљивом геометријом гусеница, што му омогућава лако савладавање различитих препрека и неопходну брзину од 5 km/h. Ти роботи су опремљени комбинацијом различитих камера (црно-беле, колор и IC), двосмерним аудиокомандама, рачунарском везом која у реалном времену преноси податке од робота до оператора и специјализованим сензорима и другим уређајима. Вађење је радијско или помоћу оптичког кабла.

Кључне предности тог робота су висока отпорност на негативне утицаје околине, прецизност и безбедност приликом употребе. Комплет сензора обухвата четири камере, које су смештене у посебном кућишту и могу се окретати у кругу од 360 степени. Механичка рука робота може да са удаљености од 0,9 m подигне и пренесе терет масе до 150 килограма.

Најновији амерички робот SIEGMA ЗЕ3, дело је нашег нуклеарног физичара др Богдана Маглича. Намењен је за поуздано и брзо детектовање, одређивање типа, хемијског састава и количине експлозива код неког сумњивог предмета/објекта на лицу места. Отпоран је на механичке ударе, влагу, ниске и високе спољне температуре. Минимална количина експлозива коју тај робот може да открије је 100 грама. Што је количина експлозива већа, детекција је бржа. Примера ради, за анализу пет килограма експлозива ТНТ потребно је 100 секунди; за исту количину експлозива RDD или HMD, потребно је 35 секунди, док су за експлозив semtex потребне 84 секунде. Тачност анализе износи 97 одсто. За постојање непознатих експлозива робот шаље упозорење да су то експлозиви којих нема у обимној бази података.

Један од најпримењиванијих робота данас – амерички TALON и његова наоружана верзија SWORDS (у оквиру)

■ ВОДЕЋИ ПРОИЗВОЂАЧИ

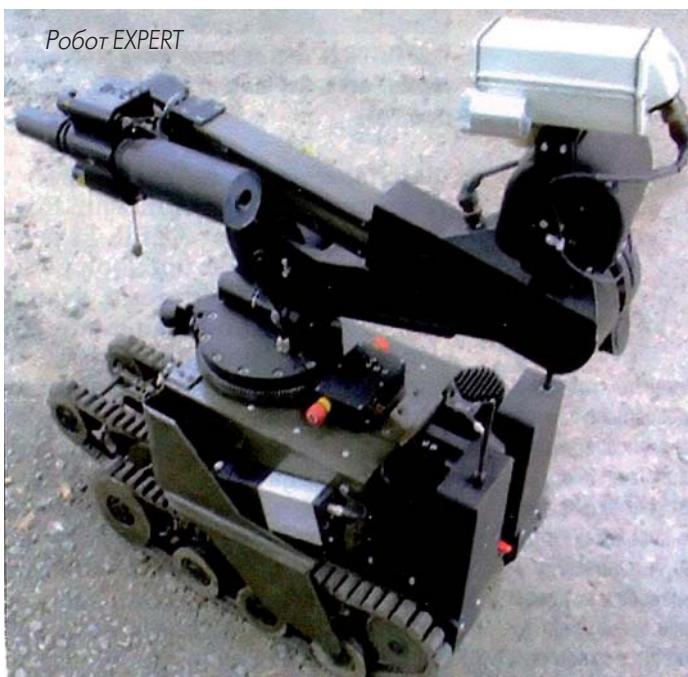
Оно што тај робот разликује од сличних јесте примена најперспективнијег метода идентификације експлозива – технике означавања сумњивог предмета/објекта неутронима и одређивање хемијског састава на основу емитованог гама-зрачења из атомских језгара у предмету/објекту. Та техника користи софистициране уређаје нуклеарне физике: акцелераторске изворе брзих неутрона и високорезолуциону гама спектро-метрију са германијумским детекторима.

У категорији великих робота Американци су произвели више врста робота ACER, масе 2040 kg, које покреће дизел-мотор обезбеђујући им највећу брзину од 10 km на час. Намењен је за безбедно уклањање експлодираних убојничких предмета, импровизованих експлозивних направа, за разминирање против-

пешадијских и противтенковских мина, а може да послужи и као носећа платформа за гашење пожара и деконтаминацију терена. У истој категорији је и вишнаменски, даљински вођени транспортни систем ARTS (all purpose remote transport), оклопни јуришни систем робота RAAS (robotic armored assault system) и наоружано возило APB (armored robotic vehicle).

Сви наведени системи даљински су вођени и имају масу од 5 до 6 тона. Постоји могућност уградње различитог наоружања – митраљеза, топова калибра 30 mm или противоклопних ракетних система. Могу се транспортовати авионима C-130 или хеликоптерима C-47.

Велика Британија припада најужем кругу водећих земаља производиоца робота. Најновији британски роботи су CYCLOP mk 4D, BISON и GROUNHOD. Реч је о роботима точкашима који су даљински вођени радио-путем. Први је намењен за безбед-

но неутралисање неексплодираних убојних средстава и импровизованих експлозивних направа у урбаним срединама. Други је намењен за деактивирање неексплодираних авионских бомби, док је трећи намењен за извиђање.

Последњих година Пољска је избила у сам врх земаља производње робота. Највећу пажњу међу стручњацима привукла су два најновија пољска робота EXPERT и INSPECTOR. Оба припадају категорији робота гусеничара, а намењени су за деактивирање неексплодираних експлозивних средстава – авионских бомби, сумњивих предмета и слично. Робот EXPERT опремљен је са шест колорних камера и механичком руком којом може да преноси терет од 30 до 60 килограма, односно да вуче терет масе 1.500 килограма.

Иако су у одређеном заостатку у односу на западне производње, Руси последњих година улажу велике напоре за развој и производњу робота. Две водеће институције у тој области су Келдишев институт за примењену механику и Московски институт за физику и технологију, чији је најновији гусенични робот СПЦ, масе 32 килограма, опремљен многобројним сензорима. Аутономност рада тог робота је седам часова, а намењен је за употребу у срединама опасним за човека. Поред полицијске и војне намене, робот СПЦ употребљава се и за еколошку контролу, заштиту, спасавање и слично.

Герилска тактика ратовања и све раширенја терористичка дејства приморали су војне и цивилне стручњаке да предузму брзе и делотоврне противмере. Посебну опасност представљају импровизоване експлозивне направе, чије су откривање, детекција и деактивирање од животне важности. За ту сврху технички најопремљеније армије света све више користе роботе у све три димензије – на копну гусеничаре и точкаше, у води морнаричке противминске роботе и у ваздуху беспилотне летелице.

Поучени непријатним искуствима у Авганистану и Ираку, Американци су 2003. године формирали и посебну јединицу јачине 300 људи – JIED DTF (joint improvised explosive device defeat task force), која је подељена у мање оперативне тактичке саставе јачине око 40 људи, састављене од специјалиста за антиексплозивна дејства. У оквиру тих група делују тактички саветодавни тимови TAT (tactical adviser team) који су одговорни за стручну анализу инцидената у којима су коришћене експлозивне направе. ■

Станислав АРСИЋ

"Eurosatori 2006" у Паризу ТРЕНДОВИ У ВОЈНОЈ ТЕХНОЛОГИЈИ

У Паризу је од 12. до 16. јуна одржана међународна изложба наоружања копнене војске и средстава противвоздушне одбране "Eurosatori 2006". Изложба се организује сваке друге године, а први пут је одржана 1967. године.

На овогодишњој изложби учествовало је 1.070 фирми (405 нових) из 47 земаља света. Међу онима који су се први пут представили су Бразил, Јордан, Пакистан и Република Кореја. Главне области изложбе су оружје и муниција, борбена возила и системи за управљање борбом и обезбеђивање информација. За разлику од претходних година, највећи нагласак није на самом наоружању, већ на систему управљања борбеним дејствима, на симулаторима и логистичкој подршци.

Овогодишња изложба у Паризу видно је напредовала у односу на 2004. годину, са 100 излагача више, али и зато што је показала актуелне напретке у војној технологији.

Процењује се да је "Eurosatori" привукao више од 50.000 посетилаца и 120 званичних делегација. Поређења ради, на изложби "IDEX" у Абу Дабију прошле године било је 906 излагача, 36.945 посетилаца и 55 страних делегација, док је изложба "DSEI 2005." у Лондону имала 1.201 излагача, 25.000 посетилаца и 86 делегација.

Специфичност "Eurosatori 2006" су пословни састанци "један-на-један", који се организују унапред, а помажу мањим компанијама да се укључе у велике програме. Пре почетка изложбе заказано је више од 4.500 таквих састанака за 350 компанија.

На изложби су учени помаци у вези са оперативним искуством стеченим распоређивањем западних војних снага у Ираку и Авганистану. Ту спада развој система заштите како у погледу возила опремљених наоружањем тако и у погледу инсталирања активних система заштите који се тешко могу уништити и све већег прилагођавања оружја за употребу у урбаном окружењу.

Многе компаније и даље раде на изменама својих технологија за извиђање како би решили проблем контроле граница и унапредили борбу против тероризма. ■

У оквиру изложбе 14. јуна одржана је међународна конференција о националној безбедности. ■

Р. М.

**GPS И GSM
СИСТЕМ
ЗА НАДЗОР
ВОЗИЛА**

НЕВИДЉИВИ ЧУВАР

Систем TERA омогућава непрекидан надзор возила уз коришћење савремених географских карата и градских мапа. Пројекат развијају ДДОР Нови Сад, Факултет техничких наука и неколико приватних фирми из Новог Сада. Услуга је однедавно доступна нашим грађанима.

Систем TERA GPS-GSM-RFID, нови систем за сателитски надзор, успешно делује преко оперативног уређаја уgraђеног у возило, који преко GPS (Глобалног позиционог сателитског система) и распорашење GSM мреже обезбеђује непрекидно праћење возила не само по месту кретања већ и приказује многе друге параметре у реалном времену. Тако су надлежним службама доступни подаци о дужини пређених релација, брзини кретања, броју зауставних места – што је, на пример, веома значајно за транспортне организације. У систем су уgraђени уређаји треће генерације. Ваља имати у виду да тренутно код нас на тржишту доминирају уређаји друге генерације.

Сателитско праћење употребом система глобалног позиционирања (GPS), поред специфичне војне и полицијске примени у свету, већ има бројне кориснике у привреди, поготово у транспорту. Реч је о систему који има и превентивну улогу, будући да сателитско праћење возила представља и значајан чинилац савремене заштите од крађе. Његовим коришћењем могу се смањити трошкови транспорта и у другим пратећим гранама, а систем такође обезбеђује непрекидну контролу исправности возила.

Представници ДДОР Нови Сад наглашавају да коришћење таквог система за надзор и заштиту скупих возила има посебан значај за наше услове, јер је већ током 2006. године забележен повећан број крађа аутомобила, не само у Београду. За примену тог система код нас заинтересовани су МУП, нафтна и петрохемијска индустрија, превозници опасних материја...

КОНТИНУИРАНО ПРАЋЕЊЕ

Систем TERA развија се од 2001. године. У протеклих пет година развијане су технолошке претпоставке, теоријски прорачуни и софтверска подршка, укључујући примену различитих врста географских карата. У септембру прошле године произведен је прототип оперативног уређаја који се уgraђује у моторно

возило. Истовремено је почело његово тестирање на возилима ДДОР Нови Сад, како би се стекла практична искуства о његој примени. Организован је и диспетчерски центар преко кога се прати функционисање уређаја на возилу.

Систем омогућава да се у реалном времену позиција возила одређује на географској мапи са тачношћу од неколико метара. Кретање возила прати се преко базних станица, а нови податак о возилу добија се сваких 10 секунди. То значи да систем има непрекидну комуникацију са возилом у поменутом временском интервалу. Сигнал се прима у диспетчерском центру, на мапи града, уз могућност приказивања свих референтних података – од позиције до брзине кретања и стања мотора у возилу. У ДДОР Нови Сад инсталirана су два диспетческа центра – главни и резервни, што омогућава непрекидан надзор возила у различитим сложеним условима. Међутим, многи детаљи коришћења тог система су недоступни, јер представљају пословну тајну.

Ваља напоменути да су и софтвер и хардвер комплетно до-маће производње, те да су исти и на уређају у возилу и у диспетческом центру. Веома је важно да систем подржава коришћење различитих резолуција карата, а отворен је и за интегрисање нових дигиталних карата са високом резолуцијом. Могу да се користе војне мапе и мапе градова које је сачинио "План плус" и које се могу наћи у продаји. Подаци се векторски спајају на мапи како не би било проблема приликом зумирања локације где се возило налази.

Пројектанти система размишљали су о многим начинима коришћења система TERA. На географској карти прати се смер кретања возила, а у посебном оквиру на екрану могу се добити подаци у којима се налази опис возила, којој групи припада, те телефонски број возача. Такође су приказани подаци о броју сателита преко којих се прати кретање возила, да ли оно стоји или се креће, да ли мотор ради или је угашен и локација на основу података од мобилног провајдера. Приказано је и време када је добијена претходна информација. Посебно је значајан податак да ли је притиснут паник тастер, односно да ли је активиран аларм возила, и историја кретања возила.

РАСПРОСТРАЊЕНО КОРИШЋЕЊЕ

У свету и код нас постоји више сличних система. Тако се GPSPlus пословно удружење бави продајом, уградњом и сталним надзором лица и објеката преко GPS/GSM уређаја за сателитски надзор светске фирме FALCOM. Затим GPSPlus надзор и стационарне објекте (станове, куће, викендице), покретну имовину (возила, пловила, летилице, контејнере) и лица. Возило и лице се помоћу тог система надгледају 24 часа дневно и у сваком тренутку одређује тачна позиција.

Фирма CERTUS Security Београд такође је једна од оних које пружају услуге сателитског надзора преко система Autotrack. Применом GPRS остварена је и могућност праћења кретања возила у реалном времену преко сателитског или бежичног Интернета и SMS порука. Сви подаци који дођу до сервера у мониторинг центар архивирају се у бази података. Тим подацима се може приступити у сваком тренутку преко Интернета. Корисник добија податке о статусу свога возила у сваком тренутку путем SMS поруке. Дојава напада на возило најважнија је додатна услуга система Autotrack.

Слични системи се користе у суседним земљама. У Хрватској је распрострањено коришћење система CERTUS и SVIP, у Словенији се паралелно користе системи VIASAT и Mobicux-TalkTrack.

Више о сличним системима можете сазнати на Интернет страни <http://www.ascebalo.com/index.htm>.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПРИМЕНА

На развоју пројекта и повезивању система радили су проф. др Стеван Станковски, са новосадског Факултета техничких наука, и дипл. инж. Зоран Тодоровић, из фирме SCA. Уређај су направиле домаће фирме Неурон, SCA и Центар за аутоматизацију и електронику.

Инжењер Тодоровић наглашава да TERA није замишљена као алармни систем, већ има много ширу употребу – од праћења кретања до приказивања битних параметара понашања возила и терета у његовој експлоатацији. Међутим, повезивање са алармним системом омогућује дојаву о покушају крађе у реалном времену. То говори да ће се професионални криминалци наћи на великој малицији кад покушају да неопажено украду опремљено тим системом.

Сви подаци се архивирају у локалну базу података и могу се користити за каснију анализу.

Оперативни уређај се уградије у возило на местима где се тешко проналази и веома га је тешко демонтирати. Време за његову демонтажу мери се сатима. Наравно, могу се произвести и софистициране варијанте уређаја које омогућују да се увек буде корак испред крадљивца возила. Уређај има непрекидно напајање, а са прекидом напајања возила оно се не искључује. На уређају се налази SIM картица (као код мобилног телефона), самонапајање, конектори за повезивање са сензорима и приклучци за две антене – GPS и GSM. Уградњу система ДДОР потврђава свим заинтересованим сервисима, уз обавезну обуку и оспособљавање сервисера.

ПРИХВАТЉИВА ЦЕНА

Уређај на возилу је преко антене повезан у систем GPS и мобилне телефоније. Укључивање у систем мобилне телефоније омогућава да се возило идентификује преко најближег релеја мобилне телефоније као алтернативног механизма у случају отказивања GPS праћења. Може да се користи у целој Србији и на Балкану, јер је подржан рад у ромингу за возила која се налазе у иностранству, и у локацијама које нису подржане специјалним војним картама. У мапама се приказују и статички објекти посебно значајни за клијенте и службена возила.

Поред тога што се може користити као заштита од крађе, систем омогућава уравнотежену експлоатацију возила. Може се употребити и за навигацију и не конкурише страним фирмама које на нашем подручју користе GPS навигационе системе.

Сваки прекид комуникације са возилом је алармна ситуација која се проверава у диспетческом центру у времену од десетак секунди. Обезбеђена је и сарадња са МУП-ом и надлежним органима или службама за интервенцију. У случају да се уоче неправилности у експлоатацији возила, као што је одступање од планиране руте кретања, из диспетческог центра може да се преузме контрола над возилом и да се оно угаси и онемогући његово најнадно покретање до пристизања интервентне екипе.

Наравно, све евентуалне кориснике занима цена коришћења. Креће се од 300 до 400 евра за један уређај. У односу на страну конкуренцију, систем је јефтинији око 30 одсто. Након куповине система и његове уградње, наплаћују се комуникациони трошкови, а додатно и посебне услуге. Ако се жели повезивање са системима за видео-надзор, ваља имати у виду да наши комуникациони системи још не подржавају пренос слике. Међутим, уз помоћ радио-преноса, и то је могуће. Такође се у тај систем могу укључити и уређаји који користе сателитску мобилну телефонију. ■

Никола ОСТОЈИЋ

The Platinean War

СИМУЛАЦИЈЕ

Spanish Civil War

Southern Conquests

Operation Watchtower

The Winter War

SAVED GAMES

United Kingdom

France

Italy

Germany

Soviet Union

Poland

Nationalist China

Japan

Canada

USA

SOVIET UNION HISTORICAL INFO

No other nation suffered such domestic political turmoil as Russia during the Great War, which saw the ancient throne of Peter the Great and Alexander II fall into the hands of a mass revolutionary movement, the Bolshevik Marxists of Vladimir Ilych Lenin. Renamed the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), the country was rededicated to the spread of revolutionary communist ideology across the world, making it a pariah amongst the decadent capitalist economies of Europe. After Lenin's death and a series of behind-the-scenes intrigues, his lieutenant Josef Stalin emerged as the heir to the Bolshevik legacy. By a ferocious policy of industrialization and an equally uncompromising attitude towards political foes, Stalin has by 1936 consolidated his position as supreme ruler of the USSR and returned the once-battered and ignored Russian state to the diplomatic table as a major power. But many strategic dilemmas haunt him. Should Russia seek to expand into the lost territories of Eastern Europe, or strike southwards to the blue waters of the Indian Ocean? Can a deal be brokered with the British and French - or even Hitler and Mussolini? What of

СРЦЕ

СТРАТЕГИЈСКА ИГРА HEARTS OF IRON

ОД ГВОЖЂА

Двадесетак сценарија, колико је садржано у овој игри, омогућиће вам да управљате неком од држава од 1939. до 1947. године. Водићете дипломатске преговоре, трговати, размењивати добра, бавити се истраживањем, развојем и производњом ратне технике. А у биткама имате прилику да покажете од каквог је кова ваше срце.

Слога пута представљамо вам стратегијску игру која ће вас држати дуже времена испред рачунара. У питању је игра која вам нуди могућност да управљате неком од држава од 1939. до 1947. године. У зависности од тога који од двадесетак сценарија одаберете, имаћете могућности да управљате различitim земљама. У неким сценаријима имате већи избор земаља (10) док су у некима само две или три. Ако играте сценарио Барбароса, можете да бирате Совјетски Савез или неку другу земљу: Румунија, Финска, Мађарска и Немачка. Сценарио Барбароса, на пример, односи се само на раздобље од 22. јуна до 6. децембра 1941. године. Игра, наравно, није у реалном времену, па можете да одаберете једну од осам брзина протока времена. Немогуће је играти у најбржем протоку, јер сваке секунде прође неколико часова, што значи да нећете имати довољно времена да реагујете на дешавања у њој. Четири главна елемента те стратегијске игре су дипломатија, истраживање, производња и тактичко-стратегијска мапа.

■ ДИПЛОМАТИЈА

Дипломатија је важан део играња. Иако се може десити да вам у неким од сценарија, рецимо, дипломатија и истраживање буду недоступни, улога дипломатије и трговине је неизмерна. Могуће је имати дипломатске и економске односе са било којом државом која је тада постојала. На почетку су ваши дипломатски и економски односи засновани на историјским дешавањима из тог времена и биће вам тешко да их знатније промените. То значи да ако будете играли са Јапаном, нећете моћи избегти рат са САД, јер иако ви њих не нападнете, САД ће пре или касније напasti вас. Поред дипломатских односа са неком државом, веома је важан и економски "дијалог". Трговина и размена добара тим путем нешто је што нећете моћи да избегнете. Док је у дипломатији пакт о ненападању успех, у трговини ће вам бити проблем да добијете више него што будете давали. Сировине које су вам потребне за производњу покушајте да добијете од других земаља пре него што вам оне постану неопходне. А добара, укључујући и новац, има шест.

Можда је истраживање најзанимљивији део играња, али га, као и дипломатије, нема у неким од сценарија, па вам саветујем да играте првенствено сценарије у којима га има. Истраживаћете нове технологије, доктрине и борбена средства. Укупно имате девет области истраживања у којима се налазе десетине "проналазака". У зависности од државе коју водите имаћете мање или више тимова за истраживање. Сваки од тимова може поседовати вештине и знања из различитих области. Док један тим има искуство у технички изради авиона, други је, можда и са мањим бројем вештина, способнији за истраживање неке од ваздухопловних доктрина. За успех је потребно пронаћи тим који има највише вештина за ваш жељени пројекат.

Сваки од пројекта које будете истраживали састоји се од више потребних вештина различитог нивоа. Наравно, ако играте са Канадом, нећете измишљати

HEARTS
OF
IRON
II

јапанске авионе и бродове. Универзалне проналаске, попут атомске бомбе, можете покушати да направите. Истраживање треба да прилагодите евентуалним потребама на ратишту, јер ће вам за то бити потребно релативно много времена. Дешава се понекад да вам савезници "поклоне" неки користан проналазак, а то вам штеди време и пружа могућност да нешто друго истражујете.

Производња је ограничена на три врсте "производа" – копнене снаге, морнарицу и ваздухопловство. За морнарицу је предуслов да имате луке, а за ваздушне снаге – аеродроме. Производите само оно што је истражено. У почетку поседујете само лошу ратну технику и док нешто боље не истражите, не

размишљајте о производњи. Због комплексности игре потребно је да пажљиво истражите и производите оно што сте изумели како бисте надокнадили недостатке своје армије.

■ ТАКТИЧКО-СТРАТЕГИЈСКА МАПА

Мапа се састоји од више делова. У доњем левом углу екрана налази се мапа целе планете, на којој се може видети зона дана и ноћи. Ноћ је битна за ноћне акције ваше авијације. Скоро цео екран заузима главна мапа, коју можете увећавати и смањивати (да бисте више видели). На тој мапи бирате где ће ваше трупе ићи, нападати или пружати подршку при нападу. Ако поседујете поморске снаге, можете уз помоћ транспортних бродова слати своје копнене трупе преко мора. Авијација може нападати непријатељеве тенкове и бомбардовати ноћу. Наравно, то су само неке од наредаба које ћете издати својим трупама из сва три рода војске. Главни проблем су информације о противничким снагама које видите тек када буду у непосредној близини ваших трупа. Приликом напада на непријатеља морате водити рачуна о синхронизованом дејству јединица, јер се неке крећу спорије, а неке брже, једне су ближе фронту, а друге много даље.

Автори игре су се потрудили да обезбеде поприличну количину информација и фотографија из тог времена. Игра садржи нешто мање од 20.000 фајлова (претежно слика), које су, иако мале, довољно велике да се на њима разазнају детаљи. Музика и звучни ефекти такође су важни. Музика је амбијенталног типа и везана је за дешавања – у току рата чује се другачија музика него за време мира. Игра уопште није захтевна и радиће на било ком рачунару који има процесор бржи од 800 MHz, 128 MB меморије и око 1 GB места на хард-диску.

Игор ВАСИЉЕВИЋ

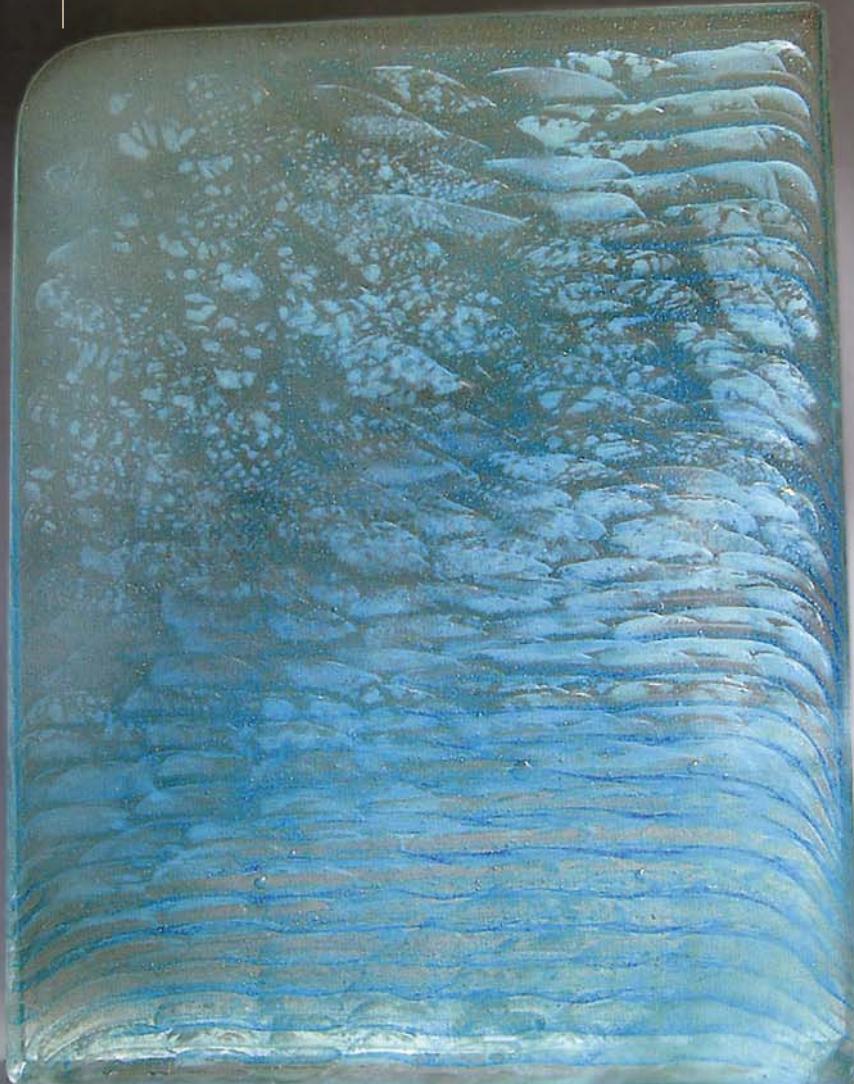
АДЛЕЈД

ИЗЛОЖБА У МУЗЕЈУ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

СНИВАТИ САСВИМ

ДОЛЕ ЈУЖНО

Комад неба, плави облаци,
Црвена атмосфера, Пламени жбун,
Океан, Пролећно зелено,
Стасити шетачи, Залазак сунца,
Дуга – само су неки фрагменти
посебног, ломљивог света Еме Варге,
које, сачуване у стаклу, имамо
прилике да видимо у Музеју
примењене уметности у Београду,
са називом *Снивати доле
сасвим јужно*

Када је 1995. године Ема Варга пошла у Аустралију, са собом је понела вештину и искуство у производњи стакла која су за ту нову средину била на неубичајено високом нивоу – пише о Еми Грејс Кохран некадашњи виши кустос Одељења за аустралијску примењену уметност и дизајн Музеја Пауерхаус у Сиднеју.

Рођена 1952. године у Ади, градићу у тадашњој Југославији, Ема Варга је после дипломирања на одсеку за керамику Факултета примењених уметности у Београду 1975. године (из два предмета – дизајн стакла и керамичка скулптура), радила као слободни уметник и дизајнер, стварајући уникатне стаклене скулптуре и широк опсег дизајнираних употребних предмета. Под њеним стручним надзором те предмете су израђивали врсни стаклари Српске фабрике стакла из Параћина.

О сусрету са Аустралијом, непосредном и креативном, каже:

“Мој рад се драматично променио с тим пресељењем. Опуштен живот и осећај слободе утицали су на начин на који данас изражавам своје идеје. Задивљује ме прозирност стакла и могућност да у њему заробим, замрзнем, тродимензионалне слике инспирисане природом. Идеје црпем из природе Аустралије, нарочито из тих светлих и јасних боја плавог неба и океана и црвеног залaska сунца.”

Ема Варга данас живи и ради у студију који се налази на једној од северних плажа Сиднеја, са погледом на паркове и плажу, те на лагуну која је заштићена зона и склониште птица. Читаво то позориште природе пред њеним очима сели се у ломљиве облике стакла и ту на долази као плавичаста плима, буки у црвеном одсјају, наткрива у плаветнилу...

Наоко хладан оквир стакла невероватном енергијом боја развија сликовиту причу о заласцима сунца, небу, океану... чуди и то што поглед на тај свет рађа ону исту енергију и непосредни сусрет са ћудима природе о којима Ема Варга “пева” – у стаклу.

Али не чуди што је током последњих неколико година рад Еме Варге представљен на изложбама у Аустралији, Сједињеним Америчким Државама, Европи и Азији. Њене радове је Галерија *Објект* изабрала да представљају Аустралију на изложби *Import Export: Global Local*, приређеној у Викторији и Алберт музеју у Лондону 2005. године. Била је представљена и у престижној публикацији Аустралијско стакло данас, а предстоје јој знаћајне изложбе у мелбурншкој галерији модерне уметности Axia 2006. и у Галерији JamFaktory u Adeleјdu 2007. године.

Њени радови се налазе у збиркама престижних музеја, почевши од Музеја примењене уметности у Београду, преко музеја стакла у Данској, Америци, Немач-

ЗЛАТНА ЗНАЧКА ДИРИГЕНТУ МИЛОВАНИУ ПАНЧИЋУ

Другу годину заредом Културно-просветна заједница Србије и Министарство за дијаспору, у оквиру Видовданских дана дијаспоре у Србији, доделили су Златну значку, јединствену награду коју је, за духовни и културни допринос ширењу српске културе у свету, ове године добило 52 награђених. Међу добитницима тог значајног признања крајем јуна у Центру "Сава" нашао се и диригент Уметничког ансамбла Војске Србије "Станислав Бинички" Милован Панчић. Тим поводом је господин Панчић, непосредно после пријема награде, за наш лист рекао:

– Награда за мене представља једну лепу обавезу да наставим још интензивније да се бавим овим предивним послом. Наше духовно благо је непроцењиво. Ја га негујем певајући одмалена, а од када сам постао диригент, настојим да га представим и интерпретирам у целом свету, кад год за то имам прилику. ■

С. САВИЋ
Снимио
Г. СТАНКОВИЋ

кој, Чешкој до Аустралије, али и у многобројним приватним колекцијама у Аустралији, Европи и САД.

"Увек је велики догађај напустити отаџбину и отићи у неку непознату земљу, поготово ако је та земља толико далеко, тако рећи на другој страни глобуса, као што је то Аустралија у односу на Европу. Десет година касније подједнако је велики догађај вратити се у отаџбину са изложбом дела која осликавају неке емотивне, естетске и физичке реакције на деченију проведену у новом окружењу" – пише Грејс Кохран.

Са Еминим повратком у Београд и ми крећемо на пут, само у обрнутом смеру, док изложбом у Музеју примењене уметности путујемо ка плавим, зеленим и црвеним обрисима сна, сневаног Доле сасвим јужно. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Фонд "Дејан Манчић" у Крагујевцу СИМБОЛИЧНЕ ПОРУКЕ

Желећи да сачувају сећање и трајну успомену на погинулог сина и војника, породица Манчић формирала је Фонд „Дејан Манчић“ са циљем да открива и помаже младе ствараоце у области поезије, сликарства, уметничке фотографије и других видова стваралаштва.

Фонд је ових дана боравио у Крагујевцу, где је отворена изложба слика, цртежа и фотографија Дејана Манчића и одржано књижевно вече посвећено поетском стваралаштву насталом у оквиру рада Фонда.

Отварајући изложбу слика Дејана Манчића, књижевник Добривоје Јевтић је нагласио: "Дејан нема обиман сликарски опус, али су поруке на његовим сликама јасне и симболичне."

Крагујевчани су могли да на књижевној вечери спознају поетска дела која су објављена као најбоља на конкурсу Фонда за најбољу прву збирку песама младог аутора.

Са представницима Фонда "Дејан Манчић" у Крагујевцу су боравили и заменик начелника Управе за кадрове МО пуковник Миодраг Гордић, заменик команданта Оперативних снага пуковник Александар Живковић, начелник Одељења за људске ресурсе у команди ВС и ПВО пуковник Срето Малиновић, припадници 230. самоходног ракетног пука ПВО из Ниша и 310. самоходног ракетног пука ПВО из Крагујевца којима командују пуковници Зоран Величковић и Зоран Младеновић, породице погинулих припадника тог саваста, сарадници и поштоваоци.

Представници Фонда положили су венце на спомен-obelежје погинулим старешинама и војницима. ■

З. М.

ВОДИЧ КРОЗ АЛТЕРНАТИВНУ ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА

У оквиру своје пете интернационалне глумачке и редитељске школе, *ДАХ Театар* је недавно извео представу "Водич кроз алтернативну историју Београда", која је приказивана на одређеним пунктovима у ужем центру Београда – у Безистану, на Платоу др Зорана Ђинђића, у Универзитетском парку поред Студентског трга, на Великим степеницама на Кalemegdanu и испред Централног дома Војске Србије.

Тема представе јесте алтернативна историја Београда, она која се нужно не учи у школама, већ она коју исписују бурни и комплексни догађаји који су обележили главни град током протеклих векова. Поменуте локације, на којима су одигране главне сцене представе, биле су повезане процесијом у облику "туристичког" обиласка града, где су "водичи" – глумци показивали појединачне локације и тумачили њихову историју. ■

С. С.

Свечаност поводом 150 година од рођења Николе Тесле

УЧАСТ СРПСКОГ ГЕНИЈА

Министарство одбране и Војска Србије на свечан начин обележили су велики јубилеј – 150 година од рођења Николе Тесле. Домаћин скупа био је Новинско-издавачки центар "Војска", а том приликом промовисан је и посебни прилог магазина "Одбрана" посвећен нашем великану.

Својеврсна пловидба кроз Теслино време, праћена бираним речима, упечатљивом сликом и раскошним музичким тоновима, доживљена је на свечаности у Централном дому Војске Србије, којој су присуствовали и министар одбране Зоран Станковић, угледни научници и уметници.

У име домаћина, присуственима се обратио пуковник Звонимир Пешић, начелник Новинско-издавачког центра "Војска", који је нагласио да су централну свечаност система одбране посвећену великану науке светских размера организовале четири установе: НИЦ "Војска", ВФЦ "Застава филм", Уметнички ансамбл "Станислав Бинички" и Централни дом Војске Србије.

Говорили су људи од науке, врсни познаваоци Теслиних дела. Своју надахнуту реч казивао је Владимир Јеленковић, директор Музеја Никола Тесла, који нам је приближио стваралаштво српског генија током три века и два миленијума. Господин Јеленковић је министру одбране Зорану Станковићу уручио тек штампано капитално издање, у коме су сабране честитке великану од великана.

ИСПРЕД СВОГ ВРЕМЕНА

– Мало је генија какав је био Никола Тесла. Тај проналазач увек је био испред свог времена. Скроман, радан и надасве одан проналазаштву, увек је експериментисао и стварао изуме који су обележили епоху. Његови савременици често нису могли да схвате идеје којима се руководио када је тако вешто кротио муње, откривао тајне природних сила, утирао путеве напретку човечанства... Обележавањем 150 година од рођења Николе Тесле на достојан начин одајемо почаст великану светске науке. Зато објављивање прилога у листу "Одбрана" и снимање документарног филма о Тесли представљају трајан печат који заслужује сваку похвалу – рекао је министар одбране Зоран Станковић на свечаном скупу у Дому Војске.

на светске науке и уметности поводом његовог 75. рођендана. Драгоценка књига штампана је у свега 300 примерака и верна је оригиналу који је Тесла чувао до kraja живота.

Веома занимљива била је реч професора Машинског факултета из Београда проф. др Мирослава Бенишека, фино слово о открићима која "множе године". Док је Тесла стварао, над планетом су се надвијало ратни облаци. Велики хуманиста имао је на уму искључиво оружје којим би се борио за мир! О тој ноти великанове личности говорио је врсни познавалац утицаја Теслиних изума на развој војне технологије, генерал у пензији, проф. др Спасоје Мучибабић.

Посебан украс свечаности био је документарни филм аутора и редитеља Горана Костића у продукцији ВФЦ "Застава филм" и ЕПС-а, уметничко виђење загонетног човека који је задивио човечанство.

Упечатљиву музичку подлогу дали су гудачки квартет и мешовити хор Уметничког ансамбла "Станислав Бинички" под диригентском управом Милована Панчића. Топло поздрављена група "Завичај", у саставу Ђорђе Станић, Душан Пупавац и Душан Станић, песмом је дочарала Теслин завичај.

У одећи каква се носила у Теслино време програм су водили уредници магазина "Одбрана" – Снежана Ђокић и Бранко Копуновић, а помоћ у организацији пружили су уредник Мира Шведић и Момир Дукић, организатор Уметничког ансамбла "Станислав Бинички". ■

Б. КОПУНОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

НОВА ИЗДАЊА

ДОБРУЦАНСКА ЕПОПЕЈА

Књига Радисава Т. Ристића, на занимљив и фељтонистички начин, са много нових и непознатих детаља, осветљава време настанка Прве српске добровољачке дивизије у Русији све до њеног доласка на Солунски фронт

Програмским активностима посвећеним обележавању 90-годишњице формирања Прве српске добровољачке дивизије у Одеси 1916. године, придружила се и издавачка делатност Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца. Удружење је тим поводом недавно издало публикацију *Добруџанска епопеја* – говор докумената, у којој је аутор Радисав Т. Ристић, користећи обимну архивску грађу, историјску и другу литературу, свеобухватно обрадио ликове људи и дogaђаје који су обележили српски добровољачки покрет у Русији током Првог светског рата. Неопходно је, при том, истаћи да казивања о добруџанској епопеји почивају на аутентичним белешкама сачуваним у виду писама, дневничких бележака и, непосредно после рата, објављеним радовима припадника добровољачких јединица формираних у Одеси 1915. и 1916. године. За разлику од многих званичних извештаја и саопштења, који су већим делом чиновничким језиком говоре о дogaђајима српских добровољаца у Русији, ова књига на разумљив и фељтонистички начин одсликава конкретне људе, добровољце – старешине и војнике.

ПИСМА ДОБРОВОЉАЦА

Посебна вредност књиге је што анализира не само формирање добровољачких јединица, ток, развој и резултате борбених операција вођених у Добруци већ и оно што им је претходило. Мало је, на пример, познато кроз шта су све пролазили аустроугарски заробљеници, потенцијални добровољци, у руским заробљеничким логорима. У књизи је, у аутентичном облику, наведен велики број писама и молби које су заробљеници спали на разне адресе, тражећи да им се омогући ступање у добровољачке јединице, односно у Војску Краљевине Србије. Проблеми с којима су се поводом тих писама сукочавали Срби и други заробљеници Јужни Словени недвосмислено доказују да су, поред утицаја аустроугарске и немачке пропаганде, озбиљну сметњу бржем и организованијем формирању добровољачких јединица увеклико доприносили и корумпирани људи из редова руских војних и цивилних власти.

У делу књиге који обрађује живот потенцијалних добровољаца у заробљеничким логорима, највећим делом у Сибиру, верно се, опет захваљујући аутентичним писмима, белешкама и сећањима учесника, упознајемо са физичким и психичким тортурама којима су заробљеници месецима били изложени. Мало је познато да су многи заробљеници, до доласка у добровољачке јединице, буквально гладовали, слабо одевени се смрзавали током дуготрајне и сурове сибирске зиме и били изложени разним пошастима. Многима се, због таквих услова, животни пут и завршио управо у заробљеничким логорима. Тај део књиге, без претензије да било кога оптужује, наводи на закључак да су дogaђаја у руским заробљеничким логорима од шире јавности склањали не само њихови већ и српски званичници.

Пажњу заслужује и хронолошки обрађен почетак стварања и укупњавања добровољачких јединица. Тај део почива добрым делом на архивској грађи и радовима које су с том темом објавили наши и страни историчари и истраживачи. Ту је, на историјски валидним чињеницама заснован, обрађен и долазак српских официра, подофицира и војника са Крфа, са пуковником Стеваном Хаџићем на челу, ради преузимања руковођења и командовања над добровољачким јединицама чије је формирање било у току. Веома су занимљиве, описане и фотографијама илустроване, посете Првој српској добровољачкој дивизији у Одеси цара Николаја Другог Романова, председника српске владе Николе Пашића и руског генерала Алексеја Брусилова. Ту је описан и церемонијал предаје пуковских застава донетих са Крфа за сва четири пuka Прве српске добровољачке дивизије.

ВО ЈНИЧКЕ ВРЛИНЕ И СЛАБОСТИ

Имајући у виду чињеницу да су борбе вођене у Добруци и њихов исход детаљно обрађен у више публицистичких и историјских радова, аутор књиге та забивања претаче у приче о војничким и моралним врлинама, али и слабостима добровољаца. На пластичан начин дочарава почетна дејства и признања која су српски добровољци, за испољену храброст и успехе остварене током тих борби, добијали и од својих, и савезничких, и непријатељских војних стручњака. Из документације Удружења коришћени су материјали који су аутору омогућили да на спиковит и уверљив начин опише конкретне подвиге појединачних старешина и војника и кроз њих искристалише ликове већине српских ратних добровољаца који су војевали у Добруци.

Занимљиви су делови који говоре о квалитету оружја којим су били наоружани добровољци и борби старешина за увођење дисциплине, по узору на стање у Војсци Краљевине Србије. Оружје којим су наоружавани добровољци било је, најкраће речено, у очајном стању, а када је о дисциплини реч, мало је рећи да се на том плану водила мукотрпна борба не само са недисциплинованим војницима већ и са онима који су ту борбу представљали као тортуру српских старешина над војницима несрпских националности.

Како је Фебруарска револуција утицала на српски добровољачки покрет у Русији, такође је једно од питања књиге, те однос српских старешина и војника у вези са сугестијама да се, по узору на руску "црвену" војску, у добровољачким јединицама уведу такозвани војни комитети. Пад борбеног и морала уопште, после претрпљених губитака у Добруци, осипање добровољачких јединица и њихов препород, исто тако, описаны су на страницама књиге. Коначно, описом припрема за одлазак на Солунски фронт, тешкоћа на путу дугом више хиљада километара, копном и морем, расформирања Прве српске добровољачке дивизије и њено "утапање" у новоформирану Југословенску дивизију, финале су те, у сваком погледу, занимљиве и садржајне публикације. Стога је најтоглије препоручујемо свим љубитељима историјских штива, посебно онима које занима српски добровољачки покрет настао у Русији током Првог светског рата. ■

Милорад МАНИЋ

Пише Еван КОЛМАН

ЦИХАД АЛ КАИДЕ У ЕВРОПИ

АВГАНИСТАНСКО ИСКУШЕЊЕ

До 1990. године арапско-авганистански покрет је затворио круг: мала група мотивисаних фундаменталиста, узнемирена деградираним стањем муслиманског света, за само пет година трансформисала се у утицајну транснационалну терористичку армију коју је подржавао изузетно богати Осама бин Ладен, мање-више неоспорни "принц" покрета након мистериозног убиства Абулаха Азама 1989. године

У лето 2002. године, само неколико месеци након једног од највећих терористичких удара на САД у модерној историји, нашао сам се испред ћамије у Финсбури парку, сиромашној четврти у северном Лондону. Окружење је јединствено, али не и упечатљиво, са низом једноличних стамбених зграда, старијим енглеским продавницама у предњем делу и низом наменски одабраних исламских продавница књига и завучених верских центара. Ћамија, смештена тик иза узвареле главне улице, представља импозантан призор са својим бледосивим минaretом који се уздиже између околних кровова.

У Финсбури сам дошао у нади да ћу разговарати са тадашњим неухватљивим имамом (врховни свештеник код муслимана – прим. аут.) ћамије Абу Хамзом ал Масријем, познатим египатским дисидентом и верним бранитељем Ал Каиде, изузетно опаким и бескомпромисним поборником исламске милитантности.

ПРЕГРУПИСАВАЊЕ У БОСНИ

Било је много питања без одговора које сам желео да поставим Абу Хамзи, или када је конверзија постала опуштенја, наметнуо сам необичну тему: "истакнута" улога Арапа -- Авганистанца (нездовољници пореклом из арапских земаља који су из својих домовина отишли у Авганистан да се боре зарад екстремних верских циљева, тј. цихада – прим. аут.) и Ал Каиде у војним операцијама током ужасног грађанског рата у Босни средином деведесетих година. Изгледа да

сам погодио жицу: Абу Хамза, обично невољан да даје интервјује, почео је надугачко да приповеда о дилеми босанских муслимана и о времену које је тамо провео са мушахединима. Постао је чудан, можда чак и помало сумњичав, због мог посебног интересовања за Босну, нарочито када сам му поставио директнија питања о једном његовом бившем алжирском ривалу из Зенице и очигледно неуспелој исламској револуцији на Балкану. Ипак, неприметно се осмехнувши, наставио је, очигледно непотресен питањима. Свештеник је у почетку рекао да ће наш интервју трајати највише 30 минута; по мојој најбољој процени, интервју је завршен након скоро два сата.

Али не мора да значи да зато што нека милитантно-фундаменталистичка мањина сматра ову тему вредном пажње да она то и јесте. Ово ће вероватно многе читаоце навести да поставе питање које без сумње зачина већину: **Зашто је од свих места где је Ал Каида проширила свој утицај потребно тако помно проучавати баш Босну?** Одговор није тако једноставан; корени леже у бројним неповезаним чиниоцима.

Прво, прегруписавање арапских бораца у Босни, генерално војајних вођству цихада у Авганистану, средином деведесетих година, прерасло је у бројке које су се процењивале на више од 5.000 припадника том покрету. Друго, масовна и уочљива миграција Арапа – Авганистанца у Босну десила се у раној фази Ал Каидиног покрета, што значи да је то искуство имало трајни утицај на ту терористичку групу, како практични тако и идеолошки. Треће, јединствени географски положај Босне, тачно између Западне Европе и Близог истока, био је идеална полазна тачка за организациону експанзију покрета у Италији, Француској, Немачкој, Аустрији, Канади и Великој Британији.

"СВЕТИ РАТНИЦИ"

Да бисмо у потпуности разумели исламски цихад у Босни, морамо најпре значај совјетско-авганистанског рата из осамдесетих година прошлог века сагледати очима идеолошког "кума" савремених суни исламских револуционара, шеика Абдулаха Јусуфа Азама.

Азам и његови наследници су цихад у Авганистану сматрали критичном прекретницом у модерној светској историји и основним нацртом за веће борбе до коначног "поновног стварања" моћног теократског царства, које би се простишло од Марока до Филипина. Као и у Босни, млади људи који су долазили из Саудијске Арабије, Египта, Алжира, Јемена и других места да би жртвовали своју крв и душу у борби и "спасли" Авганистанце од неверних комуниста, обожавани су до дана данашњег као хероји вишег ранга. Њихова лица и имена су легенде, чак и ван традиционалног дела мусиманског света. Ти неискусни, али необично упорни борци, себе једноставно називају мушахединима, односно "исламским светим ратницима". У расправама вођеним на Западу постали су познати са колективним називом Арапи – Авганистанци.

На први поглед, нико није могао да замисли далекосежни значај совјетске инвазије на Авганистан у децембру 1979. године. До 1978. био је у сенци совјетски инспирисане марксистичке владавине. Међутим, жестоке унутрашње борбе за превласт, те опште нездовољство комунистичким режимом, претили су да сруше политички status quo, који су Совјети пажљиво конструисали. Плашећи се колапса марксизма у Авганистану, Совјети су окупирали

Лондонска шамија у Финсбери парку, позната по свом имаму Абу Хамзи ал Масрију

Авганистан под изговором да желе да успоставе ред и заменили тадашњу владу оном која је била више окренута интересима Москве. Спорадичним побунама племена у унутрашњости земље против реформисаног авганистанског комунистичког режима, које су се дешавале почетком 1979. године, није предвиђана будућност. С обзиром на хиљаде совјетских војника који су долазили, један бивши амбасадор САД у Авганистану чак је ценио да "ће Руси сломити отпор за неколико месеци".

МУШАХЕДИНСКИ ШТАБ У ПАКИСТАНУ

Али уместо да постигну брузу победу, Совјети су се нашли у окружењу немилосрдног непријатеља – герилаца. Огроман број Авганистанца придружио се исламском отпору, који је био организован у неколико домаћих организација мушахедина са штабом у Пешавару, у Пакистану. Мушахединске јединице у Авганистану су често мењале савезнике, па чак улазиле и у савез са наводно неверним Совјетима против својих домаћих авганистанско-мусиманских ривала.

Ипак, борбене активности у Пешавару обузеле су мисли читавог исламског света, далеко изван граница измученог Авганистана. Пробуђена је идеја универзалног мусиманског "братства", након што је годинама била занемаривана и злоупотребљавана. Известан број арапских и исламских држава придружио се истој идеји, припремајући велике количине новца и оружја које су својим каналима упућивали мушахединској страни у Пакистану. Та акција финансирања и мобилизације није била ограничена само на званичне канале. Многи богати и побожни грађани Саудијске Арабије и других земаља у Заливу поклањали су огромне свете новца и материјала за ту сврху.

Један мусимански свештеник – шеик Абдулах Азам – био је посебно опседнут Авганистаном. Азам је постао потпуно убеђен да је исламски свет под опсадом својих непријатеља; у неком тренутку они ће скочити и прогутати последње остатке славне мусиманске уме (заједнице). Борба да се пропагира ислам више није била само кампања за развој; или ће исламски свет тријумфовати ударцима мача по својим непријатељима који су неправедни и неверници, или ће бити бачени у историјску канту за отпадке. Азам је своју нову личну филозофију обзнатио кроз премису "цихад и пушка: без преговора, конференција и дијалога".

За Азама је инвазија Авганистана била испуњење божанског пророчанства. Европски народи, задојени идејама секуларизма и модернизације, усмерили су се на мусиманску земљу како би је покорили, оробили и избрисали са лица земље њену стару културу и религију. Азам је са својом поруком о апокалиптичном верском сукобу одмах отпутовао у Пешавар, где је развио своју независну мисију. Тражио је не само да се руска војска протера из Авганистана већ и да се након тога уклоне сви "неверни" режими и поново успостави владавина великог исламског царства. Планирао је да цихад у Авганистану искористи за регрутовање и обуку мусиманских герилских ратника широм Близог истока и Јужне Азије. Ти први арапски борци смештани су у Азамово "прихватилиште" у Пешавару, које је до средине осамдесетих постало Makabat hidamat el Muxahedin (MAK), "Канцеларија за регрутовање мушахедина". Све њене операције су биле изузетно тајне – стална заповест је била: "нико ко није Арапин не сме бити у Канцеларији".

Главна прекретница десила се почетком 1985. године, када је Азам постигао договор са Абд-и-Рабом Расулом Саифом, председавајућим домаће фундаменталистичке герилске коалиције, по-

знате као "Исламска јединица авганистанских мулахедина". Саиф је дозволио да се Салман ал Фариси, камп за обуку, користи посебно за обуку арапских регрутa. До априла те године, 25 добровољаца било је уписано на први званични "арапско-авганистански" курс обуке из цихада.

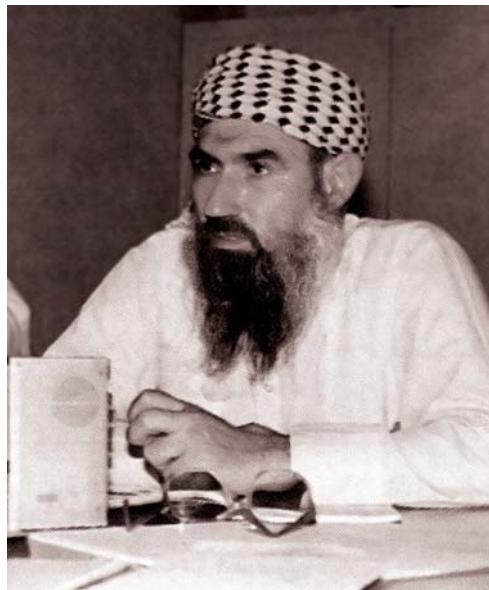
Класа будућих герилаца расла је тако брзо да је Саиф ускоро био приморан да отвори цело једно одељење у кампу Ал Сада, искључиво намењено за обуку арапских регрутa. Године 1988. Ал Сада је у записнику са оснивања Ал Каиде описан као "отворени камп" одакле су најбоља "браћа" бирана како би се придружила новој терористичкој организацији. Након тога, извесном броју дипломата из кампа Ал Сада додељене су кључне улоге у међународном покрету цихада. Један бивши припадник Ал Каиде сведочио је на суду у САД да је Рамзи Јусуп (ум који је стајао иза бомбе активиране у Светском трговинском центру 1993. године у Њујорку) и сам био тада један од ватрених полазника кампа Ал Сада: "У близини границе између Пакистана и Авганистана, имали смо камп, који је у то време водио Ибрахим ал Рари. Видео сам га (Рамзи Јусупа) тамо, он је ту био на обуци."

ПОСВЕЋЕНОСТ ИСЛАМУ

Азамова милитантност била је попут магнета за остале будуће добровољце, укључујући и једног његовог младог и богатог студента, анонимног скоројевића из моћне саудијске породице која је имала добре везе, а који је напустио осредњу пословну каријеру како би постао водећи приватни финансијер и организатор нарастајућих арапских мулахединских снага које су се бориле у Авганистану. То је био Осама бин Мухамед бин Ладен. Оно што је Бин Ладену недостајало у истинском религијском знању, то је надокнадио својом ратоборном идеолошком ревношћу и дубоким, великорушним иеповима.

У првим месецима 1988. године Азамов највећи сан коначно је уродио плодом. Изгледало је да се рат у Авганистану ближи крају, и наспрот свим очекивањима, разнолика и раздељена група мусиманских "светих ратника" коначно је поразила моћног "русског медведа". Азам и стране легије, углавном састављене од арапских мулахедина, имали су у најбољем случају споредну улогу у рату, али је та победа сматрана прилично плодоносним догађајем. Приликом свог путовања у САД ради прикупљања новчаних средстава, Азам је својим следбеницима изјавио: "О, браћо, после Авганистана све је могуће. Нема великих или малих сила – важна је снага воље која произлази из наших верских убеђења."

Пошто је у пакистанске градове на северозападној граници пристизало на хиљаде арапских регрутa ради обуке за борбу против "непријатеља ислама", Азам је јавно обелоданио оснивање Ал Каиде, односно "Базе". У његовој монументалној монографији објављеној у магазину Ал Цихад (званични недељник MAK), навео је

Абдулах Јусуп Азам, оснивач Ал Каиде
и Бин Ладенов духовни отац

да је свакој револуционарној идеологији потребан оштар, елитни кадар који би је штитио, инспирисао и водио до крајње победе. Такав вођа лењинистичког стила, очврнут кроз патње и жртве, "ствара чврсте основе жељеног друштва". Према Азамовом мишљењу, рат у Авганистану је симбол божанственог "ватреног крштења" вође; био је то тест њихове искрене посвећености исламу по било коју цену. Једино би континуирана оружана борба ујединила снагу мусимана, која би се могла усмерити на њихове непријатеље.

ЛАДЕНОВ ФАНАТИЧНИ ЕНТУЗИЈАЗАМ

Али упркос својим претензијама ка јаком јединству, до 1988. године арапско-авганистански покрет био је оптерећен свађама између неких "очева оснивача". Раскол је захватио и највише нивое мулахедина – укључујући и дугогодишње партнере Абдулаха Азама и Осаму бин Ладен-

на. Фанатични ентузијазам Осаме бин Ладена да цихад одмах прошири на цео свет повремено се сукобљавао са много стрпљивијом и дугорочнијом стратегијом Азама, који је инсистирао на коначној, потпуној победи у Авганистану и на стварању исламске државе пре него што се револуција "извезе" на друго место. Међутим, Бин Ладен, млађи и усијане главе, имао је друге идеје. Чак и пре Азамовог убиства, неки Бин Ладенови следбеници су му присли и рекли: "Не би требало да останеш уз Абдулаха Азама. Он ништа не предузима против режима у Саудијској Арабији, Египту, Алжиру. Он прича само о Авганистану."

Након легендарне битке код планине Џали 1987. године и оснивања Ал Каиде, Бин Ладен се тико дистанцирао од Азама и своју пажњу усмерио у новом правцу. По речима Махмуда Салимија, једног од оснивача Ал Каиде, Бин Ладен "није јавно објавио своје одвајање, јер био је против разједињавања". Корен проблема био је у неслагању Азама и Бин Ладена око дугорочне стратегије. Бин Ладен је био окренут ка централизацији, дисциплини и највећој тајности. Користећи рат у Авганистану као покриће, он је тежио да одвоји све стране регрутe цихада на једну страну, да их обучава као једно тело, припремајући их као мобилне међународне исламске јединице муњевитог рата, обучене да брзо и силовито преузму превласт помоћу тероризма. Азам је био више практичан тип, наклоњенији стварању дуготрајних веза са авганистанско-исламским савезницима, у нади да ће тамо успоставити будућу исламску државу и консолидовати моћ мулхедина. Азам се надао да ће уз помоћ Авганистана, као чврсте основе, касније користити ујединјену мусиманску војску састављену од Арапа и Авганистанаца са истом идејом – да "ослободе" читав исламски свет.

До 1990. године арапско-авганистански покрет је у сваком случају затворио круг: мала група мотивисаних фундаменталиста, узнемирена деградираним стањем мусиманског света, за кратко време од пет година трансформисала се у утицајну транснационалну терористичку армију, коју је подржавао изузетно богати Осама бин Ладен, мање-више неоспорни "принц" покрета након мистериозног убиства Абдулаха Азама, 1989. године.

Ускоро се њихова пажња, заједно са пажњом остатка света, усмерила на ужасно стање босанских мусимана, који су се нашли у ковитлацу најгорег оружаног сукоба у Европи још од 1945. године. Прича о борби арапско-авганистанских мулхедина у Босни је дуга, компликована и њен значај је често потцењиван. Крем милитантне исламске гомиле окупио се тамо да би обучио и испробао нову генерацију идеалистичких светих ратника, вољних да своје животе жртвују стварању замишљеног мусиманског царства. ■

(У следећем броју: ЦИХАД СТИЖЕ У БОСНУ)

Књигу "Цихад Ал Каиде у Европи: Авгано-босанска мрежа", у издању Удружења дипломата Центра Џорџ Маршал афера, можете поручити на 011/308-72-78 или на kizalter@eunet.yu

ДОГОДИЛО СЕ...

16. јул 1858.

Рођен је српски војвода Петар Ђорђић. Учествовао у пробоју Солунског фронта и на челу Прве армије 1. новембра 1918. ослободио је Београд, где је и умро 1945.

16. јул 1945.

Сједињене Америчке Државе су у пустињи Новог Мексика извршиле прву пробу атомске бомбе.

16/17. јул 1936.

Почeo грађански рат у Шпанији између трупа комунистичког Народног фронта и националиста генерала Франциска Франка.

16. јул 1949.

Кинеска ослободилачка армија, под вођством комунисте Мао Цедунга, овладала је целом Кином, потпуно поразивши трупе вође Куоминтанга Чанг Кај Шека.

16. јул 1969.

Полетео амерички вазионски брод "Аполо 11" са астронаутима Нилом Армстронгом, Едином Олдрином и Мајклом Колинсом. Четири дана касније Армстронг и Олдрин, као први људи, крочили су на тло Месеца.

17. јул 1945.

У Потсдаму почела конференција шефова влада СССР, САД и Велике Британије.

17. јул 1946.

У Београду је погубљен Драгољуб - Дража Михаиловић, генерал краљевске југословенске војске и вођа четничког покрета.

17. јул 1998.

Посмртни остаци руског цара Николаја II Романова и чланова његове породице, после 80 година од убиства, пренети и сахрањени у Санкт Петербург.

17. јул 1998.

На конференцији УН у Риму представници 120 земаља усвојили су статут којим је успостављен први стални Међународни кривични суд за ратне злочине.

18. јул 1870.

Први ватикански концил прогласио је догму о папиној непогрешивости (инфалибилитет) о питању вере и морала свих верника.

18. јул 1942.

Немци су, уз помоћ домобрана, после више од месец дана борби, победили партизане на планини Козари, спалили села и око 50.000 Срба одвели у логоре.

18-19. јул 1956.

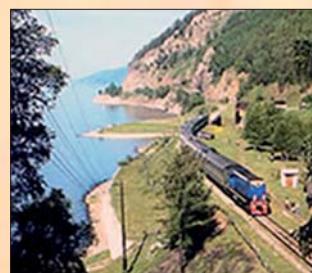
На Брионима одржан Тројни састанак Тита, Нехруа и Насера, будућих лидера Покрета несврстаних.

18. јул 1991.

Председништво СФРЈ у Београду донело је одлуку о повлачењу ЈНА из Словеније.

20. јул 1917.

Објављена је Крфска декларација коју су потписали Никола Пашић и Анте Трумбић. У Декларацији је објављена жеља Срба, Хрвате и Словенаца да живе у једној држави.

20. јул 1944.

У главном стану вође Трећег рајха, у Герличкој шуми изведен ћејспели атентат на Адолфа Хитлера.

21. јул 1718.

Закључен Пожаревачки мир између Турске, Аустрије и Млетачке републике, после турског пораза у рату 1714-1718.

21. јул 1904.

Завршена је, после 13 година, Транссибирска железница од Москве до Находке код Владивостока (9.300 километара).

23. јул 1914.

Аустроугарска влада упутила ултиматум српској влади и оставила јој рок од 48 сати да, без могућности преговора и дискусије, прихвати десет тачака из диктата.

Српска влада је прихватила девет од десет тачака, упркос понижењу, али је одбила шесту тачку и понудила арбитражу међународног суда.

23. јул 1941.

У селу Грабовцу (код Петриње) устаници убили 12 усташа. За одмазду усташе су убили око 1.200 људи из околних села.

24. јул 1923.

Грчка, Турска и силе победнице у Првом светском рату потписале су у Лозани конвенцију о принудном исељавању хришћана из Турске у Грчку и мусиманског живља у супротном правцу.

24. јул 1976.

Амерички свемирски брод "Викинг 1" спустио се на Марс.

25. јул 1935.

Краљевина Југославија потписала конкордат са Ватиканом, који због протеста СПЦ-а и јавности није ратификован.

25. јул 1943.

У Италији свргнут Бенито Мусолини.

26. јул 1956.

Одлука египатске владе да национализује Компанију Суецког канала и да преузме управу над том важном међународном саобраћајницом изазвала је озбиљну кризу.

27. јул 1949.

Полетео први путнички авион на млазни погон "De hevilend komet 1".

28. јул 1913.

Букурешким миром завршен Други балкански рат. Краљевина Србија је увећана за око 40.000 квадратних километара.

28. јул 1914.

Објавом рата Аустроугарске Србији почeo је Први светски рат, који је трајао до капитулације Немачке 11. новембра 1918.

29. јул 1958.

Трансформацијом Државне управе за ваздухопловне конструкције (NACA), основана је Државна управа за ваздухопловство и вазионска истраживања (NASA). Један од првих стручњака ангажованих у NACA био је и Михаило Пупин, који уводи радио-везу у ваздухопловство.

30. јул 1975.

У Хелсинкију почела са радом дводневна Европска конференција о сигурности и сарадњи. Потписана је Хелсиншка декларација.

31. јул 1991.

Председници СССР и САД Михаил Горбачов и Џорџ Буш потписали су у Москви Споразум о ограничењу нуклеарног оружја великог домета (START).

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ОСАМ ВЕКОВА МАНАСТИРА ЖИЧЕ

МАТИ СРПСКИХ ЦРКАВА

Прва српска Архиепископија, у којој се налазила и прва архиепископска столица светог Саве, место је и где су постављани епископи, крунисани краљеви и доношene важне државне одлуке.

рајем овог лета почеће обележавање осам векова манастира Жиче, места где су постављени темељи српске духовне и световне власти, а затим и учвршћена наша државност и независност српске цркве. Зато се и каже да је она "мати свих српских цркава", односно "колевка српског народа". Тај епитет, многи кажу, преузела је од Студенице, где су положене мошти Стефана Немање (1207).

Градња манастира трајала је више година. Сматра се да је главна црква грађена од 1206. године (негде се помиње и 1207), у време када је Стефан Немањић био велики жупан, да би свети Сава и Симон монах, познатији као краљ Стефан Првовенчани, наредних година довршили градњу манастира у Жичи, на "подједнакој удаљености од византијског Цариграда и латинског Рима". Изградња цркве Светог Спаса у Жичи завршена је тек двадесетих година 13. века, а задужбина је Стефана Првовенчаног (1165–1227).

У грађевинском смислу, црква је једнобродна, с једним кубетом, с два параклиса уз бокове припрате, спољном припратом (која је имала катихумену на спрату), а испред је улазна кула. Фасаде су биле обојене црвено. Првобитне фреске биле су у певницама, а остале потичу из 14. века. У Првом светском рату црква је оштећена бомбардовањем. Из рушевина је рестаурирана 1928. године, за владавине краља Александра Карађорђевића.

По свему судећи, Стефан је два пута крунисан. Први пут (1217), папа Хонорије Трећи "послоју је круну и легата да га крунише". Стефан је постао први српски краљ, па отуђа Првовенчани, а Србија први пут – краљевина.

Према до мајким изворима, сачувана је и друга верзија Стефановог

крунисања. На сабору у манастиру Жичи (1220) Сава је крунисао брата. О томе је Теодосије писао : "Пошто је тада био празник Христа Спаса и Бога нашега, свети сврши у цркви свеноћно појање са свима молитвама ... И у време када треба да се освећује, узе к себи у свети олтар, у светињу над светињама, брата, великог Жупана Стефана, молитвама и молњеном Богу благословивши га, багренциом и бисером опасавши га и украсивши, и венцем царства часну главу његову венчавши, и миром га помазавши, прогласи га за богом самодржавна краља Србије ...".

Најтрајније дела Стефанове епохе, значајније од "устоличења" Србије за краљевину, било је стварање српске аутокефалне (самосталне) православне цркве. На томе је далековидно и смишљено радио архимандрит Сава. Ново духовно средиште у Жичи изграђивао је у сарадњи с братом, док је овај био велики жупан. Узор је имао у свом литерарном јунаку светом Симеону, своме оцу Немањи.

Године 1219. Сава одлази у Никуј. Од тамошњег цара Теодора Првог Ласкариса и патријарха Манојла Сарантена Харитопула успева да издејствује акт о самосталности српске цркве. Том приликом Сава је посвећен у Никуј за архиепископа, с тим да његови наследници буду бирани у Србији без учешћа патријаршије. То је значило да сви српски архијереји стичу право да потпуно сами бирају своје архиепископе. Тако је Сава постао први српски архиепископ, у пролеће 1219. године. Својим радом ударио је темеље српског православља и у духовном и у организационом смислу, оног православља које Српство познаје и данас приhvата.

Иначе, до 1219. Србија је, у црквеном погледу, била под Охридском архиепископијом. Охридски архиепископ Димитрије Хоматијан, испод чије се јурисдикције издвојила Србија, енергично је противствовао. Саву је прекоревao што је "напустио испоснички живот на Светој Гори и вратио се у Србију", где се "одао светској суети и бави се земаљским пословима", да одлази околним владарима, да се "упутио у светске бриге и у светско славољубље, почeo да учествује у гозбама, да јаше коње најплеменитије пасмине, лепе окићене заставама, да води са собом многу послугу, да се размеће у свечаним поворкама и раскошном и разноврсном пратњом". Упозорио је Саву да ако остане не свом "дрском делу", да га подвргава "одлучењу од свете живоначалне тројице и искључује из заједнице верних".

Сава је одмах, без обзира на претње Хоматијана, приступио уређењу српске цркве. Основао је на српској територији десет српских епископија, са архиепископијом у Жичи на челу. Стефан Првовенчани је Жичку епархију "обдарио са 57 села и заселака и 217 породица Влаха". Сматра се да од тога доба настаје нагли пораст црквеног поседа (имовине), актуелне до данас. Створен је бројни кадар вишег свештенства који је заступао цркву на државним саборима. Владари су издашно даривали цркву поседима и повластицама, налазећи у њој савезника за јачање централне власти. На сабору у Жичи Сава је оставио своје место ученику Арсенију.

Срби нису много срећан народ. Од њихове велике средњовековне државе није остало готово ништа. А оно што је остало само су споменици. Сиромашан је онај народ коме остану само споменици. И то споменици које су рушили и скрнавили непријатељи, страни гостодари и неумитни зуб времена. Сви српски владари, краљевске породице Немањића, за собом су остављали задужбине, своје цркве и манастире да покажу своју величину, а неки од њих и да искупе своје душеве. Судбину рушења и разарања доживела је, нажалост, и Жича.

Ових дана се саставо посебан одбор за прославу, на чијем челу је председник владе Србије Војислав Коштуница. За сада је познато да ће 7. октобра ове године, на дан Светог Симеона, бити одржан посебан културни и духовни програм, са светом архијерејском литургијом, којим ће отпочети Жичке духовне свечаности. Централна прослава предвиђена је за 7. октобар 2008. године, а до тада ће у манастир Жичу бити пренете мошти светог краља Симеона из Студенице, светог Николаја Велимировића из Лелића, првог епископа жичког после Првог светског рата и светог Арсенија жичког из Једребаоника у Црној Гори, који је ту био први епископ после светог Саве.

очекује се да ће се тога дана у Жичу доћи високи црквени вели кодостојници и државници из земље и иностранства. Свету ће, како се помиње у начелном програму прославе, "још једном бити упућена по рука да је Србија својом вером, традицијом и културом укорењена у највишим човечанским дometima ...". ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

ЦЕФЕРДАР ЈАКОВА НЕНАДОВИЋА

Српска породица Ненадовић, из Бранковиће код Ваљева, за Отечество је, нарочито у 19. веку, дала неколико знаменитих личности. Неко мачем, неко пером, или истовремено и јед-ним другим, "за крст часни и слободу златну", Ненадовићи су учинили много, чиме су задужили потомке и историју да их памте.

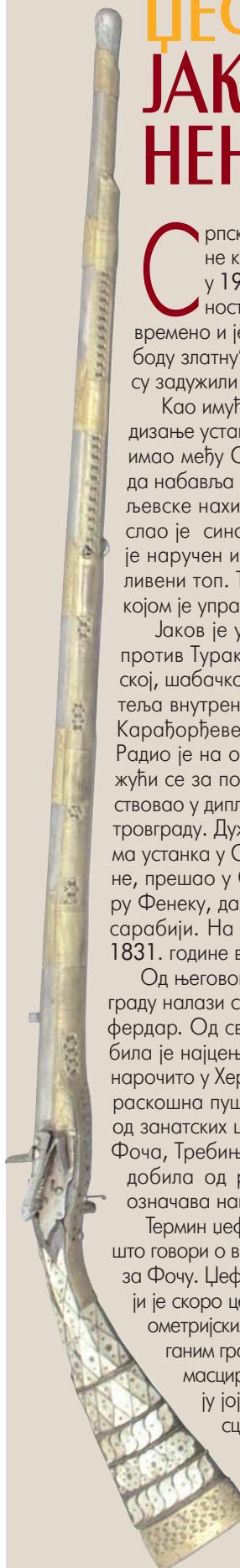
Као имућна породица набављали су оружје за дизање устанка. Јакову Ненадовићу су везе које је имао међу Србима у Срему и Земуну, послужиле да набавља оружје и војну опрему за устанике ваљевске нахије. У мисију набавке првог топа поплао је синовца Проту Матеју Ненадовића. Тако је наручен и прокријумчен из Карловаца први ливени топ. То је био зачетак српске артиљерије, којом је управо командовао Јаков Ненадовић.

Јаков је учествовао у свим важнијим биткама против Турака, нарочито оним вођеним у ваљевској, шабачкој и соколској нахији. За првог попечитеља внутрених дела (министра унутрашњих дела) Каџарђеве Србије постављен је 1811. године. Радио је на организацији полицијске службе заједући се за поштовање закона. Уз то, Јаков је учествовао у дипломатским мисијама у Букурешту и Петровграду. Дужност попечитеља обављао је до слома устанка у Србији, када је, као и остale старешине, прешао у Срем. Најдуже је боравио у манастиру Фенеку, да би се 1815. настанио у Хотину у Беирафији. На позив кнеза Милоша Обреновића, 1831. године вратио се у Србију.

Од његовог личног оружја у Војном музеју у Београду налази се пушка кремењача танчица, типа цефердар. Од свих типова танчица, пушка цефердар била је најценљија код устаника, хајдука и ускока, нарочито у Херцеговини, Црној Гори и Далмацији. Та раскошна пушка вероватно је и израђена у неком од занатских центара, од којих су били најпознатији Фоча, Требиње и градови Боке Которске. Назив је добила од речи цехвер, персијског порекла, а означава накит (цехвер-ишарано).

Термин цефердар појављује се од краја 17. века, што говори о времену његове прве израде, а везује се за Фочу. Цефердар има овално заобљен кундак, који је скоро целом површином украшен седефом, геометријским и бильним мотивима, а при дну месинганим гравираним оковом. Поред квалитета, да масцирана челична цев је изузетне лепоте, коју јој дају необичне линије дамаста. Дамаскирана цев је отпорна на рђу, па отуда и у песми налазимо епитет "бистри цефердари". Цев је причвршћена за месингани усадник са шест месинганих пафти. Поред механизма за падање, цефердар је добро очуван. ■

Анђелија РАДОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ КАШЊЕЊЕ

Ах, то време – никада с њим да изађеш на крај! Оно са нама прави неслане шале. Оно је непредвидљиво: час га је исувише, час, опет страшно мањка. И не знаш како се то догоди: тек, одједном за све постане тако касно, тако касно, да све конце испушташ из руку. Као да запињеш о све на шта наиђеш; или као да ти ноге постају оловне, као да ходаш у сну; или као да се све заверило против тебе. И тада свуда видиш кисела, раздражена лица!...

Тако се на своје недаће жали неискусни доконаш који није научио вешто располагати временом.

Не будимо исувише строги! Сваки од нас може случајно окаснити. Ма како то били непријатно – добар тон и такт захтевају да не окривљујемо онога ко је скривио прекршај: треба прећутати, опрости, пријатељски се осмехнути. А ако је и он сам збуњен и додатно се осећа несрећним због свог зашкњења, треба му помоћи. Тада ће се кривац захвално наслаживати својим "оправдањем", а партнер – својом срдачном добронамерношћу. Понекад, оно непоправљиво што вреба због сваког зашкњења, паметан човек просто уме "отписати" и унапред на ње и не рачунати.

Ако касни човек већ познат по својим зашкњењима, тада је боље не чекати, већ га са елегантном непопустљивошћу оставити насамо са, по њега ружним, последицама таквог поступка. Само на тај начин могуће је такву цвећку васпитати, да би савладала своју успореност и одрекла се скривеног задовољства да касни.

Можда звучи парадоксално, међутим, то је чињеница: постоји тајно задовољство због зашкњења. То је задовољство пасивне привржености према спољним приликама живота: предајеш се таласима слушаја и, као жаба на пешчаном наносу, наслажијеш се својом безвръзочношћу. То је задовољство надокнађене журбе и нужде, облик компензираног грча воље са свим пратећим осећањима хазардне игре. Дакле, није у питању време које се "час вуче", час "јури", у питању је сам окаснитељ. То код њега постоји извесна залиха времена – час у изобиљу – и тада се време траји узалуд, час, напротив, таман колико треба – и тада изазива нужду. Умишљена "завера прилика" чучи у њему самоме.

Не, време са њим не збија никакве шале. Његов ток је дивно саздан: сразмерно, мирно, лако. Слободно и благонаклоно оно нам отвара свој простор и трајност. Морамо, међутим, правилно да га испунимо, не дозволити му да протекне упразно. Иначе, доћи ће на своје досада. Не расипајмо га! Иначе ће наступити цајтнот. Не терајмо ни у чему преко мере! Иначе смо осуђени на зашкњење. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим",
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15-31. јула

Православни

- 17. јул – Свети свештеномученик Сава Горњокарловачки
- 21. јул – Свети великомученик Прокопије
- 22. јул – Свети новомученици Гламочки и Куленфакувски
- 25. јул – Икона Пресвете Богородице Тројеручице
- 26. јул – Сабор светог архангела Гаврила
- 28. јул – Свети мученици Кирик и Јулита
- 30. јул – Света великомученица Марина – Огњена Марија

ИКОНА БОГОРОДИЦЕ ТРОЈЕРУЧИЦЕ

Најпоштованија икона манастира Хиландара којој се одају почасти. Од ње се у Хиландару узима благослов и добија после службе, њој се клања и мечанише пред сваку озбиљнију одлуку, или пред пут, од ње се моли савет и захваљује јој се за успешно обављен посао. У традицији манастира икона је једно време била чак и игуманија, јер несложно братство није умело само да изабере најбољег међу собом. Настала је као дар Божји из руке светог Јована Дамаскина, великог песника и сликара. После усрдне молитве икона коју је сам насликао залечила је одсечену руку, а свети Јован је из захвалности на икону поставио још једну, трећу сребрну руку.

По предању, свету икону је из свете земље донео Свети Сава и поставио у светилиште, у будућу српску престоницу, Скопље. По пропasti српског царства икона се на чудесан начин обрела у близини манастира Хиландара. На томе месту је касније, у знак захвалности, подигнут параклис Тројеручици. Она се данас налази у велелепном просинктару, поред игуманског престола, где јој сви одају почасти, молитве и захвалнице, а највернији јој остављају и богате поклоне. ■

Оdboјка у Војсци

МАЛЕ ШАНСЕ ЗА СВЕТСКА ТАКМИЧЕЊА

У америчкој војној бази Форт Хуачака, Аризона, од 10. до 18. јуна одржано је 27. светско војно првенство у одбојци, које је окупило око 170 такмичара подељених у девет екипа у мушкиј конкуренцији и четири у женској. Иако репрезентативци Војске Србије у одбојци нису учествовали на такмичењу, наша земља је имала свога представника у својству посматрача на том првенству. Био је то тренер војне одбојкашке екипе капетан Предраг Зељковић, професор на Катедри физичке културе на Војној академији. Непосредно после његовог повратка из САД, питали смо га о утисцима које је понео са тог највећег војног такмичења у одбојци ове године и о шансама наших одбојкаша на светским такмичењима.

„Општи утисак је био да је то најорганизованје војно првенство у одбојци до сада. Такмичење је одржано у спортском центру који се по величини може поредити са нашом халом Пионир. Како је реч о војној бази, финалне утакмице и утакмице у којима су учествовали представници домаћина пратило је више од хиљаду посматрача”, каже капетан Зељковић, који је на 27. светском првенству био у техничком жирију и обављао дужност делегата.

Будући да регионална војна првенства у одбојци не постоје, на такмичењу су учествовали све пријављене екипе, којих није било много пошто је првенство одржавано у Америци. Свака екипа која је учествовала на том такмичењу добила је одређени број бодова, који је приодат онима што су их екипе имале на ранглисти (обухвата последња четири одржана првенства). На основу те листе одредиће се одбојкашке екипе које ће учествовати на светским војним играма у Индији 2007. године. До сада је на такмичењима учествовало двадесет екипа, које се налазе на тој ранглисти пре наше екипе, која је на 21. месту. Како ће у Индији, највероватније, учествовати дванаест екипа, готово да не постоји шанса да се међу њима нађе екипа Војске Србије. То значи да би прво веће такмичење на коме би могла да учествује наша војна екипа у одбојци било Светско првенство у Немачкој 2008. године.

Говорећи о условима које имају друге екипе, капетан Зељковић каже: „Занимљиво је да прволасирани на овом светском првенству, одбојкаши Јужне Кореје, играју у националној лиги, док у нашој војсци, према важећим упутствима и правилима, војне екипе на цивилним такмичењима могу да се такмиче само на куповима. Како нам поменута правила не допуштају да формирамо спортско друштво, поставља се питање колико се уопште може говорити о неком озбиљнијем раду када не можемо да се такмичимо.” ■

С. САВИЋ

Одржан „Маратон мира – Видовдан 99“

ЗА МИР НА БАЛКАНУ

Традиционални, осми хуманитарно-меморијални „Маратон мира – Видовдан 99“ Нови Сад–Београд–Скопље–Солун одржан је под покровитељством Управе за спорт Министарства просвете и спорта Републике Србије и Команде ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

Са девизом „Трчимо за мир на Балкану – трчимо за радостан осмех деце“, маратон је отпочео на Видовдан, 28. јуна, на Кеју жртва фашизма у Новом Саду, а завршен је на Српском војничком спомен-гробљу Зајечарник у Солуну, 5. јула. Док је деоница „Маратаона за мир“ од Крагујевца до Варварина од 2000. године трајно посвећена деци жртвама агресије (по један километар за свако од осамдесет једног настрадалог детета), од ове године деоница Београд–Крагујевац посвећена је др Милану Генчићу, почасном директору „Маратаона за мир“, који је преминуо 2005. године. ■

С. С.

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ПЕНТАТЛОНЦИ НЕ ИДУ У АУСТРИЈУ

Репрезентација Војске Србије у војном пентатлону, која је учествовала на квалификационом такмичењу у Хрватској, није успела да се пласира на Светско првенство које ће бити одржано у Аустрији половином августа.

СТРЕЛКИЊЕ ДВАНАЕСТЕ НА СВЕТСКОМ ПРВЕНСТВУ

Женска екипа Војске Србије у стрељаштву, која је крајем јуна учествовала на Светском војном првенству у стрељаштву у Норвешкој, заузела је дванаесто место од тринаест екипа. Иако је конкуренција била заиста јака, уз светске прваке и рекордере, наше стрелкиње, користећи оружје старије од двадесет година, нису могле да покажу све што зноју.

У ВАЛДАНОСУ И ОВЕ ГОДИНЕ

ДИНАРИ НА ЦЕНИ

Све оно што одмор на мору чини узбудљивим, у војном одмаралишту "Валданос" је на дохват руке

После мајске референдумске грознице у Црној Гори, после промена које су се тада догодиле, Валданос је остао тамо где је био – у предивној ували препуној маслина и борова, између Бара и Улциња. Гости и овог лета имају прилику да уживају у чарима топлог и мирног мора, више него игде окружени миром и тишином која нам тако много значи. Баш као и столетна стабла маслина, која љубитељима мора у Валданосу пружају хладовину онда кад је најпотребније, кад је сунце у зениту и кад немилосрдно пржи купаче на другим плажама. Баш као и ресторани, препуни у каснијим вечерњим сатима, кад су музика, дружење с пријатељима и лепа вечера оно што се тражи у замену за дневне активности у води или на спортским теренима.

У Валданосу највише пажње поклањају здравом животу својих гостију. Пливање, веслање, јахање на коњима Војне установе "Карађорђево", боћање, фудбал, кошарка, тенис, мини-голф... све то гости Валданоса могу да упражњавају током свог десетодневног активног одмора, смештени у 30 зиданих бунгалова, 90 монтажних кућица и 130 ауто-приколица. Плажа је из године у годину све уређенија, а љубазност запослених одавно је достигла ону границу која госте наводи на поновни долазак.

Особље Валданоса, са директором Миомиром Рамовићем на челу, припрема посебна изненађења. Спортска такмичења представљају изазов коме је тешко одолети, а организовање екипа од до јуче међусобно непознатих људи свакако је посебан мотив за максимално ангажовање аниматора. Музичка група из Крушевца већ одушевљава љубитеље популарне народне музике, док млађи уживају у звуцима техно инструментала. Свакодневно се организују и излети бродићем до улцињске непрегледне Велике плаже, која је највећа радост за децу. Задовољни су и поклоници гастрономских специјалитета, посебно рибљих...

Као и увек, у Валданосу ће се наћи за сваког понешто. И то за динаре.■

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

Расписује

КОНКУРС

За избор и реизбор лица у наставничка и сарадничка звања Војномедицинске академије у Београду

а) И з б о р - на формацији ВМА

1. Једног наставника за предмет ОРАЛНА ХИРУРГИЈА у звање ванредног професора
2. Једног наставника за предмет ВАЗДУХОПЛОВНА МЕДИЦИНА у звање ванредног професора
3. Једног наставника за предмет ПСИХИЈАТРИЈА у звање ванредног професора
4. Једног наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање доцента
5. Једног сарадника за предмет ИМУНОЛОГИЈА у звање вишег научног сарадника
6. Двоја сарадника за предмет МОЛЕКУЛАРНА МЕДИЦИНА у звање научног сарадника
7. Једног сарадника за предмет ХИРУРГИЈА у звање асистента
8. Једног сарадника за предмет МЕДИЦИНА РАДА у звање асистента
9. Једног сарадника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање асистента
10. Једног сарадника за предмет СТОМАТОЛОШКА ПРОТЕТИКА у звање асистента

б) Р е и з б о р - на формацији ВМА

11. Два наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање доцента
12. Једног наставника за предмет НЕУРОЛОГИЈА у звање доцента

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурирати могу лица на служби у Војсци Србије која испуњавају ове услове:

ОПШТИ УСЛОВИ

- да су држављани Републике Србије;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган);
- да су завршили медицински стоматолошки односно природно-математички факултет и да испуњавају услове прописане Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама Војске за избор у одговарајуће наставничко односно сарадничко звање;
- да имају објављене научне и стручне радове;
- да показују склоност за наставнички рад.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- За наставна и научна звања под редним бројем 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11 и 12 могу конкурирати лица која имају научни степен доктора наука из области за коју се бирају;
- За сарадничка звања под редним бројем 7, 8, 9 и 10 могу конкурирати лица која имају академски степен магистра наука;
- За научно звање под редним бројем 1, 2, 4, 7, 8 и 9 могу конкурирати професионална војна лица која су у последња два периода оцењивања оцењена службеном оценом најмање "врло добар", (истиче се);
- За научна звања под редним бројем 3, 5, 6, 10 и 12

могу конкурирати цивилна лица која су у последња два оцењивања оцењена службеном оценом најмање "врло добар";

- За научна звања под редним бројем 11. могу конкурирати: једно професионално војно лице које је у последња два периода оцењивања оцењено службеном оценом најмање "врло добар" (истиче се) и једно цивилно лице које је у последња два службена оцењивања оцењено оценом најмање "врло добар".

Предност при избору имају кандидати који:

- имају дужи наставнички стаж у извођењу наставе из предмета за који конкуришу;
- имају више објављених научних и стручних радова из предмета односно научно-наставне области за коју конкуришу;
- се служе са више страних језика.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Молбе се подносе Војномедицинској академији Београд, Црнотравска број 17.

Уз молбу се прилаже:

- оверена фотокопија уверења о држављанству;
- оверене фотокопије диплома – уверења о завршеном факултету и докторату односно магистеријуму;
- списак објављених стручних и научних радова са радовима у прилогу;
- биографију са описом кретања у служби, а посебно бављење наставничким дужностима и бављење научноистраживачким радом.
- фотокопије докумената се оверавају код персоналног органа јединице – установе у којој је кандидат на служби. Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину "Одбрана".

О резултатима избора кандидати ће бити писмено обавештени у року од 10 дана након извршеног избора.

Све информације могу се добити у Секретаријату Наставно-научног већа ВМА на телефон 2661-122 локал 26-384.

МАЛИ ОГЛАСИ

ЧЕТРДЕСЕТ година од завршетка школовања 12. класе артиљеријско-подофицирске школе из Задра обележавамо у четвртак, 20. јула 2006. године у Београду. Позивамо све другове и наставнике са простора бивше СФРЈ да се јаве Иницијативном одбору на телефоне: 011/2506-613, Милутин Павловић и 011/142-322, Виктор Хлишћ.

ДВАНАЕСТА класа Пешадијске подофицирске школе из Сарајева обележава четрдесету годишњицу завршетка школовања 20. јула 2006. године у 12 часова у ресторану Централног дома ВС у Београду. Заинтересовани треба да се јаве Одбору за организацију сусрета на телефоне: 011/3228-076 (Боро Петровић) и 018/509-127 или 063/8872-967 (Љуба Сопренић). Последњи рок за пријаву је 14. јул 2006. године.

ИЗДАЈЕМ кућу-собе за летовање, БАР-ДОБРЕ ВОДЕ, 350 метара до плаже. Телефони: 42-445, 081/483-445, 081/245-341, 067/201-978.

ВЕОМА повољно продајем Магнум-357, кратка цев: застава 7,65 mm никован: карабин M-48 са снајпером – војне дозволе. Телефон 064/2751-585: 011/2144-061.

Мењам нову кућу у Аранђеловцу од 100 квадратних метара на 6 ари плаца, за стан или пословни простор у Београду Тел: 011/3238-777 и 063/8646-627.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

КАНДИДАТ
ЗА ШАМПИОНА

Аронијан – Ваљехо Понс Морелија
Линарес, 2006.

1.д4 д5 2.ц4 е6 3.Сц3 ц6 4.e4 де4
5.Се4 Лб4 6.Лд2 д4 7.Лб4 дe4
8.Ле2 Са6 9.Лд6 е5 10.Сф3 Лг4
11.0-0-0

Јерменин Лев Аронијан има само 23 године, али је са рејтингом од 2.752 у самом врху светског шаха. Неочекивано је победио у Светском купу, а прво место у Линаресу (турнир 20 категорија) већ и није изненадење, мада је са собом оставио светског шампиона Топалова и још неколико велемајстора са врха рединг-листе. Очигледно је реч о играчу који ће играти све важнију улогу у борби за светску круну.

0-0 12.Лд3 д4 13.Ле5 дe5
14.Се5 Лд1 15.Лф5 Кц7 16.Сф7 Лх5

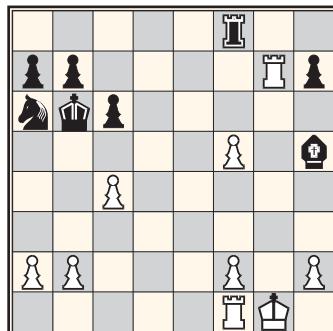

РЕКЛИ СУ...

Тамо где се поштује шах, цела нација мисли.

М. Михаљчишин

17.Сд8 Кд8 18.г4 Сх6 19.Тад1 Кц7
20.Тд7 Кб6 21.Тг7 Сf5 22.гf5 Тf8

Бели: Кг1, Тф1, Тг7, а2, 62, ц4, ф2, ф5, х2

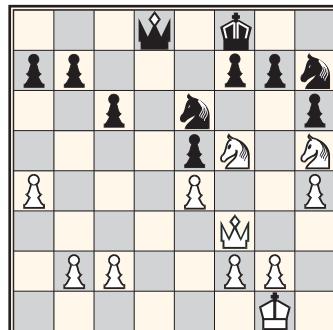
Црни: Кб6, Тф8, Лх5, Са6, а7, 67, цб, х7

Црни има две фигуре за топа, што би у "нормалним приликама" било доволно за игру на победу. Али, били стоји боље. Он је уочио врло слабо поље е7 и не жури да уклони неважног пешака.

23.Те11 Сц5 24.б4 Сд3 25.Теe7
Сб4 26.б67 Кб5 27.Тг5 Лф3 28.ф6
Кц4 29.Тф5 Лд5 30.Тф4 Кц3
31.Тб64 Ла2 32.Та4 Лф7 33.ТА7 ц5
34.ф3 ц4 35.Кф2 Кб3 36.Тб7
1:0

КОМБИНАЦИЈА

Фајбисович – Бухман
СССР, 1967.

Бели: Кг1, Дф3, Сф5, Сх5, а4, 62,
ц2, е4, ф2, г2, х4

Црни: Кф8, Дг8, Се6, Сх7, а7, 67,
цб, е5, ф7, г7, х6

Бели на потезу.

1.Схг7! Дд2

На 1...Сг7 2.Да3 Ке8 (2...Кг8

3.Сх6 Кх8 4.Сф7 +-) 3.Сг7 Кд7

4.Дд3 Кц7 5.Дд8 Кд8 6.Сф5 х5

7.Сд6 са добитком.

2.Се6 феб 3.Да3 Кг8 4.Дг3

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

НЕПОБЕДИВИ!

Андерсон и Сосонко одиграли су међусобно 32 партије и све су завршene ремијем!

САМО ТРОЈИЦА

Само три играча имају позитиван скор у играма против Фишера. Таль 6:4 (+4=5-2), Гелер 6:4 (+5=2-3) и Драгољуб Јаношевић 2:1 (+1=2-0).

68 САТИ ЗА ТАБЛОМ

Холанђанин Ерих Г. Ј. Кноперт (1959) је 1985. одиграо 500 партија од по 10 минута против играча који су у просеку имали рединг 2002 и у игри провео пуних 68 часова. Освојио је 82,6 посто, тј. 413 поена.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

СУКРИШТЕНЕ РЕЧИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17									18						
19					20				21						22
23			24			25						26			
27		28				29					30				
31			32			33					34				
35				36					37						
38			39						40						
41		42							43			44			
45		46							47				48		
49		50						51			52				
53					54				55						
56					57										

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Предлог Дробњак, амас, Еро, попријет, Романа, део, таворник, Богорде, обило, ватре, боколар, Родом, јот, касбен, лик, Молијер, Милорад, Мија, Ајон, Радослав, чинкенија, ик, Кипар, фин, пулоч, веницијан, тоњир, мотор, категор, поресар, ново, отомон, стрипичар, рик, широк, Дејан Томашевић.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Рат који се води неоружаном борбом, 18. Додатак за побољшање својства, 19. Женско име, 20. Аорист (срп.), 21. Холивудска глумица, 23. Река у Бразилу, 24. Прва непозната у математици, 25. Размишљати, 26. Упишите: д, с, 27. Победа у шаху, 28. Женка срнађа, 29. Врста кратких мушких капута, 30. Скулптура, статуа, 31. Ловина, плен, 32. Суседна слова азбуке, 33. Стоти делови бивше француске валуте франка, 34. Присвојена заменица, 35. Пашњак, 36. Личност из грчке митологије (кутија!), 37. Главни град Белорусије, 38. Дипломатски војни или економски представник, 39. Звери из породице мачака, 40. Драстична (политичка) разничишћавања, 41. Притока Саве код Брчког, 42. Које се односе на леску, 43. Симбол галијума, 44. Платно од домаће свиле, 45. Место код Будимпеште, 46. Италијански композитор и виолиниста, Ђузепе, 47. Стадо, чопор, 48. Академско спортско друштво (срп.), 49. Симбол радијума, 50. Прутеви као штапови за пецање, удице, 51. Народно коло, 52. Масти из млека, 53. Холивудска глумица, 54. Паран број, 55. Све по реду, редом све, 56. Алармни уређај, 57. Италијански стил, италијанска мода.

УСПРАВНО:

- Стимуланс,
- Болесници од парализе,
- Одашиљање,
- Император,
- Врста цвећа, перуника,
- Лична заменица,
- Лагана,
- Орган чула мириза,
- Симбол иридијума,
- Италијанско мушки име (бивши политичар Фанфани),
- Мајсторска писма (турц.),
- Медитерански борови,
- Уручити, пружити,
- Исток-југосток (срп.),
- Симбол тантала,
- Врста слона,
- Глумљење,
- Река у Индији,
- Мондентски типови, помодари,
- Гласноговорник парламента, споуксмен,
- Корозија,
- Продавница у кругу касарне или фабрике,
- Супротности,
- Пријевоја заменица,
- Пролетер у време Француске револуције,
- Котопличка богослужења,
- Упишите: д, е,
- Пиће популарно у Француској (мн.),
- Лична заменица,
- Говорење неком "ТИ" на ти (лат.),
- Држава у Африци,
- Име певачице Паузини,
- Већи део, већина нечега,
- Тренутак, момент,
- Завршетак, конач,
- Место на ушћу Цетине у Јадранско море,
- Пре нове ере (срп.),
- Показана заменица, ти,
- Немачки философ, Георг,
- Симбол ербијума,
- Децилitar (срп.),
- Упишите: л, н.

ПРЕПОРУЧУЈЕ
моноографију
63. падобранске
бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по многом чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, већни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, били њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска”, сада официра 63. падобранске бригаде Владица Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЦБЕНИЦА

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-765 тел/факс : 011/3241- 363
Жиро-рачун : 840 - 49849 -58

Овим наручујем примерака књиге о 63. падобранској бригади „ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ“ по претплатној ценi
од 1.512,00 динара

Књиге ћу платити (заокружити):

1. унапред у целости
2. у две месечне рате

У оба случаја обавезна је доплата 100,00 динара за поштарину.

Уз наруџбеницу послати доказ о уплати. Књиге се испоручују након уплате целокупног износа.

Купац:

(име, очево име и презиме)

ЈМБГ

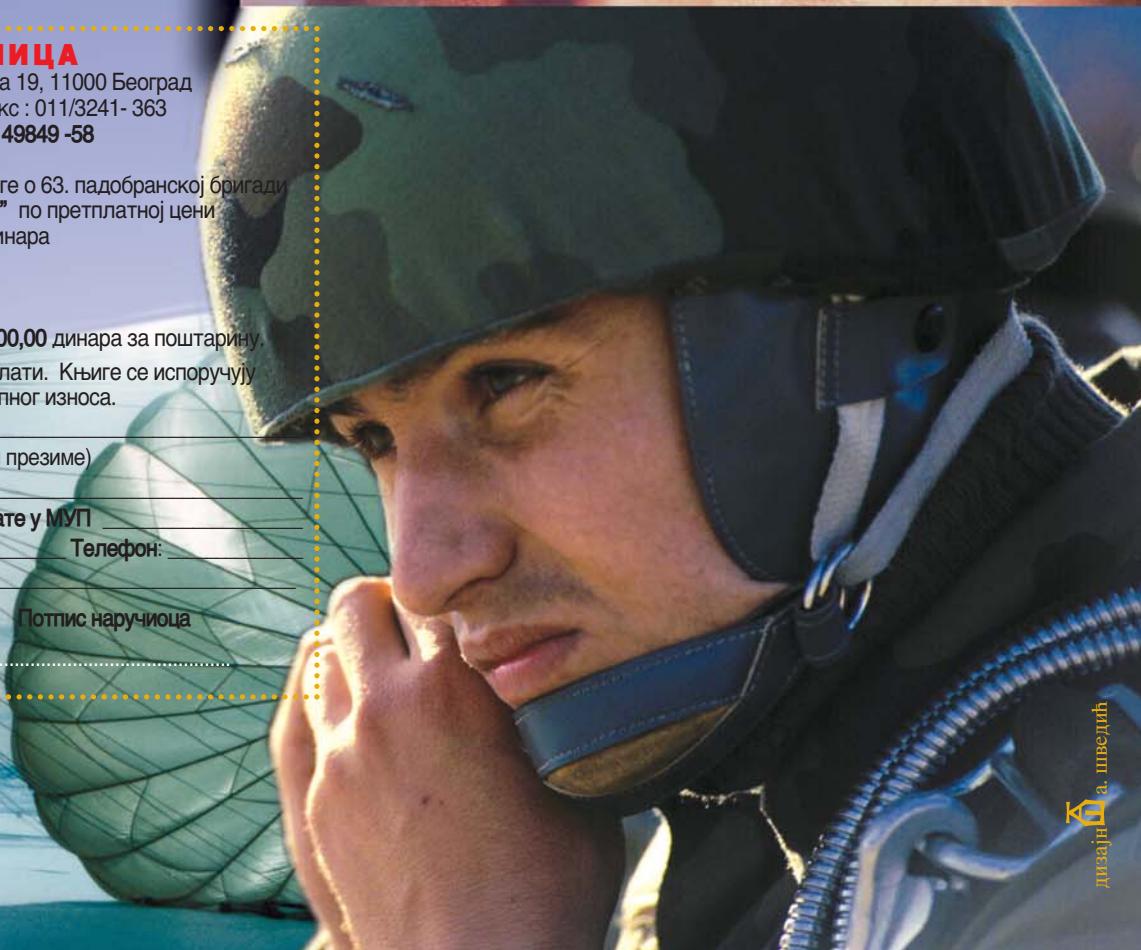
Број личне карте: издате у МУП

Улица и број: Телефон:

Место и број поште:

Датум

Потпис наручиоца

Мини постер
ОДБРАНА

Снимо Звонко ПЕРГЕ